

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas

Pedagogikos katedra

**JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ APSAUGOS
NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO
SOCIALINIUOSE TINKLUOSE GALIMYBĖS**

Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos magistrantūros studijų programos
baigiamasis darbas

Darbo autorius

HMIŠE18 mg. Sandra Bajorūnienė

Darbo vadovas

doc. dr. Reda Vismantienė

Klaipėda, 2020

SANTRAUKA

Bajorūnienė S. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybės. Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos magistrantūros studijų programos baigiamasis darbas. Darbo vadovas doc. dr. R. Vismantienė, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2020. - 83 p.

Raktažodžiai: socialiniai tinklai, jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai, neigiama viešoji informacija, apsaugos galimybės.

Visame pasaulyje sparčiai plintant internetinių socialinių tinklų svetainėms, jos tapo neatsiejama daugelio vaikų gyvenimo dalimi. Tyrimai rodo, kad per pastaruosius kelerius metus ypač padaugėjo internetiniais socialiniais tinklais besinaudojančių jaunesniojo mokyklinio amžiaus (6 - 11 m.) vaikų. Neatsargiai naudodamiesi socialiniais tinklais jie gali susidurti su įvairiomis grėsmėmis ir pavojais bei vaiko teisių pažeidimais. Tad didėjant socialinių tinklų naudojimosi tendencijai ir grėsmių virtualioje erdvėje paplitimui, ypatingai svarbus tampa tėvų (globėjų) ir pedagogų vaidmuo. Todėl jų pareiga yra ieškoti prevencinės veiklos būdų galinčių padėti apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose.

Mokslinė problema - kokios pedagogų ir tėvų (globėjų) prevencinės veiklos galimybės gali apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose?

Tyrimo objektas: jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybės.

Tikslas – remiantis teoriniais ir empiriniais aspektais, atskleisti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes.

Uždaviniai:

1. Teoriškai išanalizuoti vaikų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumus, įstatymus ir prevencines programas skirtus apsaugoti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose.

2. Empiriškai ištirti pedagogų požiūrį į jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes.

3. Empiriškai ištirti tėvų (globėjų) požiūrį į jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes.

4. Parengti pedagogams ir tėvams (globėjams) rekomendacijas, kurios padėtų apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose.

Darbo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa raštu internete, statistinė duomenų analizė SPSS programa (Kruskal-Wallis testas, Mann Whitney testas, Spearman'o koreliacijos koeficientas, Cronbach α kriterijus) ir Microsoft Excel programa, kiekybinė ir kokybinė duomenų analizė.

Apklausiant pedagogus ir tėvus (globėjus) taikytas internetinės apklausos raštu metodas (anketa). Apklausoje iš viso dalyvavo 105 pradinio ugdymo pedagogai dirbantys Klaipėdos miesto apskrities mokyklose, bei 102 tėvai (globėjai) gyventys Klaipėdos miesto apskrityje.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad didelė dalis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų jau naudojami socialiniais tinklais, o naršydami juose praleidžia maždaug 1-3 val. per dieną, nors pagal rekomendacijas bendras praleidžiamas laikas prie ekranų neturėtų viršyti 2 val. Tiek tėvai (globėjai), tiek pedagogai sutinka, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai socialiniuose tinkluose susiduria su įvairiomis grėsmėmis ir pavojais bei vaiko teisių pažeidimais. Tad akivaizdu, kad vaikus yra būtina šviesti apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose. Tačiau tyrimo rezultatai parodė, jog pedagogai nėra linkę prisiimti atsakomybės šviečiant vaikus šiuo klausimu. Jų nuomone, tuo užsiimti turi tėvai (globėjai) arba kvalifikuoti šios srities specialistai. Tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad pedagogai mažai dalyvauja projektuose ir programose, kurie mokytų vaikus kaip saugiai elgtis socialiniuose tinkluose. Mažai apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose yra kalbama ir per dalykų pamokas, popamokinėje veikloje, mažai rengiama renginių, išvykų ir pan. Pedagogai nurodo, jog šviesdami vaikus ir tėvus (globėjus) apie saugų vaikų elgesį socialiniuose tinkluose jie labiausiai pasitelkia asmeninius pokalbius, tačiau tėvų (globėjų) apklausos rezultatai rodo, jog informacijos iš pedagogų jie gauna per mažai.

Apklausos rezultatai parodė, kad tėvų (globėjų) ir pedagogų geriausiai vertinamos prevencinės veiklos galimybės siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose yra šios:

- Tėvams (globėjams) užsiimti savo vaiko internetiniu auklėjimu;
- Riboti vaikų praleidžiamą laiką socialiniuose tinkluose;
- Į įrenginius įdiegti internetinio turinio filtravimo ir stebėjimo programas;
- Tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose;
- Paskaitų mokykloje vedimas tėvams (globėjams) ir vaikams apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes.

Pedagogai papildomai dar išskiria šias prevencinės veiklos galimybes:

- Pačių vaikų skatinimas domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis;
- Mokytojų mokymai, kurie suteiktų žinių apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes bei vaikų ir tėvų (globėjų) švietimo ir konsultavimo šiuo klausimu būdus;
- Renginių ir išvykų organizavimas mokykloje, kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimu būdus;
- Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas.

Tyrimo rezultatai rodo, kad siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose prevencinė veikla mokyklose yra nepakankama, mokykloje stokojama prevencinės veiklos įvairovės bei menkai plėtojamas mokyklos ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimas. Atsižvelgiant į tai, tėvams (globėjams) ir pedagogams parengtos rekomendacijos.

SUMMARY

Bajorūnienė S. Possibilities to Protect Primary School Children From the Negative Impact of the Public Information on Social Media. Thesis of the Master's study program in Family Education and Protection of the Rights of the Child. Associate Professor Dr. R. Vismantienė, Klaipėda University: Klaipėda, 2020. - 83 p.

Keywords: social media, primary school children, negative public information, possibilities to protect.

With the rapid spread of online social networking sites around the world, they have become an integral part of the lives of many children. Research shows that the number of younger school-age children (6-11 years old) using online social media has increased significantly in the last few years. Careless use of social media can expose them to various threats and dangers and violations of children's rights. Thus, due to the trend of social media use and the spread of threats in the virtual space, the role of parents (guardians) and educators becomes especially important. It is therefore their duty to look for preventive measures that can help protect primary school children from the negative effects of public information on social media.

Scientific problem - what opportunities for preventive activities of teachers and parents (guardians) can protect primary school children from the negative impact of public information on social media?

The object of the research: the possibilities of protecting primary school children from the negative impact of the public information on social media.

Aim of work is to reveal the possibilities of protecting primary school children from the negative effects of public information on social media, based on theoretical and empirical aspects.

Tasks:

1. To theoretically analyze the peculiarities of children's use of online social media, laws and prevention programs designed to protect children from negative public information on social media.
2. To empirically investigate the attitude of educators to the possibilities of protecting primary school children from the negative impact of public information on social media.
3. To empirically investigate the attitude of parents (guardians) to the possibilities of protecting primary school children from the negative impact of public information on social media.
4. To prepare recommendations for educators and parents (guardians) that would help protect primary school children from the negative impact of public information on social media.

Methods of research: analysis of scientific literature and documents, written survey online, statistical data analysis SPSS program (Kruskal-Wallis test, Mann Whitney test, Spearman

correlation coefficient, Cronbach α criterion) and Microsoft Excel program, quantitative and qualitative analysis of data.

An online survey method (questionnaire) was used to interview teachers and parents (guardians). A total of 105 primary education teachers working in Klaipėda city county schools and 102 parents (guardians) living in Klaipėda city county participated in the survey.

The results of the study revealed that a large proportion of primary school children already use social media and spend about 1-3 hours a day browsing through them, although the recommended time spent on screens should not exceed 2 hours. Both parents (guardians) and educators agree that primary school children face various threats and dangers and violations of children's rights on social media. So it is clear that it is necessary to educate children about safe behavior on social media. However, the results of the research showed that educators are not inclined to take responsibility for educating children in this matter, in their opinion, parents (guardians) or qualified specialists in this field should do it. The results of the study also showed that educators have little involvement in projects and programs that teach children how to behave safely on social media. There is little talk of safe behavior of children on social media during lessons, extracurricular activities, little organization of events, trips, etc. Educators indicate that they mostly use personal conversations to educate children and parents (guardians) about safe child behavior on social media, but the results of a survey of parents (guardians) show that they receive too little information from educators.

The results of the survey showed that the best-valued preventive action options for parents (guardians) and educators to protect primary school children from the negative effects of public information on social media are as follows:

- Parents (guardians) to engage in their child's online education;
- Limit children's time on social media;
- Install online content filtering and monitoring programs on devices;
- Counseling of parents (guardians) when their child is threatened by social media;
- Conducting lectures at school for parents (guardians) and children about the dangers to children social media and security options.

Educators additionally single out the following opportunities for preventive activities:

- Encouraging children themselves to take an interest in the dangers of social media and security capabilities;
- Teacher training to provide knowledge about the dangers in the social media, their causes and consequences, the possibilities of responding and the ways of educating and counseling children and parents (guardians) in this regard;

- Organizing events and trips at school to help deepen children's knowledge of the dangers of social media and security techniques;
- Information on threats and safe behavior social media into subject lessons.

Thus, the results of the research show that in order to protect primary school children from the negative impact of public information on social media, preventive activities in schools are insufficient, the school lacks diversity of preventive activities and cooperation between school and parents (guardians) is poorly developed. With this in mind, recommendations have been developed for parents (guardians) and educators.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Socialinių tinklų vartotojų skaičius pasaulyje nuo 2010 iki 2021 (mlrd.).....	18
2 pav. Populiariausių pasaulio socialinių tinklų vartotojų skaičius 2020 m. sausio mėn. (mlrd.).....	18
3 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal amžių (%).....	37
4 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal darbo stažą (%).....	37
5 pav. Tėvų (globėjų) pasiskirstymas pagal amžių (%).....	38
6 pav. Tyrime dalyvavusių pedagogų nurodyti vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai (%).....	41
7 pav. Pedagogų nuomonė apie vaikų patiriamas grėsmės socialiniuose tinkluose (%).....	43
8 pav. Pedagogų nuomonė apie vaiko teisių pažeidimus socialiniuose tinkluose (%).....	43
9 pav. Pedagogų nuomonė, kas turi mokyti vaikus saugiai elgtis soc. tinkluose (%).....	44
10 pav. Pedagogų taikomos veiklos šviečiant vaikus apie saugų elgesį soc. tinkluose (%).....	45
11 pav. Pedagogų naudojami informaciniai šaltiniai teikiant vaikams informaciją apie saugų elgesį soc. tinkluose (%).....	46
12 pav. Pedagogų veiklos teikiant tėvams (globėjams) informaciją apie vaikų saugų elgesį soc. tinkluose (%).....	47
13 pav. Informaciniai šaltiniai, kuriais naudojasi pedagogai teikdami tėvams (globėjams) informaciją apie vaikų saugų elgesį soc. tinkluose (%).....	48
14 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų dažniausiai naudojamus socialinius tinklus (%).....	55
15 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų naudojimosi soc. tinklais motyvus (%).....	56
16 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų veiklas socialiniuose tinkluose.....	57
17 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų patiriamas grėsmes socialiniuose tinkluose (%).....	58
18 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaiko teisių pažeidimus soc. tinkluose (%).....	59
19 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė kas turėtų šviesti vaikus apie saugų elgesį soc. tinkluose (%).....	60
20 pav. Tėvų (globėjų) nurodomi informaciniai šaltiniai, kur jie gauna informacijos apie vaikų saugų elgesį soc. tinkluose (%).....	61
21 pav. Tėvų (globėjų) žinios apie „Karštąją liniją“ (%).....	62
22 pav. Tėvų (globėjų) žinios apie „Vaikų liniją“ (%).....	62
23 pav. Tėvų (globėjų) žinios apie internetinę svetainę „ www.draugiskasinternetas.lt “.....	63
24 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė, kur jie ieškotų pagalbos vaikui susidurus su grėsme soc. tinkluose (%).....	63

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Internetinių socialinių tinklų samprata, pateikiama įvairiuose užsienio ir Lietuvos tyrėjų šaltiniuose (sud. darbo autorės S. Bajorūnienės).....	16
2 lentelė. Įstatymai ir teisės aktais ginantys vaiko teises internete ir socialiniuose tinkluose (sud. darbo autorės S. Bajorūnienės).....	22
3 lentelė. Filtravimo ir stebėjimo programos išmaniesiems įrenginiams (sud. darbo autorės S. Bajorūnienės).....	33
4 lentelė. Pedagogų vertinamos prevencinės veiklos galimybės siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internetiniuose socialiniuose tinkluose (%).....	49
5 lentelė. Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp pedagogų amžiaus ir prevencinės veiklos priemonių	51
6 lentelė. Tėvų (globėjų) vertinamos prevencinės veiklos galimybės siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internetiniuose socialiniuose tinkluose (%).....	64

TURINYS

IVADAS	11
1. JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO SOCIALINIUIOSE TINKLUOSE GALIMYBIŲ TEORINIAI ASPEKTAI	16
1.1. Internetiniai socialiniai tinklai ir juose dažniausiai pasitaikančios grėsmės bei vaiko teisių pažeidimai.....	16
1.2. Teisės aktai, įstatymai, programos ir projektai saugiam vaiko darbui socialiniuose tinkluose užtikrinti.....	21
1.3. Pedagogų pareigos ir atsakomybė, užtikrinant vaiko teises internetiniuose socialiniuose tinkluose.....	28
1.4. Tėvų (globėjų) pareigos ir atsakomybė, užtikrinant vaiko teises internetiniuose socialiniuose tinkluose.....	32
2. JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO SOCIALINIUIOSE TINKLUOSE GALIMYBIŲ EMPIRINIS TYRIMAS	36
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	36
2.2. Tyrimo etika.....	40
2.3. Pedagogų nuomonės apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes tyrimo rezultatų analizė.....	41
2.4. Tėvų (globėjų) nuomonės apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes tyrimo rezultatų analizė.....	54
DISKUSIJA	68
IŠVADOS	73
REKOMENDACIJOS	75
LITERATŪRA	77
PRIEDAI	84

ĮVADAS

Temos aktualumas. Visame pasaulyje sparčiai plintant internetinių socialinių tinklų svetainėms, jos tapo neatsiejama daugelio vaikų gyvenimo dalimi. Vaikai yra savita internetinių socialinių tinklų vartotojų grupė. Jie ypač greitai išmoksta naudotis kompiuterinėmis technologijomis, greitai perpranta naujoves, kone kasdien atranda naujas internetinių socialinių tinklų galimybes (Livingstone, Görzig 2014). Internetiniuose socialiniuose tinkluose vaikams atsiveria neribotos galimybės užmegzti naujas ir naudingas pažintis, žaisti žaidimus, greitai gauti mokymuisi arba laisvalaikiui reikalingą informaciją, būti nuolat besikeičiančių įvykių centre bei neprarasti informuotumo apie supantį pasaulį. Tačiau kartu su naujais vaikų įgūdžiais bei bendravimo galimybėmis atsiranda ir naujos grėsmės, kurios gali pažeisti jų teises, įtakoti jų realų gyvenimą, santykius su aplinkiniais, mokslų rezultatus bei sveikatą (Kupiainen, Holmberg, 2017).

Lietuvoje tik pastaraisiais metais pradėta skirti daugiau dėmesio vaikų pažeidžiamumui internetiniuose socialiniuose tinkluose (Skališienė, Žukauskienė, 2018). Iki šiol Lietuvoje daugiausiai buvo nagrinėjami paauglių naudojimosi internetu ir internetiniais socialiniais tinklais ypatumai, tačiau dar 2013 m. „*ES vaikai internete*“ tyrimas parodė, kad didėja internetiniais socialiniais tinklais besinaudojančių jaunesniojo mokyklinio amžiaus (6 - 11 m.) vaikų (Žukauskienė, 2013). O, 2018 m atlikto „*Spinter*“ tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugiau negu puse, tyrime dalyvavusių jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų, jau turi susikūrę asmeninius „*Facebook*“ profilius. Tai kelia ypač didelį nerimą, nes prisijungti prie tokių socialinių tinklų, kaip pvz., „*Facebook*“, galima tik sulaukus 13 m. amžiaus (Meilutė-Ribokė, Pakalniškienė, 2018). Tad amžiaus cenzos neatitikimas ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų, kurie naudojami socialiniais tinklais skaičiaus padidėjimo prognozės rodo, jog būtina ieškoti prevencinės veiklos galimybių siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose.

Žalingo turinio internetiniuose socialiniuose tinkluose problema yra aptariama visoje ES. Valstybės, ratifikavusios 1989 m. *Jungtinių tautų Vaiko teisių konvenciją* (Žin., 1995-07-21, Nr. 60-1501), tarp jų ir Lietuva, vaiko teisių apsaugą įgyvendina vadovaujantis konvencijoje įtvirtintais principais. Konvencijos 17 str. išskiriama svarba, siekti formuoti principus, padedančius apginti vaiką nuo jo gerovei kenkiančios informacijos ir medžiagos. Atsižvelgiant į šį bei visus kitus konvencijoje įtvirtintus principus, valstybės siekia apsaugoti vaikus nuo galimų ir apginti nuo esamų grėsmių. Tam, kad būtų įgyvendinami konvencijoje įtvirtinti vaiko teisių apsaugos principai, sukurtos nacionalinio lygmens teisinės bazės, numatančios įgyvendinimo priemonės ir instrumentus taip pat yra rengiamos programos bei kuriami projektai. Ir nors valstybės stengiasi užtikrinti vaiko teises ir apsaugą socialiniuose tinkluose, atlikti tyrimai rodo, jog to nepakanka, nes vien 2020 m. I

ketvirtyje, Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba (RRT) interneto karštąja linija gavo 383 pranešimus apie neteisėtą ar žalingą turinį socialiniuose tinkluose. Palyginti su 2019 m. tuo pačiu laikotarpiu, pranešimų skaičius padidėjo 56 proc. (*draugiskasinternetas.lt* ataskaita, 2020).

Didėjant socialinių tinklų naudojimo tendencijai ir grėsmių virtualioje erdvėje paplitimui, ypatingai svarbus tampa tėvų (globėjų) vaidmuo siekiant apsaugoti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose. Civiliniame kodekse (Žin., 2000, Nr. 74-2262, str. 3.165) išskiriama tėvų (globėjų) pareiga sudaryti palankias sąlygas vaiko vystymuisi ir apsaugoti vaikus nuo galimų grėsmių emocinei, psichologinei bei fizinei vaiko sveikatai. Be to, mokslininkai nustatė, kad tėvų (globėjų) dalyvavimas vaiko internetinėje veikloje, šilti ir nuoširdūs tarpusavio santykiai bei jaučiamas šeimos palaikymas yra veiksniai, kurie gali apsaugoti vaikus nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose (Elsaesser, Russell, Ohannessian, Patton, 2017; Sasson, Mesch, 2014).

Labai svarbus šiuo klausimu yra ir pedagogų vaidmuo, nes pasak E. Stankuvienės (2016) pedagogas turėtų būti vienas pagrindinių asmenų teikiantis informaciją ir šviečiant mokinius apie pavojus bei apsaugojimo galimybes socialiniuose tinkluose. Taip pat, pasak autorės, jų pareiga yra ir nepertraukiamai bendradarbiauti su mokinio tėvais (globėjais) bei teikti jiems informaciją apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose (Stankuvienė, 2016). Tačiau V. Grincevičienė (2014) pabrėžia, kad mokykla kaip bendruomenė savo funkciją gali atlikti tik tuomet, kai visi jos nariai dirba bendrai ir siekia bendrų, su visuomeniniu gyvenimu susijusių tikslų. Tad apie šią problemą nuolat kalbėti turi ne tik tėvai (globėjai) bet ir visa mokyklos bendruomenė.

Temos iširtumas. Vaiko teisių pažeidimai ir patiriamos grėsmės internetiniuose socialiniuose tinkluose nėra visai naujas, tik ką Lietuvoje pradėtas tyrinėti reiškinys. Tačiau nagrinėjant šią reiškinį didžiausias dėmesys iki šiol buvo skiriamas paaugliams ir labai mažai dėmesio buvo skiriama nagrinėti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumus. Tad su šia amžiaus grupe tyrimų iki šiol yra dar labai mažai atlikta ir mokslininkai šį reiškinį yra mažai ištyrę.

Socialinių tinklų ypatumus nagrinėjo J. Jurkevičienė (2015), R. Karalienė (2016), I. Malinauskaitė – van de Castel (2017). Apie vaikų naudojimosi socialiniais tinklais ypatumus, patiriamas grėsmes ir vaiko teisių pažeidimus rašė U. Paluckaitė, K. Žardeckaitė-Matulaitienė (2015), E. Stankuvienė (2016), N. Grigutytė, S. Raižienė, Meilutė-Ribokė (2018), V. Pakalniškienė, R. Povilaitis (2018). Vaikų apsaugos galimybes internetiniuose socialiniuose tinkluose nagrinėjo M. Marčėnaitė, D. Paulikienė, I. Skersinytė ir D. Šinkūnienė (2011). Teisės aktų, įstatymų, programų ir projektų panaudojimo galimybes saugiam vaiko darbui socialiniuose tinkluose užtikrinti nagrinėjo D. Bareikienė, Ž. Vaščova (2011), R. Povilaitis (2013), A. Baniulienė, A. Juodaitytė (2013). Apie

tėvų (globėjų) bei pedagogų atsakingumo dalyvaujant vaikų saugumo užtikrinime socialiniuose tinkluose rašė R. Jokūbaitė (2012), N. Grincevičienė (2014), V. Sinkevičiūtė (2017), R. Skališienė, L. Žukauskienė (2018).

Ši problema nagrinėjama ir užsienio šalių autorių darbuose. Apie internetinius socialinius tinklus ir apie vaikų dalyvavimą juose rašė L. Haddon, A. Görzig, K. Ólafsson (2011), S. Livingstone (2014), R. Kupiainen, G. Holmberg (2017). Vaikų socialinių tinklų naudojimosi ypatumus nagrinėjo D. D. Iordache (2017), I. Cristescu (2018), M. A. Pertegal, I., A. Oliva, A. R. Meirinhos (2019). Socialinių tinklų įtaką vaikų sveikatai nagrinėjo M. McCrindle (2014), M. Chan, A. Lake, K. Hansen (2017). Tėvų (globėjų) įtaką vaikų saugumui socialiniuose tinkluose nagrinėjo H. Sasson, G. Mesch (2014), C. Elsaesser, B. Russell, C. M. Ohannessian, D. Patton, (2017).

Mokslinė problema - kokios pedagogų ir tėvų (globėjų) prevencinės veiklos galimybės gali apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose?

Tyrimo objektas: jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybės.

Tikslas – remiantis teoriniais ir empiriniais aspektais, atskleisti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes.

Uždaviniai:

1. Teoriškai išanalizuoti vaikų naudojimosi internetiniais socialiniais tinklais ypatumus, įstatymus ir prevencines programas skirtus apsaugoti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos socialiniuose tinkluose.
2. Empiriškai ištirti pedagogų požiūrį į jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes.
3. Empiriškai ištirti tėvų (globėjų) požiūrį į jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes.
4. Parengti rekomendacijas pedagogams ir tėvams (globėjams), kurios padėtų apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė;
- Apklausa raštu (internete);
- Statistinė duomenų analizė SPSS programa (Kruskal-Wallis testas, Mann Whitney testas, Spearman'o koreliacijos koeficientas, Cronbach α kriterijus) ir Microsoft Excel programa;

- Kiekybinė ir kokybinė duomenų analizė.

Darbas grindžiamas šiomis teorinėmis nuostatomis:

1. Pragmatizmo (Ch. S. Pirsas, W. Džeimsas, Dž. Diuji) ir jo idėjomis grindžiama ugdymo teorija.

Ugdantis patyrimas yra svarbiausias Dž. Diuji filosofijos dėmesio objektas. Pasak jo, mokymasis turi būti aktyvus užsiėmimas, kylantis vaikui susidūrus su problema. Patirtis negali būti mokiniui perteikiama tiesiogiai, be jo paties asmeninio įtraukimo į jos konstravimą. Mokyklinė patirtis ir realus gyvenimas nėra tapatūs. Šiam „plyšiui“ tarp mokyklos ir realaus gyvenimo pašalinti siūloma naudoti tokius mokymo metodus, kurie remtųsi kasdienine vaiko patirtimi, kaip starto aikštele, nes ji yra intelektualinio vystymosi pradžia, judant link nežinomo ir niekada nesibaigiančio pažinimo. Siūloma visą mokyklinę aplinką priartinti prie realaus gyvenimo, kas leistų vaikui lengviau adaptuotis realiame visuomeniniame gyvenime (Bitinas, 2013). Todėl pragmatizmo idėjos reikšmingos ieškant prevencinės veiklos būdų ir kuriant tokius mokymo metodus, kurie padėtų apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose.

2. Socialinio rekonstrukcionizmo (T. Brameldas). Teorijos atstovai teigia, jog yra labai svarbu skatinti ugdytinius kritiškai vertinti žmonijos pasiekimus, o ugdymo turinyje ženkliai vietą skirti žmonijos globalinėms problemoms nagrinėti (Bitinas, 2013). Šios teorijos atstovai taip pat teigia, jog ugdymui reikia permainų, kurios yra būtinos, kad ugdymas neatsilikėtų nuo visuomenės keitimosi. Todėl siekiant apsaugoti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose yra labai svarbus vaikų kritinio mąstymo ugdymas, kuris skatintų vaikus pasitikėti savo žiniomis ir gebėjimais vertinant socialinių tinklų teikiamas galimybes.

3. Humanizmo (G. Olport., A. Maslou). Šios teorijos atstovai akcentuoja asmenybės veržimąsi į ateitį, laisvą savo galių realizavimą. Siekiama ugdytiniams padėti suvokti savo poreikius ir taip skatinti jų asmenybės tapsmą ir sklaidą. Pagrindiniai pedagoginės sąveikos principai: siekti nuoširdaus bendravimo su ugdytiniu, padėti ugdytiniui suvokti save, savo problemas, bendradarbiauti su ugdytiniais planuojant ugdymo veiklą, optimizuoti ugdymo procesą. Viena svarbiausių humanistinės pedagogikos idėjų atviros mokyklos samprata. Tai reiškia, kad mokykla yra atvira visuomenei, visų pirma ugdytinių tėvams. Darbe remiamasi šia teorija, nes ji pabrėžia pedagogo bei socialinės aplinkos svarbą vaiko ugdymo procese. Šviečiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus apie pavojus socialiniuose tinkluose itin aktuali pedagogo sąveika su vaiku. Svarbu, jog pedagogas padėtų vaikui suvokti šio reiškinio problematiškumą, kad adekvačiai tai vertintų, gebėtų atsirinkti ir tinkamai naudotis internetinių socialinių tinklų teikiamomis galimybėmis. Taip pat šioje teorijoje pabrėžiamas mokyklos atvirumas, o dirbant su vaikais svarbus kokybiškas

mokyklos ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimas padedant vaikui išvengti socialiniuose tinkluose tykančių pavojų ir vaiko teisių pažeidimų.

Darbo struktūra: 6 lentelės ir 24 paveikslai, santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis), įvadas, 2 skyriai (teorinė ir empirinė dalis), 8 poskyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, 79 literatūros šaltiniai, 15 priedų. Darbo apimtis 83 psl.

1. JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO SOCIALINIUIOSE TINKLUOSE GALIMYBIŲ TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Internetiniai socialiniai tinklai ir juose dažniausiai pasitaikančios grėsmės bei vaiko teisių pažeidimai

Internetiniai socialiniai tinklai šiandien yra neatsiejama informacinės visuomenės dalis, iš esmės keičianti žmonių santykius bei bendravimo įpročius. Šiandien dauguma žmonių juose ne tik bendrauja vieni su kitais, bet ir skelbia savo asmeninio turinio pranešimus, sklaidžia informaciją apie tai, ką jie veikia, kur keliauja ir pan. Tačiau socialiniai tinklai tapo ne tik šio amžiaus komunikacijos priemone, kurie visuomenei padeda greičiau komunikuoti tarpusavyje, dalintis įvairia informacija, greičiau sužinoti ar perduoti vieni kitiems tam tikrą informaciją, bet ir vieta, kurioje vaikai patiria įvairias grėsmes bei vaiko teisių pažeidimus (Cristescu, 2018).

Terminą „socialiniai tinklai“ 1954 metais įvedė James Barnes. Pasak jo, socialinius tinklus sudaro ne tik asmenys, bet ir įvairiais socialiniais ryšiais susietos subjektų grupės - aktoriai: individai, grupės, organizacijos (Karalienė, 2016).

Mokslinėje literatūroje pateikiama skirtinga socialinių tinklų sąvokos interpretacija (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Internetinių socialinių tinklų samprata, pateikiama įvairiuose užsienio ir Lietuvos tyrėjų šaltiniuose
(sud. darbo autorės S. Bajorūnienės)

I. Malinauskaitė- van de Castel (2017)	<i>Socialiniai tinklai</i> – tai socialinė struktūra, vienijanti tam tikras interesų grupes, kurių nariai (vartotojai) tarpusavyje susiję įvairiais ryšiais (draugyste, giminyste, ekonominiais santykiais, simpatija ar antipatija, religija, išsilavinimu, pomėgiais, socialine padėtimi), motyvuoti dalintis turima informacija, diskutuoti aktualiais klausimais, keistis muzika, vaizdo medžiaga, pristatyti save elektroninėje erdvėje bei viešai demonstruoti socialinį aktyvumą.
S. Čičević, A. Samčović ir M. Nešić (2016)	<i>Socialiniai tinklai</i> - tai rinkinys paslaugų, suteikiančių galimybes individualiems vartotojams kurti asmeninius profilius bei juose pateikti įvairią informaciją apie save, publikuoti nuotraukas, rašyti viešus pranešimus, taip pat ieškoti kitų vartotojų bei užmegzti naujus ryšius, keistis kontaktais.
A. Žvirblytė (2011)	<i>Socialiniai tinklai</i> - socialinis ir ekonominis reiškiny, kuris keičia individų

	tarpusavio komunikacijos formas ir bendravimo pobūdį, suteikia vartotojams galimybę patiems kurti pranešimų turinį, jungtis į tarpusavio tinklus ir tokiu būdu komunikuoti.
D. Boyd, N. B. Ellison (2011)	<i>Socialiniai tinklai</i> – tai uždara žiniatinklio bendruomenė, suteikianti galimybę individams save pristatyti, kurti socialinius ryšius ir juos palaikyti.

Tad apibendrinant autorių pateiktus apibrėžimus, galima teigti, kad socialiniai tinklai vienija tam tikras narių grupes, kurios tarpusavyje komunikuoja, dalinasi vieni kitiems aktualia informacija, interaktyviai bendrauja. Kitaip tariant, šiandien socialiniai tinklai tapo tam tikra žmonių bendravimo kultūra.

J. Jurkevičienė (2015), socialinių tinklų svetainės pagal tipologiją skirsto į penkias kategorijas:

1. Egocentriniai tinklai, autorių apibūdinami kaip platformos „*draugu*“ tinklams. Juose patogų kurti virtualią tapatybę atskleidžiant asmeninį kūrybiškumą per dainas, vaizdo įrašus, nuotraukas. Geriausias ir daugeliui pažįstamas egocentrinio tinklo pavyzdys yra „*Facebook*“.

2. Bendruomeniniai tinklai – sujungia stipriais tapatumo ryšiais susijusius vartotojus, pvz., tautybe, rase, religija, seksualine orientacija ir pan.

3. Oportunistiniai tinklai – tai socialiai organizuotos svetainės, kurių nariai prisijungia prie tinklo dėl racionalių priežasčių, pvz., verslo ryšių. Geriausiai žinomas pavyzdys – „*LinkedIn*“.

4. Į aistras nukreipti tinklai (bendrų interesų bendruomenės). Šios svetainės suvienija vartotojus, kuriuos sieja bendri pomėgiai ir hobiai.

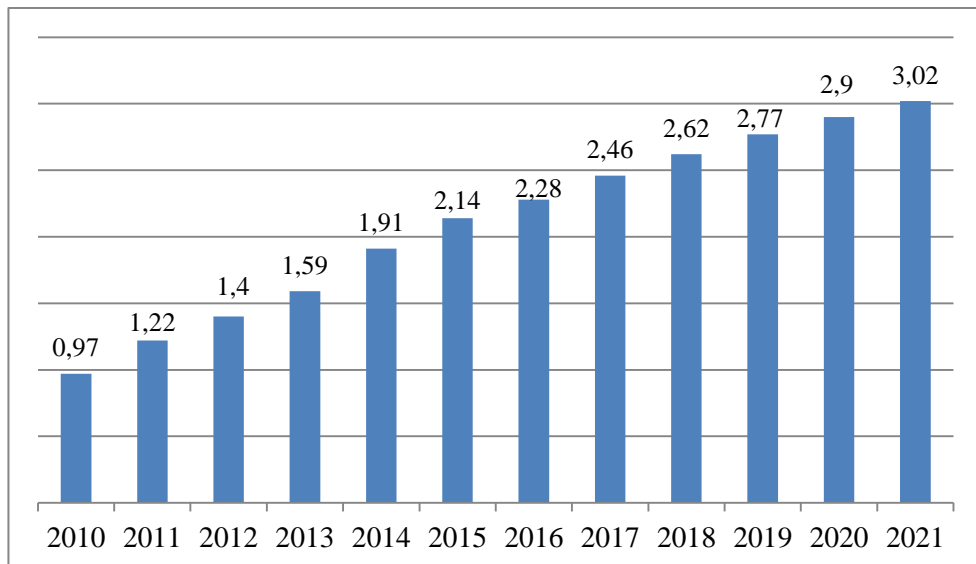
5. Dalijimosi informacija svetainės – apibūdinamos ne pagal narystę, bet pagal dalijimosi turinį. Vartotojai jungiasi prie „*YouTube*“, „*Pinterest*“ ir pan., kad gautų prieigą prie kitų sukurto turinio.

Remiantis M. A. Pertegal, I., A. Oliva, A. R. Meirinhos (2019), I. Cristescu (2018) bei D. D. Iordache (2017) išvalgomis, pagrindiniai vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai yra:

- **anonimiškumas:** leidžia vartotojui jaustis laisvam, nes komunikacijos nevaržo įsigalėję stereotipai, socialinė, ekonominė padėtis visuomenėje, socialiniai vaidmenys, amžius, fiziniai požymiai, išvaizda, lytis, apranga ir kt.;
- galimybė tenkinti **smalsumą** ir žinoti, kokia veikla užsiima kiti tinklo vartotojai;
- **saviraiška:** narys gali ne tik kurti elektroninį diskursą, bet ir konstruoti savo virtualųjį „Aš“;
- **iliuziškumas:** kai žmogus save vertina kitaip nei jis yra realiame gyvenime;
- galimybė **stimuliuoti, slėpti jausmus, nuotaikas, reakcijas**, kurios tiesioginio komunikavimo metu perduodamos neverbalinėmis kalbos priemonėmis;

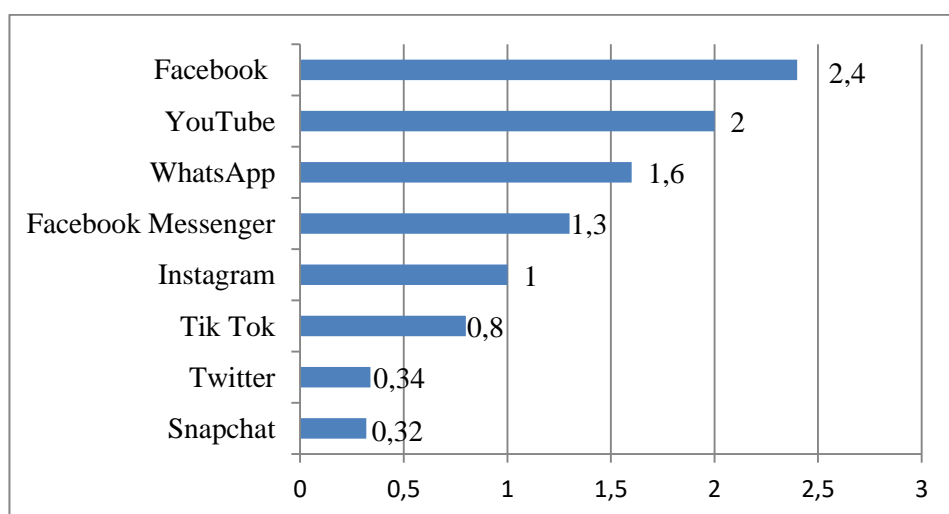
- **tinklo globalumas:** svetainės narys gali nevaržomai komunikuoti su vartotojais, kurie yra nutolę lokaliai. Komunikacijai įtakos neturi nei bendravimo laikas, nei vieta.

Statistiniai duomenys (žr. 1 pav.) rodo, kad naudojimasis socialiniais tinklais visame pasaulyje nuolat auga ir prognozuojama, kad 2021 metų pabaigoje vartotojų skaičius sieks 3,02 milijardo.



1 pav. Socialinių tinklų vartotojų skaičius pasaulyje nuo 2010 iki 2021 m. (mlrd.) (sud. darbo autorės S. Bajorūnienės, remiantis J. Clement (2019) m. įžvalgomis)

2020 m. sausio mėn. duomenimis (žr. 2 pav.) visame pasaulyje, o kartu ir Lietuvoje populiariausias socialinis tinklas išlieka „Facebook“. Šio socialinio tinklo vartotojų skaičius šiuo metu siekia 2449 mln. Tačiau pasaulinės tendencijos rodo, kad socialinio tinklo „Facebook“ populiarumas mažėja, užleisdamas vietą „Instagram“, „Snapchat“, „YouTube“ ir „Tik Tok“ socialiniams tinklams (Chen, 2020).



2 pav. Populiariausių pasaulio socialinių tinklų vartotojų skaičius 2020 m. sausio mėn. (mlrd.) (sud. darbo autoriaus S. Bajorūnienės, remiantis SproutSocial.com informacija)

Lietuva Europos kontekste užima aukštas pozicijas pagal interneto prieigą turinčių vartotojų skaičių bei yra priskiriama prie aukšto grėsmės lygio šalių susidurti su pavojais. Todėl vaikai Lietuvoje turi ne tik nevaržomą galimybę naudotis įvairiais išmaniasiais prietaisais, bet ir priėti prie itin spartaus interneto, kuriuo naudodamiesi be ribojimų gali atlikti pačias įvairiausias veiklas socialiniuose tinkluose (Olšauskė, Valickienė, 2016; Grigutytė, Pakalniškienė ir kt., 2018).

Todėl sparčiai didėjantis socialinių tinklų populiarumas skatina vis garsiau kalbėti apie internetines grėsmes ir pavojus su kuriais gali susidurti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai, taip pat apie vaiko teisių pažeidimus bei vaikų saugaus dalyvavimo socialiniuose tinkluose užtikrinimą (Bereikienė, Vašcova, 2011). R. Jokūbaitė (2014) teigia, kad su socialinių tinklų naudojimu susijusios rizikos ir grėsmės yra šios: pornografija, patyčios, seksualinio turinio žinučių gavimas, kontaktai su nepažįstamais žmonėmis, susitikimai su asmenimis, su kuriais kontaktas buvo užmegztas socialiniame tinkle, kitų interneto vartotojų sukurto potencialiai žalingo turinio informacija, piktnaudžiavimas asmeniniais duomenimis. Taip pat, pasak T. Bacio (2012), vaikai susiduria su grėsme tapti priklausomais nuo socialinių tinklų.

Visos šios grėsmės socialiniuose tinkluose taip pat yra glaudžiai susijusios ir su vaiko teisių pažeidimais. Vadovaujantis *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos* (1995) 16 straipsniu bei *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo* (1996) 10 straipsniu, kiekvienas vaikas turi teisę į savo asmeninių duomenų privatumą ir šių duomenų išsaugojimą, teisę į asmeninį gyvenimą, bendravimą ir susirašinėjimo slaptumą. Tačiau dažnai vaikai nesusimąsto, kad publikuodami nuotraukas ir viešindami kitą asmeninę informaciją internetiniuose socialiniuose tinkluose jie rizikuoja, kad taip bus pažeista jų teisė į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir privatumą. Publikuojant savo asmenines nuotraukas ar vaizdo įrašus taip pat iškyla pavojus atsidurti reklamoje, erotinio ar pornografinio pobūdžio svetainėse (Brasienė, 2013).

Remiantis *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos* (1995) 19, 34 ir 36 straipsniais bei *Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo* (1996) 20 straipsniu, vaikai turi teisę būti apsaugoti nuo visų rūšių smurto ir seksualinio išnaudojimo. Išpopuliarėjus internetiniams socialiniams tinklams vis daugiau vaikų susiduria su šiomis internetinių socialinių tinklų grėsmėmis: viliojimu, priekabiavimu ir elektroninėmis patyčiomis.

Patyčios internetinėje erdvėje yra bene viena opiausių šių dienų problemų. Socialiniai tinklai tai palanki terpė tam egzistuoti. Patyčios socialiniuose tinkluose įvardijamos kaip agresyvus asmens ar grupės asmenų elgesys, kuriuo tyčia, pakartotinai siekiama įskaudinti, išgąsdinti, pažeminti asmenį ar kitus asmenis, kai jis/ji ar grupė žmonių negali lengvai apsiginti (Sapegina, 2018). Elektroninės patyčios vyksta 24 valandas per parą, sparčiai plinta ir dažnai būna anoniminės. Vaikai patiria tiesiogines ir netiesiogines elektronines patyčias. Tradicinės ir elektroninės patyčios yra

tarpusavyje susijusios ir jos turi tokias pat neigiamas pasekmes (Baldry ir kt., 2015). Tai gali būti nerimas, depresija, piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis, miego sutrikimai, fizinių simptomų padidėjimas, aktyvumo mokykloje sumažėjimas, pravaikštos, lankomumo problemos, mokyklos metimas, žudymas ar savižudybė (Rupšienė, 2015). Tiesioginių elektroninių patyčių metu skriaudėjas pats atakuoja savo auką, o netiesioginių – pasitelkia kitus žmones padaryti „juoda“ darbą už jį, o pats lieka anonimiškas. Netiesioginėmis elektroninėmis patyčiomis galima pavadinti ir tokias situacijas, kai skriaudėjas apsimeta kitu asmeniu pasinaudojęs šio prisijungimo duomenimis. Tokiu atveju žmogus, kurio asmeniniais duomenimis buvo pasinaudota, gali ir nežinoti, kad yra prisidėjęs prie elektroninių patyčių (Mažionienė, Povilaitis, Suchodolska, 2012).

Dažnai internetinėje erdvėje pasirodo įspėjimai, skelbimai ar reklamos, teigiantys, kad bendravimas su nepažįstamais asmenimis socialiniuose tinkluose bet kokiomis aplinkybėmis yra rizikingiausias 10–17 metų asmenims, nes gali sąlygoti vaiko viliojimą seksualinį išnaudojimą (Paluckaitė, Žardeckaitė-Matulaitienė, 2015). Viliojimas – tai psichologinis manipuliavimas, klatingi žaidimai su jaunais žmonėmis pokalbių svetainėse. Pažintis užmezgama turint seksualinio išnaudojimo tikslų. Viliojant internete nusikaltėliai pasinaudoja aukų naivumu ir patiklumu, pirmiausia užsitikrindami jų pasitikėjimą, tam, kad vėliau jas įtrauktų į seksualinio pobūdžio veiklas, kurios yra atliekamos prieš kamerą stebint auką, arba priviliojant auką ir išgaunant jos sutikimą susitikti realybėje. Dažniausiai tokius susitikimus lydi seksualinė prievarta ir išnaudojimas (Brasienė, 2013). Toks bendravimas socialiniuose tinkluose paprastai gali sąlygoti ir vaikų susitikimą su nepažįstamaisiais realioje erdvėje. O tokie susitikimai yra rizikingi, nes vaikai nėra linkę informuoti tėvų (globėjų) ar draugų apie planuojamą susitikimą su nepažįstamuoju, todėl yra menka tikimybė, kad suaugusiesiems juos pavyks apsaugoti (Livingstone ir kt., 2014).

Remiantis *Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos* (1995) 6 ir 31 straipsniu bei *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo* (1996) 6, 28 straipsniais, kiekvienas vaikas turi neatimamą teisę į laisvalaikį, taip pat sveikai augti ir vystytis. Jaunesnysis mokyklinis amžius yra svarbus vaiko asmenybės brandos, augimo ir vystymosi periodas (Strazdienė, Eirošė, Norvilienė, 2018). Ypač intensyvi šiame amžiuje vaiko psichinė raida, formuojasi valia ir gebėjimas reguliuoti savo jausmus. Neatsakingai, nesaugiai, neribotą laiką naudojamos IT gali neigiamai veikti tiek vaiko fizinę, tiek ir psichinę sveikatą (McCrindle, 2014; Chan, Lake, Hansen, 2017). Todėl yra labai svarbu, kad kiekvienas vaikas būtų apsaugotas nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio, galinčio daryti įtaką jo psichinei ar fizinei sveikatai, fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi, o laisvalaikis būtų kokybiškas.

Kanados pediatrų asociacija skelbia, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų bendra buvimo prie ekranų trukmė neturėtų viršyti 2 val. per dieną (*Canadian Paediatric Society*, 2017).

Tačiau tyrimai rodo, kad rekomenduojamas laikas yra stipriai viršijamas, nes jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai vien naršydami socialiniuose tinkluose praleidžia beveik 4 val. tomis dienomis, kai eina į mokyklą, ir beveik valanda ilgiau tomis dienomis, kai į mokyklą neina (Anderson, Jiang, 2018). Tad vaikams vis daugiau laiko praleidžiant internetiniuose socialiniuose tinkluose daroma žala tiek fiziniam, tiek psichiniam, tiek socialiniam vystymuisi ir pažeidžia viena vaiko pagrindinių teisių – sveikai augti ir vystytis bei teisė į kokybišką laisvalaikį.

Besaikis naudojimas socialiniais tinklais taip pat gali sukelti depresiją, dėmesio trūkumo sutrikimus, socialinę fobiją (Kondratavičienė, 2019). O viena didžiausių viso to pasekmių – priklausomybė nuo socialinių tinklų.

Priklausomas žmogus jaučia nuolatinį norą prisijungti prie socialinių tinklų, jaučiasi irzlus, depresyvus, kamuoja nerimas, skundžiasi galvos ir nugaros skausmais, sutrinka mityba, mažai judama (Žvirblytė, 2011). Priklausomiems nuo socialinių tinklų taip pat būdinga moralinė graužatis, ieškoma paguodos, paramos, kuriami virtualūs charakteriai, o savo pasakojimais bandoma sukelti aplinkinių reakciją (Petraitienė, 2016). Vadinasi susidūrus su tokiais internetinėmis grėsmėmis kaip internetinė priklausomybė, taip pat vaiko pablogėjusi fizinė, psichologinė, emocinė būklė įrodo, kad internetiniuose socialiniuose tinkluose vaikai susiduria su vaiko teisės sveikai augti ir vystytis pažeidimu.

Tad apibendrinant galima teigti, jog socialinis tinklas - tai virtuali socialinė struktūra, sudaryta iš vartotojų, kurie sujungti vienu ar daugiau tam tikro tipo ryšiais. Svarbiausi motyvai, skatinantys virtualią komunikaciją tinkle yra anonimiškumas, smalsumo tenkinimas, saviraiška, galimybė slėpti jausmus ir reakcijas, iliuziškumas bei tinklo globalumas. Internetiniai socialiniai tinklai, tai ne tik puikios galimybės vaikams, bet ir akivaizdi kylanti grėsmė susidurti su patyčiomis, seksualiniu priekabiavimu, viliojimu, netinkamo turinio informacija ir pan. Neatsargiai elgiantis socialiniuose tinkluose taip pat yra rizikuojama, jog gali būti pažeista vaiko teisė į privatumą ir asmeninį gyvenimą, teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo bei teisė į laisvalaikį bei sveikai augti ir vystytis.

1.2. Teisės aktai, įstatymai, programos ir projektai saugiam vaiko elgesiui socialiniuose tinkluose užtikrinti

Lietuvoje sparčiai plintant internetinių socialinių tinklų portalams vis daugiau vaikų aktyviai į juos įsitraukia. Vaikai dėl ypatingos savo teisinės padėties yra išskirtinė asmenų grupė, todėl visuomenės užduotis – siekti, kad kiekvieno vaiko gyvenimas būtų prasmingas, o kiekvieno vaiko teisės užtikrintos. Dėl šios priežasties visoje ES, o kartu ir Lietuvoje siekiant apsaugoti vaikus nuo

neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose yra reglamentuota ir ratifikuota daugybė įstatymų ir teisės aktų.

Nelegalų turinį internete ir socialiniuose tinkluose reglamentuoja šie teisės aktai ir įstatymai (žr. 2 lentelę):

2 lentelė

Įstatymai ir teisės aktai ginantys vaiko teises internete ir socialiniuose tinkluose (*sud. darbo autorės S. Bajorūnienės*)

1992 m.	<i>Jungtinių Tautų Vaiko teisių deklaracija</i>	Apibrėžiami 10 svarbiausių principų, numatytų vaikams naudotis savo teisėmis ir laisvėmis.
1992 m.	<i>LR Konstitucija (II skirsnis „Žmogus ir valstybė“, 22 ir 25 straipsniai)</i>	Gina žmogaus teisę į minties laisvę, asmens susirašinėjimą, telefoninių pokalbių slaptumą. Taip pat gina nuo savavališko ar neteisėto kišimosi į asmeninį gyvenimą bei kėsinosi į garbę ir orumą
1995 m.	<i>Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija</i>	Gina vaiko pilietines, politines, ekonomines, socialines bei kultūrinės teises.
1995 m.	<i>Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (8 ir 10 straipsniai)</i>	Gina asmens teisę į susirašinėjimo slaptumą, minties ir įsitikinimų laisvę, saugo asmens orumą užkertant kelią konfidencialios informacijos atskleidimui.
1996 m.	<i>Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas</i>	Įtvirtina išsamų vaiko teisių ir teisėtų interesų sąrašą: vaiko teisę gyventi ir augti, vaiko teisę į identiškumą, vaiko teisę į sveikatos apsaugą, teisę į asmeninį gyvenimą, asmens neliečiamybę ir laisvę, teisę į individualybę ir jos išsaugojimą, teisę laisvai reikšti savo pažiūras ir nuomonę, teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę, teisę į gyvenimo sąlygas, valstybės paramą ir išlaikymą, į poilsį ir laisvalaikį, socialinių teisių užtikrinimą ir aprūpinimą, ir pan.
2000 m.	<i>LR Reklamos įstatymas</i>	Aiškiai įvardinama draudžiama reklama, nustatyti aiškūs reklamos naudojimo reikalavimai, reklaminės veiklos subjektų atsakomybė bei reklamos naudojimo kontrolės Lietuvos Respublikoje teisiniai pagrindai.
2000 m.	<i>LR Baudžiamasis kodeksas</i>	Gina nuo neteisėto susirašinėjimo, kitokių

	<i>(165-170, 309 straipsniai)</i>	pranešimų, siuntų ar pokalbių slaptumo pažeidimo, informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo, neteisėto informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimo ar panaudojimo, diskriminavimo, kurstymo, pornografinio turinio produkcijos gaminimo, platinimo ir jo viešo demonstravimo.
2000 m.	<i>LR Civilinis kodeksas (2.22-2.24, 6.250 straipsniai)</i>	Gina nuo neteisėto asmens atvaizdo gaminimo, platinimo ir demonstravimo, taip pat ginama teisė į asmens privatų gyvenimą, jo slaptumą bei asmens garbę ir orumą.
2002 m.	<i>LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymas</i>	Nustato viešosios informacijos, darančios nepilnamečiams neigiamą poveikį kriterijus, apibrėžia kokia informacija ribojama, kokia draudžiama.
2003 m.	<i>LR Vyriausybės nutarimas Nr. 290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“</i>	Nustato neskelbtinos informacijos kompiuterių tinkluose kontrolę, ribojamos viešosios informacijos platinimo nuostatas, jų įgyvendinimą ir laikymąsi.
2006 m.	<i>LR Visuomenės informavimo pakeitimo įstatymas</i>	Nustato viešosios informacijos rinkimo, rengimo, skelbimo ir platinimo tvarką, viešosios informacijos rengėjų, skleidėjų, jų dalyvių, žurnalistų ir jų veiklą reglamentuojančių institucijų teises, pareigas ir atsakomybę.
2010 m.	<i>LR Vyriausybės nutarimas dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos</i>	Tikslas – nustatyti LR viešai skleidžiamai informacijai taikomus neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo reikalavimus.

2011 m.	<i>LR Švietimo įstatymas</i>	Reglamentuoja pranešimų apie patyčias kibernetinėje erdvėje ir kitą draudžiamą ar ribojamą skleisti viešąją informaciją pateikimo ir nagrinėjimo bei tokios informacijos pašalinimo tvarką. Naujoje tvarkoje numatyta, kad, sužinoję apie viešų patyčių kibernetinėje erdvėje atvejį, smurtaujančio bei smurtą patiriančio nepilnamečio mokinio tėvai (globėjai, rūpintojai) privalo, o kiti asmenys turi teisę apie tai pranešti RRT.
2015 m.	<i>LR Administracinių teisės pažeidimų kodeksas (214-23, 214-19 straipsniai)</i>	Gina nuo neteisėto asmens duomenų tvarkymo ir privatumo pažeidimo elektroninių ryšių srityje taip pat nuo neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos sklaidimo.
2018 m.	<i>LR Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (1, 2, 3, 4, 6, 7, 24, 33 ir 34 straipsniai)</i>	Gina žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumą, susijusį su asmens duomenų tvarkymu.
2018 m.	<i>Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas</i>	Numato apsaugoti fizinių asmenų privatumą, nustato asmens duomenų rinkimo, saugojimo, judėjimo, panaikinimo taisykles. Reglamente ypatingas dėmesys skiriamas nepilnamečių iki 16 m. duomenų apsaugai.

Tad vaikui saugi erdvė socialiniuose tinkluose visų pirma turi būti užtikrinama teisinėmis priemonėmis ribojant grėsmę keliančios informacijos sklaidą bei prieigą prie tokios informacijos (Bareikienė, Vašcova, 2011). Tačiau nepaisant teisės aktų, kurie gina vaiko teises į saugią internetinę aplinką bei vaiko teisių užtikrinimą internetinėje erdvėje gausos, šių teisių realizavimas nėra užtikrintas, nes visi šie teisės aktai tik nustato valstybės pareigą tinkamai ginti prioritетines vaiko teises ir teisėtus interesus bei užtikrinti saugią vaikui interneto aplinką (Bareikienė, Vašcova 2011). Saugios internetinės erdvės vaikui užtikrinimas yra sudėtingas, nes šiuo metu nėra teisės normomis įtvirtinto grėsmės vaikui internete konkretaus apibrėžimo (Brasienė, 2013). Grėsmės socialiniuose tinkluose turėtų būti vertintinos ne tik pagal informacijos internete turinį, tačiau būtina diferencijuoti grėsmes ir pagal vaiko amžių, brandumo lygį. Todėl, pasak R. Povilaičio (2013), grėsmės ir vaiko teisių pažeidimus socialiniuose tinkluose yra sunku kontroliuoti ir jos dažniausiai nepasiekia tokio lygmens, už kurį būtų numatyta kokia nors teisinė atsakomybė, todėl vaiko teises socialiniuose tinkluose yra toliau pažeidinėjamos.

Tačiau, kad užtikrinti vaikų apsaugą nuo žalingos ir neigiamą poveikį turinčios informacijos internetiniuose socialiniuose tinkluose yra rengiami ne tik įvairūs teisės aktai ir įstatymai, bet ir rengiamos įvairios programos bei projektai.

Interneto vartotojų saugumu buvo susirūpinta dar 1999 m., kada ES siekdama apsaugoti vartotojus nuo galimų grėsmių internete pradėjo vykdyti „*Veiksmų planą dėl saugesnio interneto vartojimo*“ programą. Jos tikslas buvo – sukurti europietišką specialių telefonų linijų, filtravimo ir interneto turinio žymėjimo sistemą ir surengti šviečiamųjų ir mokinių sąmoningumą didinančių akcijų. 2003-2004 m. ši programa buvo išplečiama ypatingą dėmesį skiriant tinklo plėtrai ir keitimuisi informacija, derinant švietimą, vartotojo galimybes ir apsaugą, išspėjant apie internete tykančius pavojus.

Nuo 2005 m. šią programą pakeitė „*Saugesnio interneto*“ programa, kuri buvo skirta skatinti saugesnį vaikų naudojimąsi internetu ir socialiniais tinklais, suteikti visuomenei galimybę anonimiškai pranešti apie neteisėtą ar žalingą interneto turinį bei teikti pagalbą vaikams, susidūrusiems su kibernetinėmis patyčiomis, seksualiniu viliojimu, žalingu turiniu, pornografija, pedofilija, rasizmas, ksenofobija ir pan. (*Saugesnio interneto projekto SIC LT II galutinė viešoji ataskaita, 2012*).

Siekiant įgyvendinti programą, visoje Europos Sąjungoje buvo įsteigti nacionaliniai Saugesnio interneto centrai (SIC). Šiuo metu nacionaliniai SIC veikia 31 pasaulio šalyje. „*Saugesnio interneto*“ programa vykdoma po 2 metus trunkančiais projektais. Iki 2018 m. visų projektų metu buvo įkurta „*Vaikų linija*“, kuri teikia nemokamą ir anonimišką emocinę paramą vaikams telefonu bei internetu, taip pat kreiptis dėl įvairių jiems iškilusių sunkumų – nesutarimų su draugais, tėvais (globėjais) ar mokytojais, patyčių, patiriamos prievartos, kai jaučiasi vieniši ar nemylimi, išgyvena sunkius jausmus ar nori pasidalinti kitomis patirtimis. Taip pat „*Vaikų linija*“ konsultuoja vaikus saugumo elektroninėje erdvėje klausimais. „*Vaikų linija*“, bendradarbiaudama su Saugesnio interneto partneriais Vokietijoje, adaptavo mobiliąją programėlę apie elektronines patyčias – „*SOS: elektroninės patyčios*“. Ši programėlė – pirmoji pagalba vaikams, susidūrusiems su elektroninėmis patyčiomis. Taip pat šių projektų metu buvo įkurta „*Karštoji linija*“, kurioje galima pranešti apie pastebėtą neteisėtą ar žalingą turinį internete, t. y., vaikų seksualinį išnaudojimą, pornografiją, kibernetines patyčias, rasinę ar tautinę nesantaiką kurstantį turinį, smurtą ar kitą neigiamą poveikį nepilnamečiams (*Safer Internet Centre Lithuania: draugiskasinternetas.lt II viešoji ataskaita, 2018*).

Visų projektų metu taip pat buvo išleistas patarimų bukletas: „*Kas slypi internete ir ką turi žinoti*“, sukurtas dokumentinis filmas apie vaikų saugumą internete „*Tinklas*“, kuris buvo platinamas internete ir transliuojamas įvairiais televizijos kanalais. Taip pat vyko ir įvairūs

seminarai bei konferencijos, renginiai, mokymai, surengtas „*Saugesnio interneto akademijos*“ turas po Lietuvą, kur netradicinėje aplinkoje mobiliajame „Teobuse“ vyko paskaitos vaikų saugaus darbo internete tema. Mokytojai šių projektų metu buvo kviečiami aktyviai registruotis „www.esafetylabel.eu“ bendruomenėje ir gauti *Saugios elektroninės erdvės* ženklelį savo mokyklai (*Safer Internet Centre Lithuania: draugiskasinternetas.lt II* viešoji ataskaita, 2018).

Kiekvieno „*Saugesnio interneto*“ projekto pabaigoje yra atliekami „*Spinter*“ tyrimai, kad įvertinti programos veiksmingumą. Tad 2018 m. atlikti tyrimai rodo, jog ši programa yra vykdoma sėkmingai, o „*Vaikų linijos*“ ir „*Karštosios linijos*“ žinomumas su lyg kiekvienais metais tik didėja, todėl galima manyti, kad šalyje daugėja žmonių, susirūpinusių internete slypinčiais pavojais (*Safer Internet Centre Lithuania: draugiskasinternetas.lt II* viešoji ataskaita, 2018). 2020 m. pabaigoje turėtų būti pateikiama 2018-2020 m. projekto vykdymo viešoji ataskaita.

Nuo 2008 m. yra vykdoma „*Olweus*“ patyčių prevencijos programa, kurios tikslas yra mažinti patyčių ir kitokio asocialaus elgesio apraiškas mokyklose. Programos esmė – išmokyti visą mokyklos personalą atpažinti, pastebėti realias ir virtualias patyčias ir tinkamai į jas reaguoti. Į programos vykdymą įtraukiami pedagogai, klasės auklėtojai, specialistai, mokiniai ir jų tėvai (globėjai). Mokyklos aplinka pertvarkoma taip, kad mažėtų galimybės patyčioms atsirasti, mažėtų aukų kančios, ir gerėtų mokinių tarpusavio santykiai. Programos įgyvendinimo rezultatai rodo, kad mokyklose mažėja patyčios tarp bendraamžių, taip pat pagerėjo santykiai ne tik tarp bendraamžių, bet ir tarp mokinių ir mokytojų. Šioje programoje dalyvavę mokytojai ir mokiniai įgijo didesnę socialinę kompetenciją (Baniulienė, Juodaitytė, 2011).

Programa „*eTwinning*“ (vykdoma nuo 2005 m.) yra Europos mokyklų bendradarbiavimo pamatas, kuri skirta ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo įstaigose dirbantiems mokytojams ir kitiems darbuotojams. Programos tikslas - suteikti galimybę visoms Europos mokykloms rengti pedagoginius projektus su užsienio šalių mokyklomis (www.etwinning.net). Ši programa taip pat prisideda prie saugesnio interneto kūrimo vaikams, tad 2018 m. minint tarptautinę „*Saugesnio interneto dieną*“, visus norintys Lietuvos bei kitų šalių mokytojai buvo kviečiami prisijungti prie tarptautinio projekto „*Internet mind map*“ („Interneto minčių žemėlapis“). Projektas buvo skirtas skirtas atskleisti gero ir blogo interneto paslaptį. Prisijungus prie projekto jo dalyviai buvo kviečiami kurti minčių žemėlapius apie gerą ir blogą internetą bei dalintis savo patirtimi projekto žurnale nepilnamečiams (*Safer Internet Centre Lithuania: draugiskasinternetas.lt II* viešoji ataskaita, 2018).

Nuo 2016 m. Lietuvos mokyklose pradėta adaptuoti ir diegti programa „*Friends*“ prieš patyčias. Prevencijos programa „*Friends*“ vykdoma etapais, pagal iš anksto apgalvotus ilgalaikius veiksmus, skirtus konkrečiai mokyklai. Į programos įgyvendinimą mokykloje yra įtraukiami visi

bendruomenės nariai: visos mokyklos darbuotojų kolektyvas ir administracija, taip pat mokiniai ir jų tėvai (globėjai, rūpintojai). Programos įgyvendinimas vienoje mokykloje trunka tris metus. Programos įgyvendinimas mokyklose kasmet prasideda moksleivių ir darbuotojų apklausa apie saugumo jausmą mokykloje ir žeminančio elgesio patirtis. Taip pat kiekvienais mokslo metais mokykloje vykdomi mokymai visiems mokyklos darbuotojams, klasių auklėtojams. susitikimai su tėvais, globėjais, rūpintojais, mokyklos darbuotojai planuoja ir aptaria prevencijos veiklas darbo grupėse. „Friends“ programos atstovai siekia, kad vaikai ir paaugliai gebėtų apsisaugoti nuo realių ir virtualių patyčių bei augtų saugioje aplinkoje (www.vaikulinija.lt pateikta informacija, 2016).

Programa „Antras žingsnis“. Tai socialinių emocinių įgūdžių lavinimo ir smurto prevencijos programa, kuri padeda mažinti vaikų agresyvų elgesį, moko tinkamai reikšti jausmus ir spręsti konfliktus, suprasti savo elgesio pasekmes. "Antras žingsnis" - tyrimais paremta programa, skirta pradinėms klasių vaikams. Programa - puikus įrankis mokytojams: dirbti įdomu tiek vaikams, tiek pedagogams, nes naudojamos įvairios veiklos formos (diskusijos, vaizdinė medžiaga, vaidmenų žaidimai). Ši programa taip pat puikiai tinka šviesti ir mokyti vaikus saugiai elgtis socialiniuose tinkluose, pvz. kaip apsisaugoti nuo elektroninių patyčių ir pan. (www.pvc.lt pateikta informacija, 2014).

Kovodamas su vaikų seksualiniu ir kitokiu išnaudojimu Paramos vaikams centras nuo 2012 m. pradėjo vykdyti socialinę kampaniją apie vaikų saugumą internete „Niekada nežinai, kas yra kitoje pusėje“. Socialinė kampanija yra Paramos vaikams centro įgyvendinamo projekto „Vaikų seksualinio išnaudojimo prevencija ir intervencija“ dalis. Socialinės kampanijos tikslas yra atkreipti dėmesį į vaikų bendravimo virtualioje erdvėje bei susitikimų realiame gyvenime pavojų; didinti vaikų saugumą internete ir internetiniuose socialiniuose tinkluose. Kampanija skirta vaikams, paaugliams ir suaugusiems, kurie turi vaikų ar dirba su vaikais. Kampanijos metu transliuojami video ir audio klipai, eksponuojami dideli plakatai miestuose, platinami plakatai, skrajutės vaikams ir paaugliams, atnaujintas internetinis puslapis. Socialinės kampanijos informacija platinama mokyklose, bibliotekose, viešajame transporte, kad ji pasiektų vaikus, paauglius ir suaugusiuosius (*Niekada nežinai, kas yra kitoje pusėje*, 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant apsaugoti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose yra kuriami įvairūs teisės aktai ir įstatymai, rengiamos įvairios programos bei projektai šviesti šia tema vaikus, tėvus (globėjus) ir pedagogus. Šiuo metu yra sukurta nemažai įvairių teisės aktų ir įstatymų, kurie nustato valstybės pareigą tinkamai ginti prioritėtines vaiko teises ir teisėtus interesus socialiniuose tinkluose, tame tarpe užtikrinti saugią vaikui interneto aplinką bei ginti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose. Tačiau grėsmės ir vaiko teisių pažeidimus socialiniuose tinkluose

yra sunku kontroliuoti, nes visa tai nepasiekia tokio lygmens, už kurį būtų numatyta kokia nors teisinė atsakomybė. Be to saugus darbas socialiniuose tinkluose nėra pakankamai užtikrinamas dar dėl to, kad šiuo metu nėra teisės normomis įtvirtinto grėsmės vaikui internete apibrėžimo. Grėsmės socialiniuose tinkluose vertinamos tik pagal informacijos turinį, tačiau neatsižvelgiama į grėsmių internetinėje erdvėje diferencijavimą pagal vaiko amžių ir brandos lygį.

1.3. Pedagogų pareigos ir atsakomybė, užtikrinant vaiko teises internetiniuose socialiniuose tinkluose

Pagrindiniai vaikų ugdymo veiksniai yra šeima ir mokykla. Tobulėjant informacinėms technologijoms neretai tėvams (globėjams) pritrūksta žinių kaip vaikus apsaugoti nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose, todėl pedagogai turėtų prisiimti didesnę atsakomybę rengdami mokinius saugiai naudotis informacinėmis technologijomis. Dirbant su vaikais yra labai svarbu, kad pedagogai padėtų jiems perimti tinkamą naudojimosi internetu modelį, formuotų atitinkamas nuostatas ir kritišką požiūrį į naudojimąsi internetu ir socialiniais tinklais (Jokūbaitė, 2012).

Mokytojo vaidmuo mokant vaikus saugiai elgtis socialiniuose tinkluose pabrėžiamas ir „*Langas į ateitį*“ asociacijos pateiktoje nuotolinio mokymo kursų medžiagoje „*Saugesnis internetas pedagogams*“ (Grincevičienė, 2014). Šioje mokymo medžiagoje numatoma, jog pedagogas turėtų būti vienas pagrindinių asmenų teikiantis informaciją ir šviečiantis mokinius apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose, nepertraukiamai bendradarbiauti ir su mokinio tėvais (globėjais) bei su jais pasidalinti turima informacija (Grincevičienė, 2014). Tačiau autorės teigimu, mokykla kaip bendruomenė savo funkciją gerai atlikti gal tik tuomet, kai visi jos nariai dirba bendrai, siekia bendrų, su visuomeniniu gyvenimu susijusių tikslų. Vadinasi vien pedagogų darbo šiuo klausimu neužtenka.

Pasak M. Mažionienės ir kt. (2012) yra nemažai prevencinių žingsnių, kurių gali imtis mokykla kovodama su internetinėmis grėsmėmis. Ir nors ji pateikia tik elektroninių patyčių prevencijos žingsnius, tačiau šie žingsniai puikiai tinka ir su kitomis vaikų patiriamomis internetinėmis grėsmėmis kovoti. Autorė juos klasifikuoja taip:

1. Reiškinių paplitimo įvertinimas. Tai anonimiškos mokinių ir kitų mokyklos bendruomenės narių apklausos atlikimas, kuris vėliau pagal gautus duomenis juos analizuojant, lyginant pagal klases ir lytį, kitus požymius parodytų, kokia situacija yra konkrečioje mokykloje, kad būtų imtasi tolesnių veiksmų plano.

2. Mokyklos strategijos sukūrimas. Mokykla turėtų sukurti vaikų patiriamų internetinių grėsmių mažinimo strategiją, kurioje būtų aiškiai įvardinama, kaip mokykla vertina vaikų internete

patiriamas grėsmes ir ko mokykla siekia. Strategijoje yra svarbu apibrėžti, koks elgesys yra laikomas netinkamu mokymo įstaigoje ir aiškiai aprašyti, kokie veiksmai priskiriami prie interneto grėsmių. Remiantis aprašytu apibrėžimu, yra kuriamos taisyklės ir skiriamos pasekmės už jų pažeidimą. Strategijos turinys turi būti aiškus ir suprantamas tiek vaikams, tiek jų tėvams, o strategija gali būti pristatyta visai bendruomenei mokslo metų pradžioje.

3. Įstaigos personalo apmokymai. Mokymai gali suteikti mokyklos darbuotojams žinių apie interneto grėsmių reiškinių, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo į interneto grėsmes bei jų prevencijos būdus. Ugdymo įstaigos personalui svarbu žinoti, kur daugiausiai laiko praleidžia jaunimas internete, kokios yra informacinių technologijų funkcijos ir galimybės, kaip galima atpažinti interneto grėsmes. Šias žinias mokyklos darbuotojams gali suteikti išoriniai konsultantai ar įstaigoje dirbantys specialistai, turintys atitinkamą išsilavinimą ir patirtį.

Remiantis „*Saugesnio interneto pedagogams*“ nuotolinių mokymo kursų medžiaga (2013), dauguma švietimo įstaigų pedagogų yra dalyvavę kvalifikacijos tobulinimo kursuose, surengtuose pagal pedagogų kompiuterinio raštingumo standarto reikalavimus. Šiame standarte numatytos technologinės saugaus kompiuterio bei interneto vartojimo žinios, žinios apie virusus, apsaugą nuo jų, programų naujinimą, interneto užkardą, saugų el. pašto naudojimą ir pan., tačiau nedaug dėmesio skiriama organizacinei saugai, o žinios apie vaikų apsaugą nenumatytos visai (Grincevičienė, 2014). Tai patvirtina ir D. Brasienės (2013) atliktas tyrimas, kuriame paaiškėjo, kad pedagogams trūksta informacijos apie prevencines galimybes užtikrinti vaikų saugų darbą socialiniuose tinkluose.

4. Tėvų (globėjų) švietimas. Šio švietimo tikslas yra sėkminga vaiko socializacija, gerinant tėvų (globėjų) švietimo kokybę bei partnerystę su jais (Leliūgienė, Simanavičiūtė, 2010). Pasak I. Leliūgienės ir G. Simanavičiūtės (2010) galimos dvi pedagoginio tėvų (globėjų) švietimo būdų kryptys: orientuotos tik į žinių turėjimą, gausinimą, kai tėvai (globėjai) yra mokyklos paslaugų gavėjai, bei būdai, orientuoti ne tik į žinių, bet taip pat į patirties gausinimą, požiūrių, vertybių peržiūrėjimą, kompetencijų formavimąsi, gilinimą, kai tėvai (globėjai) yra mokyklos paslaugų teikėjai ir gavėjai. Pasak M. Mažionienės ir kt. (2012) tėvai (globėjai) ne visada žino, kokią informaciją apie save vaikai pateikia viešojoje erdvėje, kaip bendrauja, taip pat jiems gali trūkti informacijos apie tai, kur vaikai gali susidurti su internetinėmis grėsmėmis. Todėl mokykla gali raginti tėvus (globėjus) domėtis tuo, ką vaikai veikia internete, skatinti juos dalyvauti vaikų švietime. Tėvams (globėjams) galima pristatyti saugumo internete ir socialiniuose tinkluose rekomendacijas susirinkimų ir kitų susitikimų metu, tai pat siunčiant jiems informacinius laiškus. Taip pat tėvams (globėjams) gali būti pateikta naudinga informacija apie vaikų saugumą virtualioje

erdvėje: kur galima kreiptis pagalbos susidūrus su vienu ar kitais pavojais internete, paaiškinimas kokiais atvejais galima kreiptis į mokyklą, policiją.

5. Kompiuterio, išmaniųjų telefonų ir interneto naudojimo taisyklių ugdymo įstaigoje sukūrimas. Rekomenduojama paskirti darbuotojus, atsakingus už saugumo elektroninėje erdvėje užtikrinimą įstaigoje. Šalia techninės kompiuterių priežiūros, darbuotojai tikrintų mokyklų kompiuteriuose esančių kietųjų diskų turinį, o taip pat rūpintųsi filtravimo ar stebėjimo programų diegimu, priežiūra ir duomenų peržiūra. Kompiuterių klasėje gali būti pakabintos trumpos saugumo instrukcijos mokiniams, pateikiant rekomenduojamų svetainių sąrašą (Mažionienė ir kt., 2012). Interneto naudojimo taisyklių sukūrimas, pasak M. Marčėnaitės (2011) pateikiant svarbiausius perspėjimus dėl veiksmų, kurie gali sukelti pavojų internete yra labai svarbus žingsnis, siekiant užtikrinti vaiko saugų darbą internete. Autorė rekomenduoja, jog tose vietose, kur mokiniams yra suteikta galimybė naudotis internetu, pavyzdžiui bibliotekose, informacinių technologijų kabinetuose nustatyti naudojimosi internetu ir kompiuteriais tvarką su ja supažindinti mokinius, techninėmis priemonėmis apriboti prieigą prie interneto svetainių, kuriose yra smurtinio, vaikams žalingo pobūdžio informacijos, apriboti galimybę siųsti žalingo, nelegalaus turinio informaciją, nelegalius žaidimus ir pan.

Tačiau pasak M. Mažionienės (2012) svarbiausia yra šviesti pačius mokinius apie tinkamą bendravimą bei saugų elgesį elektroninėje erdvėje. Autorės teigimu, tai padaryti galima šiais būdais:

- Supažindinti mokinius su bendromis saugumo taisyklėmis: slaptažodžio pasirinkimo ir saugojimo svarbą, informacijos apie save pateikimą ir pan.
- Paaiškinti mokiniams, kaip susidūrus su internetinėmis grėsmėmis jie galėtų elgtis ir kur kreiptis pagalbos.
- Kalbėti su vaikais apie reikšmingą stebėtojų vaidmenį internetinių grėsmių situacijoje. Aptarti, kaip stebėtojai galėtų reaguoti, pavyzdžiui, papasakoti mokyklos darbuotojui apie patiriamą grėsmę.
- Įtraukti mokinius į prevenciją. Reikėtų kviešti vyresnių klasių mokinius ieškoti informacijos apie saugumą virtualioje erdvėje, ruošti prezentacijas ir vesti kitiems mokiniams pamokas apie interneto pavojus ir tai, kaip jų išvengti. Dažnai informacija, išgirsta iš bendraamžių ar vyresnių vaikų, mokiniams gali atrodyti įdomesnė, aiškesnė ir prieinamesnė, negu kuomet ją pristato suaugęs žmogus. Tokio pobūdžio pamokos gali būti vedamos su suaugusiųjų priežiūra. Patirties iš mokinių gali semtis ir mokyklos darbuotojai – mokiniai gali būti puikūs patarėjai informacinių technologijų klausimais.
- Refleksija ir diskusija taip pat yra veiksmingos priemonės, didinant vaikų psichologinį bei socialinį atsparumą. Atpažinti grėsmes, didinti sąmoningumą, suvokti savisaugą galima tik

esant grupinei išmoningų bei jautrių vaikų situacijoms pedagogų ir įvairių – teigiamų ir neigiamų – patyrimų turinčių mokinių diskusijai. Prioritetiška ugdyti pedagogų ir mokinių gebėjimą drauge analizuoti jautrias temas, tradiciškai esančias tabu, neišsakytas, neišdiskutuotas. Veiksminga mokinių savivokos didinimo priemonė, hipotetiškai vertinant pasirėmus kritine teorija, gali būti pasak autorių yra diskusijų grupės. Diskusijų grupėse mokiniai, padedami socialinio pedagogo arba psichologo, gali inicijuoti ir tęsti diskusijas apie interneto vartojimo potencialias bei realias grėsmes, dalintis savo ir kitų patirtimi.

Remiantis „*Saugesnio interneto pedagogams*“ paskaitų medžiaga (2013) apie patiriamas internete galimas grėsmes, kaip saugotis ir į ką kreiptis pagalbos galima kalbėti taip pat per integruotą dalyko pamoką (pavyzdžiui, matematikos, dailės ir pan.), taip pat klasės valandėlės metu, įvairių išvykų, ekskursijų, renginių metu, kviečiant šiose veiklose dalyvauti ir mokinių tėvus (globėjus) (Grincevičienė, 2014).

Pasak M. Mažionienės ir kt. (2012) taip pat labai svarbu, jog mokiniai mokykloje turėtų galimybę saugiai pranešti apie patiriamas grėsmes, nebijodami įstaigos darbuotojų nepriėmimo ar nuvertinimo. Būna atvejų, kuomet mokyklos darbuotojai nepastebi netinkamo elgesio, o viską sužino iš pačių vaikų ar jų tėvų (globėjų). Dažnai nukentėjęs vaikas ir jo tėvai (globėjai) kreipiasi į mokyklos darbuotojus pagalbos, nes yra pasimetę ir nežino, ką daryti, todėl autorė pateikia veiksmų planą, kurio gali imtis mokyklos darbuotojai sužinoję apie galimai patiriamą grėsmę vaikui:

- Įvertinti grėsmę vaikui.
- Surinkti informaciją.
- Saugoti įrodymus.
- Pranešti visų įsitraukusių į situaciją vaikų tėvams.
- Informuoti vaiką ir jo tėvus (globėjus) apie galimus problemos sprendimo būdus ir organizacijas, į kurias galima kreiptis.
- Suteikti grėsmę patyrusiam vaikui galimybę gauti emocinę ar psichologinę pagalbą.
- Apsaugoti patiriantį grėsmę vaiką nuo galimo skriaudėjų keršto.

R. Povilaičio ir J. Valiukevičiūtės teigimu (2013) reaguojant į vaikų patiriamas grėsmes internetiniuose socialiniuose tinkluose taip pat labai svarbu yra susisiekti su tinklalapio administracija, pateikiant pranešimą apie netinkamo turinio informaciją, pavyzdžiui, kitiems vaikams patalpintus vaiką žeidžiančią nuotrauką, jam to nenorint. Vėliau, jei tai susiję su teisiniais dalykais, bandyti apie tai pranešti policijai ar kitoms teisinėms institucijoms.

Tad apibendrinant galima teigti, kad pedagogams yra labai svarbu didinti vaikų žinojimą ir supratimą, kas vyksta socialiniuose tinkluose, su kokiomis grėsmėmis ir vaiko teisių pažeidimais jie gali susidurti. Būtina mokykloje tirti šį reiškinį, ieškoti problemos sprendimo būdų, taikyti įvairias

veiklas, inicijuoti diskusijas, mokymus, paskaitas šiais klausimais ne tik vaikams, bet ir tėvams (globėjams), kad vaikai ir tėvai (globėjai) galėtų geriau atpažinti rizikas bei žinotų apsaugojimo būdus. Taip pat labai svarbu ugdyti ir tėvų (globėjų) supratimą, kad vaikai turi užsiimti ne tik naršymu socialiniuose tinkluose, bet ir kitomis laisvalaikio veiklomis. Todėl mokinių ir jų tėvų (globėjų) sąmoningumo didinimas, bei glaudus tarpusavio bendradarbiavimas yra esminės prevencinės priemonės kokias gali taikyti pedagogai.

1.4. Tėvų (globėjų) pareigos ir atsakomybė, užtikrinant vaiko teises internetiniuose socialiniuose tinkluose

Remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais vaikas iki 18 metų yra laikomas neveiksniu, todėl daugeliu atvejų negali veikti savo vardu. Dėl nepakankamos brandos vaikas negali visiškai suprasti ir prisiimti savo teisių ir pareigų, įgyvendinti ir tinkamai ginti savo interesus, todėl šiuo laikotarpiu įstatymai įpareigoja tėvus (globėjus) būti teisėtais vaiko atstovais ir juo rūpintis, auklėti, globoti, jam atstovauti, ginti jo teises ir teisėtus interesus (Marčėnaitė ir kt., 2011).

2018 m. „Spinter“ tyrime dalyvę tėvai (globėjai) nurodo, jog sutinka, kad socialiniai tinklai gali daryti neigiamą poveikį jų vaikams (Grigutytė, Raižienė ir kt., 2018). Todėl atsižvelgiant į šį faktą, galima teigti, kad tėvų (globėjų) pareiga yra mokyti savo vaikus atsakingo elgesio su kitais interneto vartotojais ir atsakomybės už savo veiksmus. Taip pat tėvai (globėjai) turi stengtis saugoti savo vaikus nuo internete ir socialiniuose tinkluose tykančių grėsmių, ginant jų teises, bet tuo pačiu metu per daug neriboti jų galimybių naudotis informacija, bendrauti, reikšti pažiūras ir įsitikinimus, tyrinėti ir tobulėti (Marčėnaitė, 2011).

Mokslininkai nustatė, kad tėvų (globėjų) dalyvavimas vaiko internetinėje veikloje, šilti ir nuoširdūs tarpusavio santykiai bei jaučiamas šeimos palaikymas yra veiksniai, kurie gali apsaugoti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose (Elsaesser, Russell, Ohannessian, Patton, 2017; Sasson ir Mesch, 2014). Tačiau vien to nepakanka, nes pasak M. Mažionienės ir kt. (2012) taip pat labai svarbu yra, kad tėvai (globėjai) gerai išmanytų socialinių tinklų pavojus bei turėtų žinių kaip šiuo klausimu šviesti vaikus (Mažionienė ir kt., 2012). O 2018 m. atliktas „Spinter“ tyrimas atskleidžia, kad jiems trūksta kompetencijos šiuo klausimu, nes net trečdalis tėvų (globėjų) nurodo, jog nežino kaip mokyti vaiką saugiai elgtis socialiniuose tinkluose bei norėtų, kad tuo užsiimtų mokytojai, o įvairių priemonių padėti vaikui saugiai naudotis socialiniais tinklais dažniau imasi tie tėvai (globėjai), kurių vaikai jau yra susidūrę su grėsmėmis (Grigutytė, Raižienė ir kt., 2018).

Tačiau taip pat labai svarbu yra tai, kad sprendžiant su vaiko teisių apsauga susijusius klausimus, vaikas, gebantis suformuluoti savo pažiūras ir išsakyti savo nuomonę, taip pat būtų išklaustas, todėl įgyvendinant vaiko teises, susijusias su jo apsauga, tėvai (globėjai) turėtų būti

suinteresuoti ne tik nuolat tartis su vaiku, bet atsižvelgdami į vaiko amžių ir fizinį bei psichologinį išsivystymą, įtraukti jį ir į sprendimų priėmimo procesą.

M. Mažionienė ir kt. (2012) teigia, kad tėvai (globėjai) kartais galvoja, kad jeigu vaikas leidžia laiką namie ir naudojami kompiuteriu ar kitu išmaniuoju įrenginiu neišeidamas iš savo kambario, jis yra saugioje aplinkoje ir su juo niekas negali atsitikti, jie taip galvodami klysta, nes su internetinėmis grėsmėmis ir vaiko teisių pažeidimais jie gali susidurti net neišeidami iš namų. Todėl siekiant užtikrinti vaikų saugumą socialiniuose tinkluose nuo ten esančių grėsmių ir vaiko teisių pažeidimų, tėvams (globėjams) rekomenduojama laikytis šių taisyklių (Kaspersky Lab, 2018):

- *Domėtis kokiomis paslaugomis ir socialiniais tinklais naudojami vaikas;*
- *Nustatyti interneto naudojimo taisykles;*
- *Pranešti apie įtartiną ir nelegalią veiklą bei tinklalapius kompetentingoms įstaigoms;*
- *Sudaryti vaikams rekomenduojamų tinklalapių, socialinių tinklų, programėlių telefone sąrašą;*
- *Riboti laiką, kurį vaikas praleidžia socialiniuose tinkluose;*
- *Kalbėti su vaiku, kokios veiklos socialiniuose tinkluose jam patinka, kuo jis domisi, kokios informacijos dažniausiai ieško;*
- *Padėti vaikui atskirti, ką jam galima talpinti virtualioje erdvėje, o ko nevertėtų viešinti;*
- *Akcentuoti slaptažodžių parinkimo ir saugojimo svarbą;*
- *Kalbėti su vaiku apie bendravimo su nepažįstamais žmonėmis galimas rizikas;*
- *Kalbėti apie galimas pasekmes susitikus su virtualiais draugais, aptarti realius pavojus;*
- *Tikrinti, kokia informacija yra prieinama virtualioje erdvėje apie jo vaiką.*
- *Įrenginiuose įdiegti filtravimo ir stebėjimo programas, kurios leistų žinoti ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose, bei blokuoti nepageidaujamus socialinius tinklus ar juose esantį turinį.*

Populiariausios šiuo metu filtravimo ir stebėjimo programos kompiuteriams ir kitiems išmaniesiems įrenginiams yra šios (parengta remiantis esaugumas.lt, tele2.inovacijubiuras.lt ir vaikulinija.lt pateikta informacija) (žr. 3 lentelę):

3 lentelė

Filtravimo ir stebėjimo programos išmaniesiems įrenginiams (sud. darbo autorės S. Bajorūnienės)

ESET Parental Control	Leidžia tėvams (globėjams) valdyti vaikų naudojamas programėles ir lankomus tinklalapius bei nuspręsti, kas jiems yra tinkama. Taip pat galima matyti, kur šiuo metu yra vaikai bei pasiūsti žinutes tiesiai į jų įrenginių ekranus.
------------------------------	--

Google Family Link	Leidžia sekti vaikų veiklą internete, nustatyti vaikų įrenginių, programėlių bei žaidimų apribojimus, blokuoti netinkamą turinį, išvengti netikėtų išlaidų ir pan., žinoti vaiko buvimo vietą, nuotoliniu būdu užblokuoti įrenginį, rodo mokytojų rekomenduojamas šviečiamąsias programėles petenkinti vaikų smalsumui.
Kaspersky Safe Kids	Apsaugo nuo žalingo turinio informacijos, gąsdinančių internetinių svetainių ir nepadorių reklamjuosčių, leidžia riboti vaiko prisijungimo prie interneto laiką, taip pat interneto turinį filtruoti pagal pasirinktas turinio kategorijas, nustatyti saugią paiešką internetinėse paieškos svetainėse, pvz. „Google“ ir pan.
Qustodio	Leidžia apriboti vaiko prieigą prie tam tikrų svetainių, sumažina galimybę vaikui susidurti su žalingu turiniu, leidžia riboti laiką, kurį vaikas praleidžia prie kompiuterio.
Norton Family Premier	Leidžia blokuoti nepageidaujamus puslapius, stebėti vaiko aktyvumą socialiniuose tinkluose, kontroliuoti praleidžiamą laiką naršant internete.
Phone Sheriff V2	Leidžia užblokuoti tam tikrus žmones, su kuriais vaikams neverta bendrauti, GPS pagalba žinoti, kur jie šiuo metu yra ar su kuo susirašinėja trumposiomis žinutėmis.
Net Nanny	Leidžia stebėti, kaip, kiek ir ką vaikai veikia su išmaniaisiais įrenginiais. Aplikacija filtruoja tinklalapių turinį, blokuoja pornografinį ir kitą netinkamą turinį bei suteikia galimybę kontroliuoti, kiek laiko vaikas gali naudotis išmaniuoju įrenginiu.
Kids Place	Užkerta kelią vaikams pirkti ar įdiegti naujas programėles, padeda kontroliuoti laiką praleistą naudojantis išmaniuoju prietaisu, gali blokuoti įeinančius skambučius.
MamaBear	Leidžia matyti visų šeimos narių buvimo vietą ir gauti pranešimus, kai jie atvyksta/išvyksta iš pasirinktos vietos. Leidžia sekti ir vaiko veiklą socialiniuose tinkluose, tad galima žinoti, su kuo vaikas susirašinėja, kokias nuotraukas ir įrašus įkelia, gauna arba kokiuose įrašuose būna pažymėtas.
OurPact	Leidžia nuotoliniu būdu kontroliuoti vaiko naudojamąs programėles ir interneto prieigą, o prireikus – net jas blokuoti. Aplikacijoje galima nustatyti, kiek laiko per dieną arba kokių tam tikrų dienos metu galima naudotis telefonu, kad vaikas nežaistų telefonu pamokų metu. Be to, savo išmaniuoju bus galima bet kada suteikti didesnę arba mažesnę prieigą prie programėlių.
Monster	Leidžia vaikus mokyti virtualaus bendravimo, suteikia daugiau galimybių juos

Messenger	kontroliuoti, nes be tėvų patvirtinimo negalima pridėti naujų kontaktų, tad vaikai gali būti apsaugoti nuo bendravimo su nepažįstamaisiais. Programėlėje taip pat yra įdiegta sistema prieš patyčias, kur galima pranešti apie netinkamai besielgiančius vartotojus arba paprasčiausiai juos užblokuoti.
Kidslox	Leidžia kontroliuoti vaiko telefone naudojamas programėles ir interneto prieigą, nustatyti koks turinys gali būti pasiekiamas, o netinkamą – blokuoti. Taip pat galima pasirinkti, kiek laiko per dieną arba kuriuo tiksliai metu galima naudotis išmaniuoju, todėl leidžia užtikrinti, kad vaikas juo nežais per pamokas.
SOS: elektroninės patyčios	Suteikia svarbiausius patarimus, ką daryti, nukentėjus nuo elektroninių patyčių, mokoma kaip išsaugoti elektroninių patyčių įrodymus, daryti ekrano nuotraukas, užblokuoti juos skaudinančius asmenis ir apie jų netinkamą elgesį pranešti socialinių tinklų ar programėlių administratoriams.

Visos šios turinio filtravimo ir stebėjimo programos tiria į naudojamą įrenginį ateinančius duomenis ir užtikrina, kad bus praleista tik nustatytus parametrus atitinkanti informacija. Be to šios programos leidžia stebėti vaikų aktyvumą internete bei socialiniuose tinkluose, žinoti, kuo vaikai domisi bei kokie yra jų interesai (Kaspersky Lab, 2018). Ir nors „Spinter“ tyrimo (2018) rezultatai rodo, kad griežtesnių priemonių, tokių kaip nepageidaujamų svetainių filtravimas yra mažiau populiarus, palyginti su demokratiškesnėmis priemonėmis – kalbėjimusi su vaiku apie neteisėtą ir žalingą turinį socialiniuose tinkluose, vis dėlto tokias apsaugos programas rekomenduojama įsidiegti tiek namuose, tiek mokymo įstaigose esančiuose kompiuteriuose ir kituose išmaniuosiuose įrenginiuose (Olšauskė ir Valickienė, 2016).

Apibendrinant galima teigti, kad tėvai (globėjai) yra svarbiausi asmenys, su kuriais vaikai turėtų kalbėtis apie savo saugų elgesį socialiniuose tinkluose, patiriamas grėsmes, apsaugojimo būdus bei kur ieškoti pagalbos susidūrus su grėsme. Šviečiant vaikus apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose, tėvams (globėjams) svarbu yra palaikyti šiltus, pasitikėjimu grįstus santykius bei didinti vaikų sąmoningumą ir supratimą apie visa tai. Taip pat labai svarbu, kad tėvai (globėjai) šiuo klausimu bendradarbiautų su pedagogais, domėtusi ką vaikai veikia socialiniuose tinkluose, su kuo bendrauja, kokia informacijas dalinasi, bei kokia informacija pasiekia jų vaikus. Siekiant apsaugoti savo vaikus nuo socialiniuose tykančių pavojų rekomenduojama į vaiko naudojamą įrenginį įdiegti ir internetinio turinio filtravimo bei stebėjimo programas, kurios padėtų lengviau kontroliuoti vaikų veiklą, praleidžiamą laiką, nepageidaujamus internetines svetaines, žaidimus ir kitą žalingą informaciją.

2. JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO SOCIALINIUIOSE TINKLUOSE GALIMYBIŲ EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

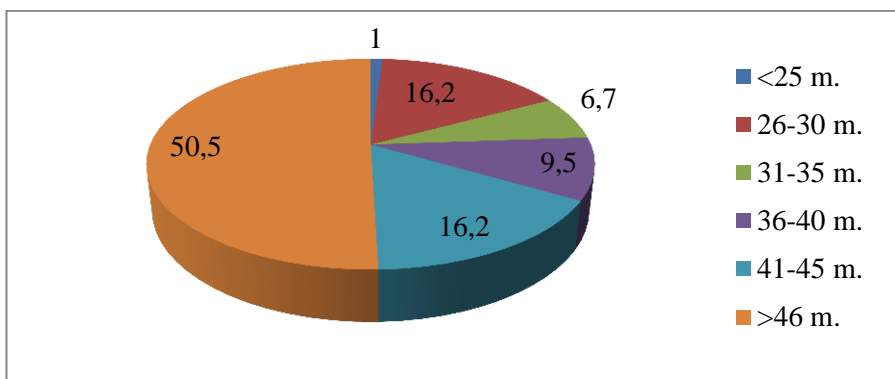
Tyrimas buvo vykdomas penkiais etapais:

1. Pirmajame etape (2018-2020 m.) analizuota ir sisteminta įvairi mokslinė literatūra bei dokumentai, kuriuose būtų nagrinėjami vaikų naudojimosi socialiniais tinklais ypatumai, neatsargaus elgesio, patiriamų grėsmių ir vaiko teisių pažeidimų socialiniuose tinkluose problema, taip pat prevencinės veiklos galimybės sprendžiant šią problemą bei koks yra šiuo klausimu pedagogų ir tėvų (globėjų) vaidmuo. Mokslinės literatūros analizės metu pagrįstas darbo aktualumas, numatytas tyrimo tikslas, uždaviniai, teoriniai tiriamos problemos pagrindai, numatytos gairės tyrimo instrumento parengimui.
2. Antrasis etapas buvo skirtas tyrimo instrumento parengimui (2020 m. sausio mėn.). Remiantis išnagrinėta literatūra buvo parengtas klausimynas, kuriuo siekta sužinoti kokia yra pedagogų ir tėvų (globėjų) nuomonė apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes.
3. Trečiajame etape (2020 m. vasario mėn.) internetinėje svetainėje „apklausa.lt“ buvo vykdoma pedagogų ir tėvų (globėjų) apklausa.
4. Tyrimo metu gautų duomenų apdorojimas (2020 m. vasario - kovo mėn.) parenkant statistinius tyrimo metodus ir atliekant gautų duomenų analizę.
5. Paskutiniame tyrimo etape (2020 m. gegužės mėn.) pagal išsikeltus tyrimo uždavinius pateikiamos išvados bei parengiamos rekomendacijos pedagogams ir tėvams (globėjams) dėl jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose prevencinės veiklos galimybių.

Tyrimo imtis. Pedagogų tyrimo imtis buvo sudaroma netikimybinu, „*Sniego gniūžtės*“ principu. Šiuo atveju imties vienetai tyrimui atrenkami iš žmonių, kurie pažįsta kitų žmonių, žinančių žmonių, kuriuos verta įtraukti į tyrimą (Rupšienė, 2007). O tėvų (globėjų) tyrimo imtis buvo sudaroma netikimybine patogiąja atranka, kadangi generalinės aibės vienetai yra lengvai pasiekiami (Rupšienė, 2007).

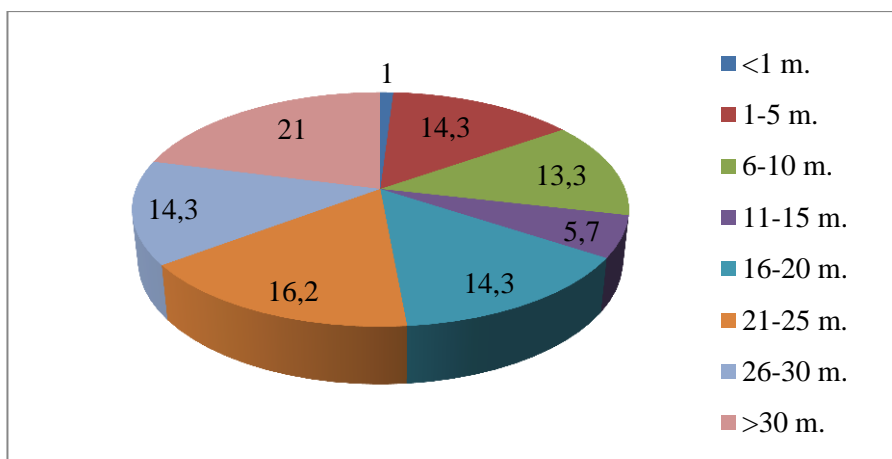
Atliekant pedagogų nuomonės apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes tyrimo rezultatų analizę paaiškėjo, jog iš 105 tyrime dalyvavusių respondentų, kurie dirba Klaipėdos miesto apskrities mokyklose, 95,2% buvo moterys ir 4,8% vyrai. Didžiąją dalį respondentų (50,5%) sudarė

vyresnio amžiaus pedagogai, kuriems yra >46 m., 16,2% sudarė 26-30 m. ir 41-45 m. amžiaus respondentai. Mažiausiai tyrime dalyvavo 36-40 m. (9,5%) bei 31-35 m. (6,7%) amžiaus respondentų (žr. 3 pav.).



3 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal amžių (%)

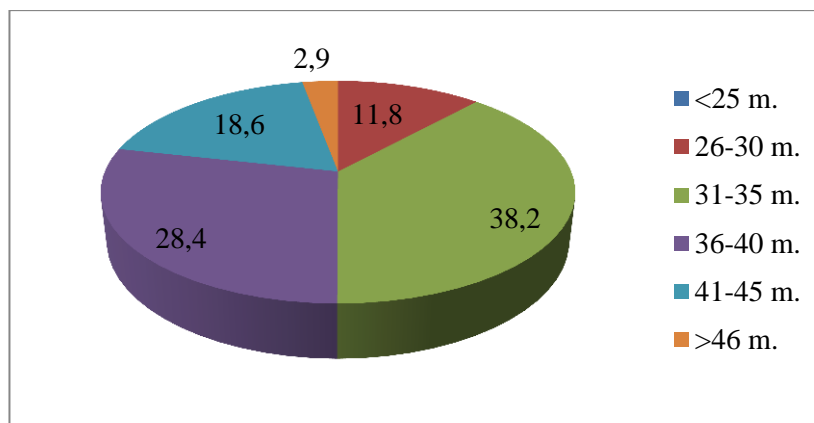
Pedagogų, dalyvavusių tyrime, pasiskirstymas pagal darbo stažą yra apylygis (žr. 4 pav.).



4 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal darbo stažą (%)

Daugiausiai tyrime dalyvavo 4-osios (33,3%) ir 1-osios klasės pedagogų (28,6%), o mažiausiai 3-iosios (20%) ir 2-osios (18,1%).

Atliekant tėvų (globėjų) nuomonės apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes tyrimo rezultatų analizę paaiškėjo, jog iš 102 tyrime dalyvavusių respondentų, kurie gyvena Klaipėdos miesto apskrityje, 89,2% buvo moterys ir 10,8% vyrai. Didžiąją dalį respondentų (38,2%) sudarė tėvai (globėjai), kurių amžius yra 31-35 m. (28,4%) ir 36-40 (28,4%), mažiausiai - >46 m. (2,9%) ir 26-30 m. (11,8%) amžiaus tėvai (globėjai) (žr. 5 pav.).



5 pav. Tėvų (globėjų) pasiskirstymas pagal amžių (%)

Daugiausiai apklausoje dalyvavo tų tėvų (globėjų), kurių vaikai šiuo metu lanko 1-ąją klasę (36,3%), mažiausiai, kurių vaikai lanko 2-ąją klasę (17,6%). Daugiausiai tyrime dalyvavo aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintys tėvai (globėjai) (63,7%), kiek mažiau (24,5%) turintys aukštesnįjį neuniversitetinį išsilavinimą, mažiausiai – turintys vidurinį išsilavinimą (5,9%).

Tyrimo instrumentas. Apklausiant pedagogus ir tėvus (globėjus) pasirinktas internetinės apklausos raštu metodas (anketa). Pasirinktas uždaros anketos tipas, kad būtų užtikrinama, jog tyrime dalyvaus tik reikiami dalyviai. Pasirinktas internetinės apklausos metodas, nes pasak I. Gaižauskaitės ir S. Mikėnės (2014), pritaikius kompiuterines technologijas, klausimynas gali įgyti papildomų savybių ir privalumų, kurie prisideda prie duomenų rinkimo proceso efektyvumo bei duomenų kokybės. Be to, tai leidžia pasiekti platesnę žmonių auditoriją, gaunami struktūruoti duomenys, yra taupus laiko atžvilgiu, atliekamas per gana trumpą laiką, reikalauja mažiau materialinių išteklių bei yra lengviau užtikrinti respondentų anonimiškumą.

Pedagogų klausimyną sudarė 14 klausimų, iš kurių 4 sudaro uždari klausimai (pažymint vieną atsakymo variantą) ir 10 pusiau uždari klausimai (pateikiami atsakymo variantai ir galimybė įrašyti savo variantą). Anketos patikimumui nustatyti buvo pritaikytas Cronbach α kriterijus. Tokiu būdu buvo vertintas skalę sudarančių kintamųjų vidinis suderinamumas (Rupšienė, Rutkienė, 2016). Kadangi Cronbach α yra 0,914, galima teigti, kad visa skalė yra patikima matavimo priemonė.

Tėvų (globėjų) klausimyną sudarė 18 klausimų, iš kurių 8 buvo uždari ir 10 pusiau uždari klausimai. Anketos patikimumui nustatyti taip pat buvo pritaikytas Cronbach α kriterijus. Kadangi Cronbach α yra 0,919, galima teigti, kad ši skalė taip pat yra patikima matavimo priemonė.

Pedagogų klausimyną sudaro 3 blokai:

- *Pirmame klausimų bloke (1-4 klausimas) pateikiami demografiniai klausimai, kur domimasi respondentų lytimi, amžiumi, darbo stažu, taip pat prašoma nurodyti kurioje klasėje šiuo metu dirba.*

- *Antrame klausimų bloke* (5-8 klausimas) siekta išsiaiškinti vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvus, su kokiomis grėsmėmis ir vaiko teisių pažeidimais vaikai susiduria socialiniuose tinkluose bei kas yra atsakingas už vaikų švietimą apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose.
- *Trečiame klausimų bloke* (9-14) siekta išsiaiškinti kokias veiklos formas pedagogai naudoja teikdami vaikams ir tėvams (globėjams) informaciją apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose, kokiais informaciniais šaltiniais remiasi tai darydami bei kokios prevencinės veiklos priemonės yra tinkamiausios siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio.

Tėvų klausimyną taip pat sudaro 3 blokai:

- *Pirmame klausimų bloke* (1-4 klausimas) pateikiami demografiniai klausimai, kur domimasi respondentų lytimi, amžiumi, išsilavinimu, taip pat prašoma nurodyti kurioje klasėje šiuo metu mokosi jų vaikas.
- *Antrame klausimų bloke* (5-9 klausimai) siekta išsiaiškinti ar jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai naudojami socialiniais tinklais, kiek laiko praleidžia jais naudodamiesi, kokiais socialiniais tinklais naudojami labiausiai, kokie yra pagrindiniai naudojimosi socialiniais tinklais motyvai ir veiklos.
- *Trečiame klausimų bloke* (10-18 klausimai) siekta išsiaiškinti su kokiomis grėsmėmis ir vaiko teisių pažeidimais vaikai labiausiai susiduria socialiniuose tinkluose, kas yra atsakingas už vaikų švietimą kaip saugiai elgtis juose, taip pat kur daugiausiai gauna informacijos apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose. Taip pat buvo norima sužinoti kaip tėvai (globėjai) elgtųsi sužinoję, jog soc. tinkluose buvo pažeistos vaiko teisės, ar tėvai (globėjai) ką nors žino apie „Karštąją liniją“, „Vaikų liniją“ ir internetinį puslapį „www.draugiskasinternetas.lt.“ bei kokios prevencinės veiklos priemonės yra tinkamiausios siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio.

Duomenų analizė. Surinktų duomenų statistinei analizei atlikti panaudotas SPSS 26.0 for Windows versija (*Statistical Package for Social Science*) programų paketas ir Microsoft Excel programa.

A.Valackienė, S. Mikėnė (2008) teigia, jog statistinės analizės tikslas yra apibendrintų duomenų gavimas ir siekimas atskleisti reiškinių bendrąsias savybes pagal tam tikrus kintamuosius.

Analizuojant gautus duomenis buvo naudojami tokie statistinės analizės metodai: neparametriniai *Kruskal-Walli's* ir *Mann-Whitney* testai, *Cronbach α* kriterijus bei *Spearman'o* koreliacinė analizė.

- *Kruskal-Walli's* testas taikomas daugiau negu dvejoms nepriklausomoms imtims palyginti (Rupšienė, Rutkienė, 2016). Lyginama buvo su amžiumi, darbo stažu, išsilavinimu, vaiko lankoma klase, laiku praleidžiamu naudojantis socialiniais tinklais.
- *Mann-Whitney* testas – tai dviejų nepriklausomų imčių neparametrinis taikymo testas. Jis taikomas, kai priklausomas kintamasis skiriasi pagal du požymius (Rupšienė, Rutkienė, 2016). Šiuo atveju buvo lyginama su dvejomis klasėmis.
- *Cronbach α* kriterijus buvo naudojamas anketų patikimumui patikrinti.
- *Spearman'o* koreliacinė analizė buvo taikoma norint sužinoti, ar atsitiktiniai dydžiai yra priklausomi, koks yra ryšio stiprumas tarp kintamųjų bei kokia yra kintamųjų priklausomybės išraiška.

Analizuojant tyrimo rezultatus jie buvo lyginami ir siejami su išnagrinėta moksline literatūra. Tačiau daugiausiai dėmesio skirta mokslinės tyrimo problemos išsprendimui, uždavinių įgyvendinimui bei ieškant svarbių aspektų, kurių pagrindu būtų galima parengti rekomendacijas pedagogams ir tėvams (globėjams).

2. 2. Tyrimo etika

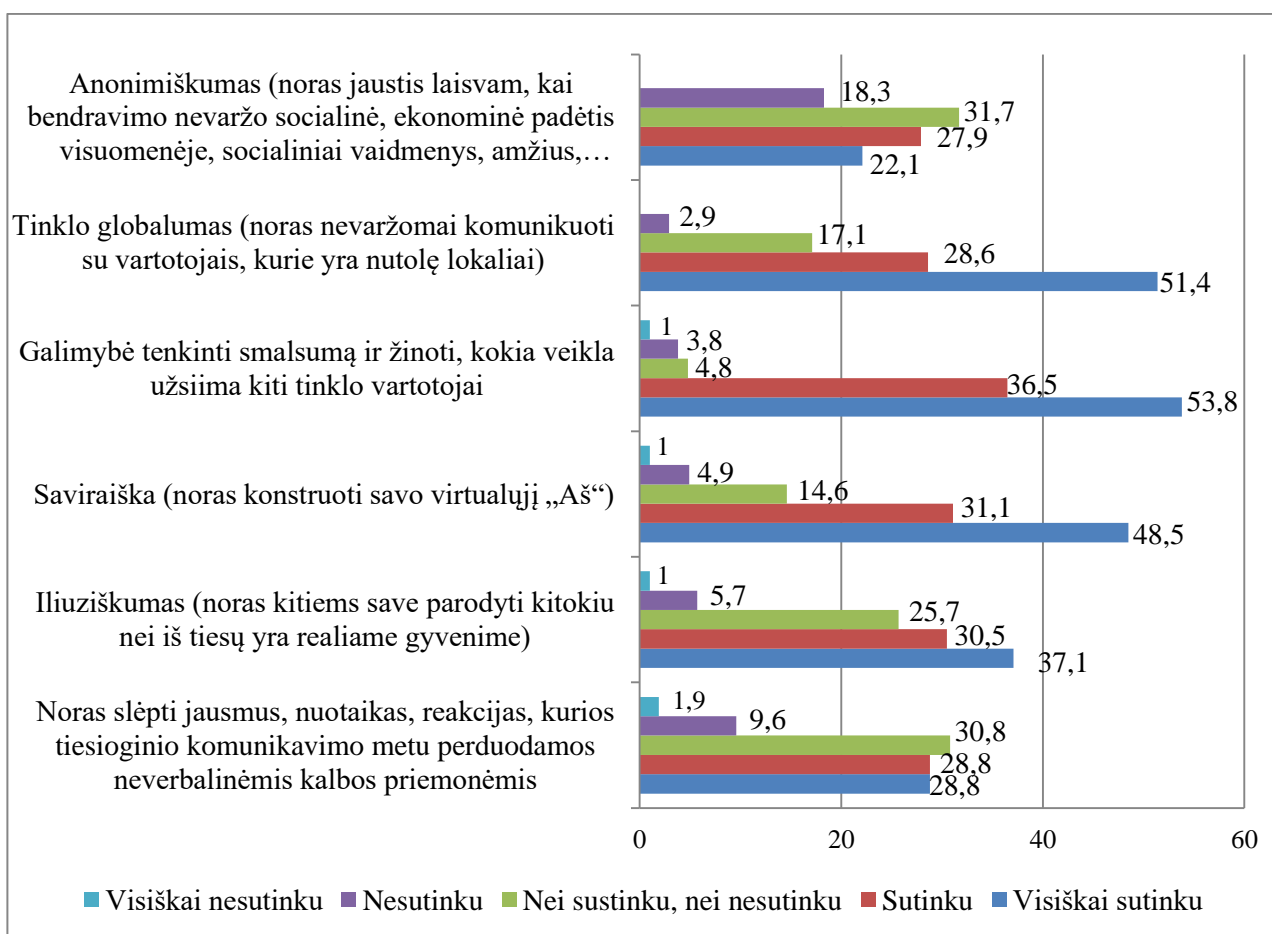
Atliekant abu kiekybinius tyrimus, tiriamųjų požiūriu, buvo vadovautasi laisvanoriškumo, anonimiškumo ir konfidencialumo etikos principais (Rupšienė, 2007). Dėl galimybės atlikti pedagogų internetinę apklausą, buvo kreiptasi į 40 Klaipėdos apskrities mokyklų, kurias sudarė pradinės mokyklos, mokyklos-darželiai, mokyklos-daugiafunkciai centrai, progimnazijos. Šioms mokykloms buvo išsiųsti el. laiškai su prašymu persiųsti elektronines anketas šių mokyklų pradinių klasių pedagogams. Laiške akcentuojama, jog anketas užpildyti reikia tik laisvanoriškai. Pateiktoje anketoje respondentui buvo pristatoma tyrimo esmė, nurodomas tyrimo tikslas, kur bus panaudoti tyrimo duomenys bei garantuojamas respondentų anonimiškumas bei gautos informacijos konfidencialumas, nes nebuvo prašoma nurodyti nei vardo, pavardės, mokyklos, kurioje dirba ir pan. Pritrūkus maždaug 30 proc. respondentų atsakymų ir laikantis tų pačių etikos principų, buvo kreiptasi į pažįstamus pradinių klasių mokytojus ir socialiniame tinkle „Facebook“ esančios uždaros „Pradinių klasių mokytojai“ grupės pedagogus, prašant pasidalinti anketos nuoroda su kolegomis dirbančiais Klaipėdos apskrities mokyklose.

Atliekant tėvų (globėjų) internetinę apklausą, socialiniame tinkle „Facebook“ buvo kreiptasi į visus pažįstamus, kurie augina jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus su prašymu užpildyti anketą. Remiantis L. Rupšienės (2007) tyrimo etikos principais, tyrimo dalyviams taip pat buvo pristatomas tyrimo tikslas, nurodoma kur bus panaudoti gauti tyrimo duomenys bei nurodoma, jog tyrime dalyvauti reikia tik laisvanoriškai. Gavus respondentų sutikimą dalyvauti tyrime buvo

garantuojamas respondentų anonimiškumas bei gautos informacijos konfidencialumas, nes pildant anketą taip pat nebuvo prašoma nurodyti nei vardo, pavardės ar kitų svarbių duomenų, iš kurių būtų galima nustatyti asmens tapatybę. Kadangi pažįstamų respondentų nepakako, kad surinkti reikiamą skaičių tyrimo dalyvių, tad tų pažįstamų asmenų, kurie jau dalyvavo tyrime, buvo prašoma šia anketa pasidalinti su kitais savo pažįstamais, kurie augina jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus. Taip buvo pritaikytas „Sniego gniūžtės“ principas.

2.3. Pedagogų nuomonės apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes tyrimo rezultatų analizė

Literatūros analizė parodė, kad pagrindiniai vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvais yra anonimiškumas, tinklo globalumas, galimybė tenkinti smalsumą, saviraiška, iliuziškumas bei noras slėpti savo jausmus, nuotaikas ir reakcijas (Pertegal, Oliva, Meirinhos, 2019; Cristescu, 2018; Iordache, 2017). Tad tyrimo metu buvo bandoma išsiaiškinti, kokie, pedagogų nuomone, yra pagrindiniai jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai. Atsakymai pateikiami 6 paveiksle.

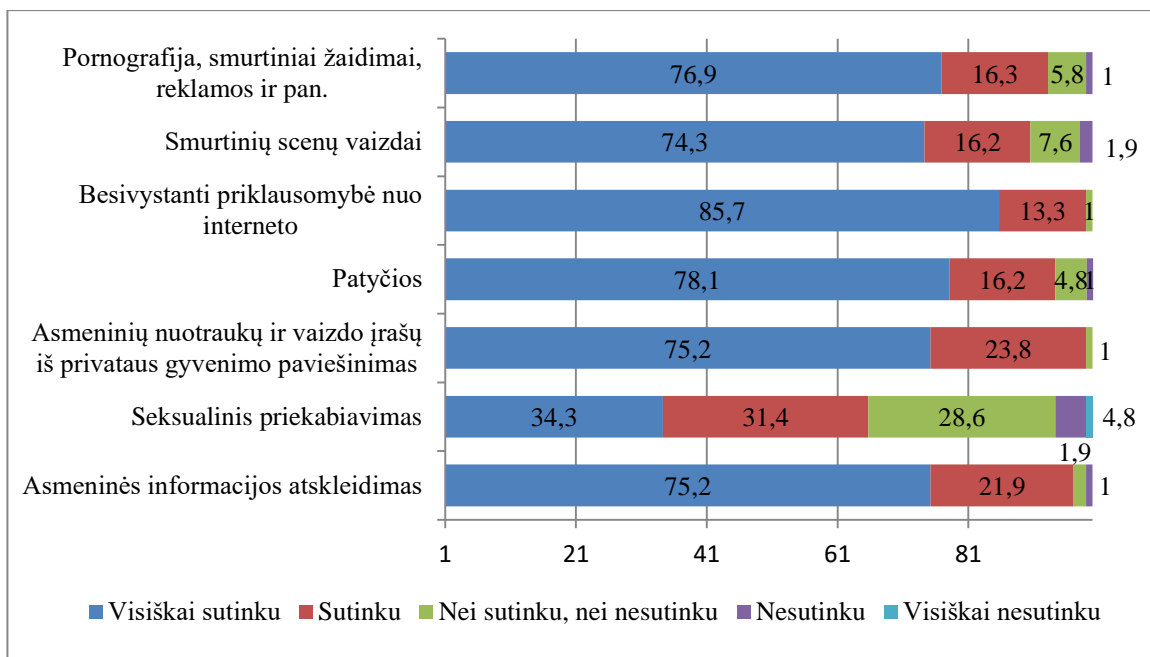


6 pav. Tyrime dalyvavusių pedagogų nurodyti vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai (%)

Kaip matome iš 6 paveiksle pateiktų atsakymų, pedagogų nuomone, pagrindiniai jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai yra: *galimybė tenkinti smalsumą ir žinoti, kokia veikla užsiima kiti tinklo vartotojai* (53,8%), *tinklo globalumas (noras nevaržomai komunikuoti su vartotojais, kurie yra nutolę lokaliai)* (51,4%) ir *saviraiška (noras konstruoti savo virtualųjį „Aš“)* (48,5%). Taikant Kruskal-Wallis kriterijų buvo nustatyta, kad skirtumai tarp pedagogų darbo stažo ir vaikų naudojimosi socialiniais tinklais nurodomų motyvų yra statistiškai reikšmingi ($p < 0,05$) (žr.1 priedą). Mažiausią darbo stažą (<1 m.) turintys pedagogai pagrindiniais vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvais laiko šiuos: *anonimiškumas (noras jaustis laisvam, kai bendravimo nevaržo socialinė, ekonominė padėtis visuomenėje, socialiniai vaidmenys, amžius, fiziniai požymiai, lytis, apranga ir pan.* ($\chi^2=16,169$, $df=7$, $p=0,024$; rangų vidurkis – 96,00); *galimybė tenkinti smalsumą ir žinoti, kokia veikla užsiima kiti tinklo vartotojai* ($\chi^2=14,365$, $df=7$, $p=0,045$; rangų vidurkis – 76,50) bei *tinklo globalumas (noras nevaržomai komunikuoti su vartotojais, kurie yra nutolę lokaliai)* ($\chi^2=17,448$, $df=7$, $p=0,015$; rangų vidurkis – 69,50). O didžiausią darbo stažą (>30 m.) turintys pedagogai mano, jog pagrindinis motyvas yra - *noras slėpti jausmus, nuotaikas, reakcijas, kurios tiesioginio komunikavimo metu perduodamos neverbalinėmis kalbos priemonėmis* ($\chi^2=16,345$, $df=7$, $p=0,022$; rangų vidurkis – 68,93).

Taikant Mann-Whitney kriterijų aptikti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp 1 ir 2 klasės pedagogų pasisakymų ties šiuo teiginiu: *„Iliuziškumas (noras kitiems save parodyti kitokiu nei iš tiesų yra realiaame gyvenime)“* ($U=179,500$, $p=0,023$). Pažvelgus į rangų vidurkius galime matyti, kad 1-osios klasės pedagogų nuomonės rangų vidurkis yra 28,52, o 2-osios klasės – 19,45. Vadinasi 1-osios klasės pedagogai, labiau nei 2-osios yra linkę pritarti, jog *iliuziškumas* yra vienas svarbiausių motyvų, kuris skatina jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus naudotis socialiniais tinklais.

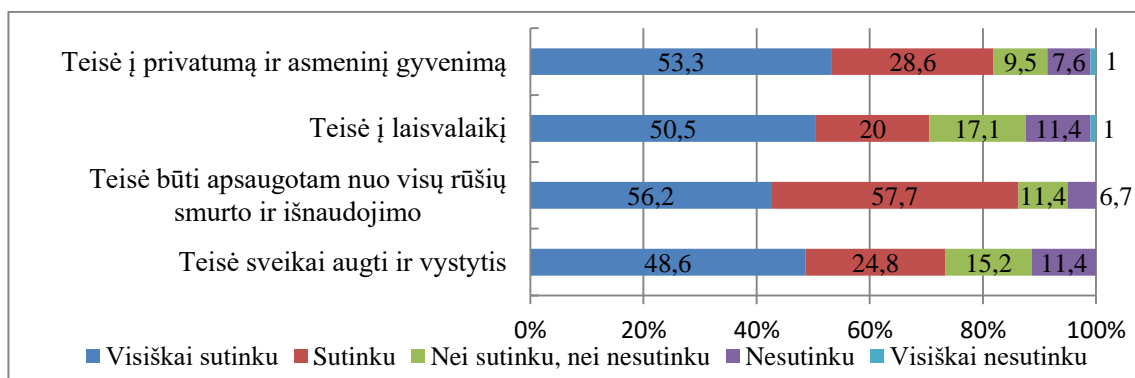
R. Jokūbaitė (2014) ir T. Bacys (2012) teigia, kad su socialinių tinklų naudojimu susijusios rizikos ir grėsmės yra šios: pornografija, patyčios, seksualinio turinio žinučių gavimas, kontaktai su nepažįstamais žmonėmis, susitikimai su asmenimis, su kuriais kontaktas buvo užmegztas socialiniame tinkle, kitų interneto vartotojų sukurto potencialiai žalingo turinio informacija, piktnaudžiavimas asmeniniais duomenimis bei priklausomybė nuo interneto. Tad sekančiu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti tyrime dalyvavusių pedagogų nuomonę apie tai, su kokiomis grėsmėmis socialiniuose tinkluose jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai susiduria labiausiai. Atsakymai pateikiami 7 paveiksle.



7 pav. Pedagogų nuomonė apie vaikų patiriamas grėsmės socialiniuose tinkluose (%)

Statistiškai reikšmingų skirtumų čia nenustatyta, tačiau kaip matome iš 7 paveiksle pateiktų atsakymų, pedagogų nuomone, vaikai socialiniuose tinkluose labiausiai susiduria su šiomis grėsmėmis: *besivystanti priklausomybė nuo interneto* (85,7%), *patyčios* (78,1%), *neteisėta ir žalinga informacija* (pornografija, smurtiniai žaidimai, reklamos ir pan.) (76,9%), *asmeninių nuotraukų ir vaizdo įrašų iš privataus gyvenimo pavišėjimas* (75,2%), *asmeninės informacijos atskleidimas* (75,2%) bei *smurtinių scenų vaizdai* (74,3%). Mažiausia grėsme su kuria gali susidurti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai socialiniuose tinkluose pedagogai laiko *seksualinį priekabiavimą* (34,3%).

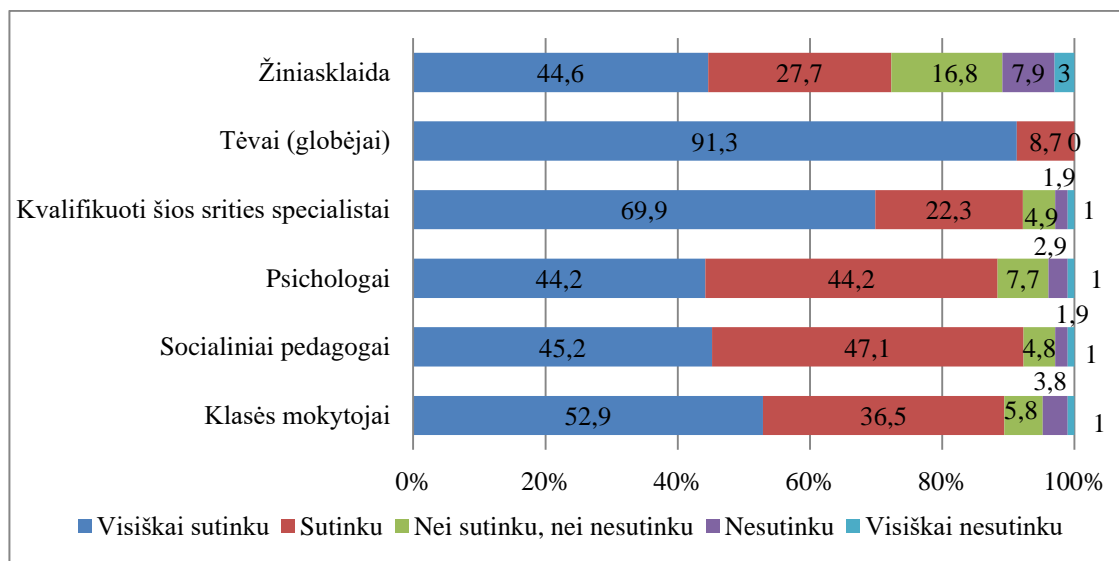
Sekančiu klausimu buvo norima išsiaiškinti pedagogų nuomonę apie vaiko teisių pažeidimus socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 8 paveiksle.



8 pav. Pedagogų nuomonė apie vaiko teisių pažeidimus socialiniuose tinkluose (%)

Kaip matome iš 8 paveiksle pateiktų atsakymų, pedagogai pritaria, kad socialiniuose tinkluose yra pažeidžiama teisė *būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo* (56,2%), *vaiko teisės į privatumą ir asmeninį gyvenimą* (53,3%), *teisė į laisvalaikį* (50,5%), bei *teisė sveikai augti ir vystytis* (48,6%). Pritaikius Kruskal-Wallis testo kriterijų buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp pedagogų darbo stažo ir šių vaiko teisių pažeidimų: *teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo* ($\chi^2=14,840$, $df=7$, $p=0,038$), *teisė į laisvalaikį* ($\chi^2=20,938$, $df=7$, $p=0,004$), *teisė į privatumą ir asmeninį gyvenimą* ($\chi^2=14,816$, $df=7$, $p=0,038$). Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 2 priedą) matyti, jog pedagogai, kurių darbo stažas yra <1 metai mano, jog labiausiai socialiniuose tinkluose yra pažeidžiama vaiko *teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo* (rangų vidurkis – 73,00) bei *teisė į privatumą ir asmeninį gyvenimą* (rangų vidurkis – 71,50). O pedagogai, kurių darbo stažas yra >30 m. mano, jog labiausiai yra pažeidžiama vaiko *teisė į laisvalaikį* (rangų vidurkis – 70,43).

Sekančiu klausimu buvo norima sužinoti kas, pedagogų nuomone, turėtų informuoti ir šviesti vaikus apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 9 paveiksle.

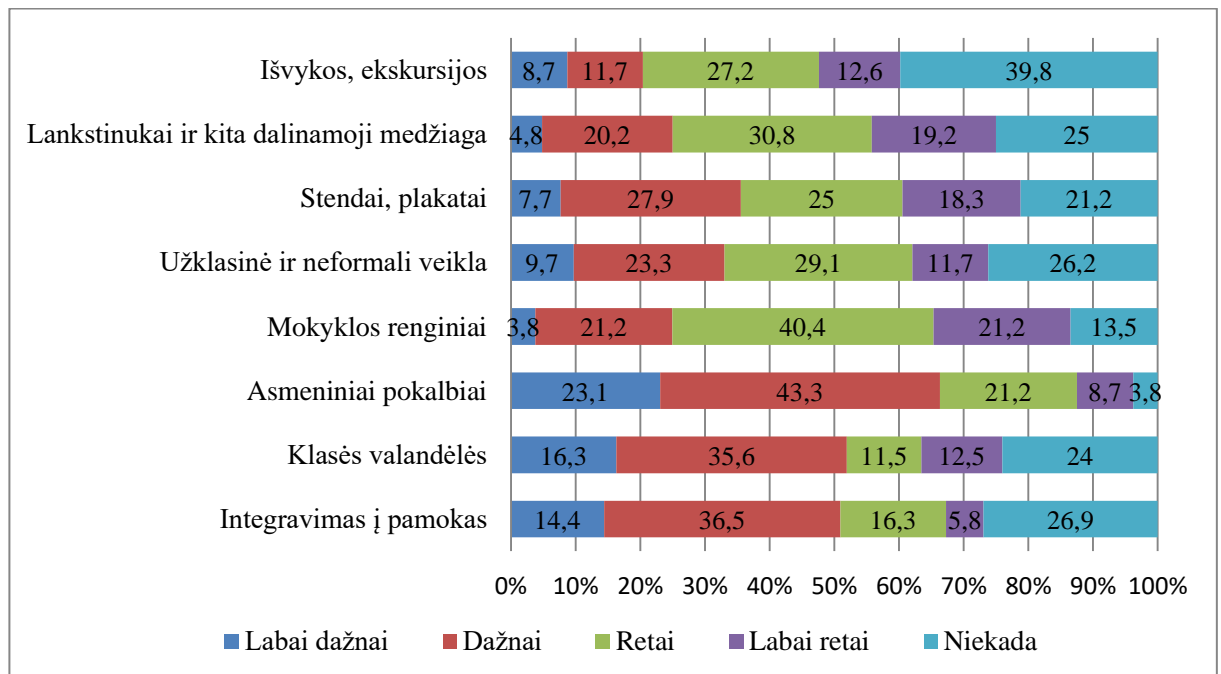


9 pav. Pedagogų nuomonė, kas turi mokyti vaikus saugiai elgtis soc. tinkluose (%)

Kaip matome iš 9 paveiksle pateiktų atsakymų, pedagogų nuomone, labiausiai tuo užsiimti turi *tėvai (globėjai)* (91,3%) bei *kvalifikuoti šios srities specialistai* (69,9%). 52,9% pedagogų mano, jog tuo užsiimti turi *klasės mokytojai*, 45,2% mano, kad tai turėtų būti *socialiniai pedagogai*, 44,2% respondentų mano, jog tai *psichologų pareiga*, 44,6% teigia, kad tuo užsiimti turi *žiniasklaida*. „Langas į ateitį“ asociacijos pateiktoje nuostatoje teigiama, jog mokykla yra ta institucija, kuri visokeriopai turi prisidėti prie vaikų ugdymo ir saugumo užtikrinimo. Pasak jų, pedagogas turėtų būti vienas pagrindinių asmenų teikiantis informaciją ir šviečiantis mokinius apie saugų darbą internete ir internetiniuose socialiniuose tinkluose, nepertraukiamai bendradarbiauti su

mokinio tėvais (globėjais) bei su jais pasidalinti turima informacija (Grincevičienė, 2014). Tačiau kaip matyti iš gautų rezultatų tik maždaug puse apklausoje dalyvavusių pedagogų mano, jog tai yra jų ir kitų mokyklos darbuotojų pareiga. Atlikta koreliacinė Spearman'o analizė išryškino statistiškai reikšmingus (reikšmingumas nustatytas 0,05 lygmeniu), neigiamus ir silpnus ryšius tarp pedagogų amžiaus ($r=-0,205$, $p=0,036<0,05$), darbo stažo ($r=-0,216$, $p=0,027<0,05$) ir pasakymo, kad vaikų švietimu apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose turi užsiimti žiniasklaida. Vadinasi jaunesni ir mažesnį darbo stažą turintys pedagogai labiau pritaria tam, kad vaikų švietimu apie saugų elgesį soc. tinkluose turi užsiimti žiniasklaida.

Sekančiu klausimu buvo bandoma išsiaiškinti kokiomis veiklos formomis pedagogai naudojami teikiant vaikams informaciją apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 10 paveiksle.

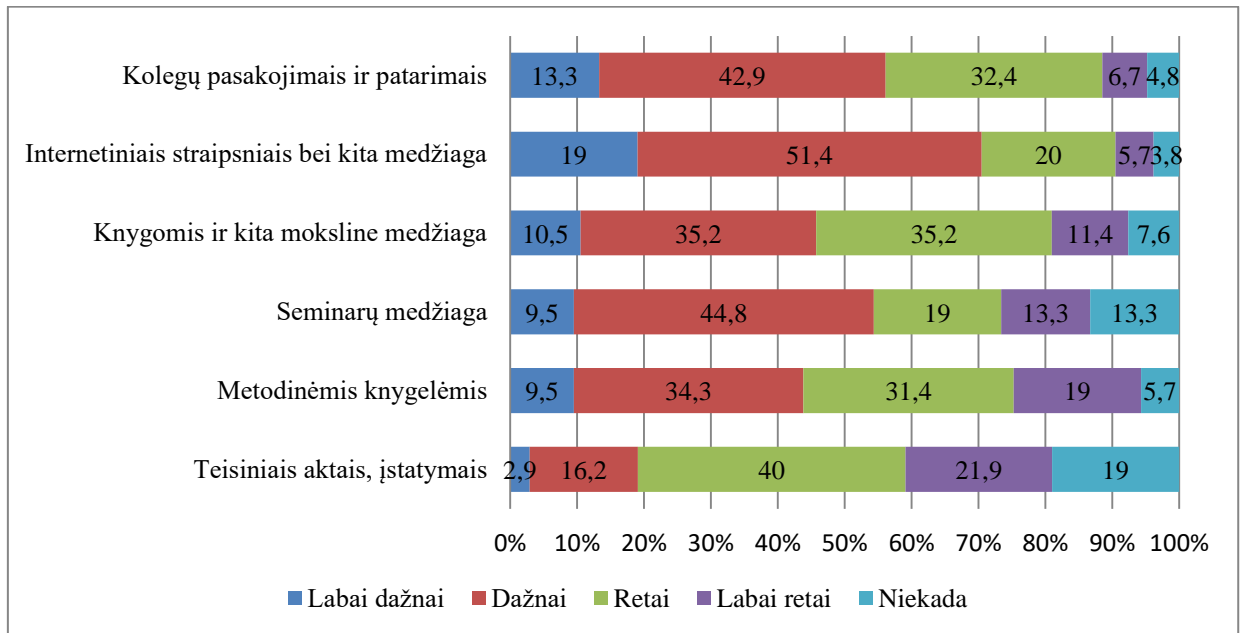


10 pav. Pedagogų taikomos veiklos šviečiant vaikus apie saugų elgesį soc. tinkluose (%)

Kaip matome iš 10 paveiksle pateiktų atsakymų, pedagogai dažniausiai taiko šias veiklas: *asmeniniai pokalbiai* (43,3%), *integravimas į pamokas* (36,5%) ir *klasės valandėlės* (35,6%). Tačiau nemaža dalis pedagogų taip pat nurodo, kad iš viso niekada netaiko šių veiklų: *išvykos ir ekskursijos* (39,8%), *integravimas į pamokas* (26,9%), *užklasinė ir neformali veikla* (26,2%), *klasės valandėlės* (24,0%), *užklasinė ir neformali veikla* (23,3%), *mokyklos renginiai* (13,5%). Rezultatai leidžia teigti, jog mokyklose pedagogai mažai vykdo veiklų, kurios vaikus mokytų saugiai elgtis socialiniuose tinkluose. Grupių palyginimui taikytas neparametrinis Kruskal-Wallis testas, kuris parodė statistiškai reikšmingus skirtumus tarp šių veiklos formų ir pedagogų amžiaus: *integravimas į pamokas* ($\chi^2=13,111$, $df=5$, $p=0,022$), *klasės valandėlės* ($\chi^2=13,249$, $df=5$, $p=0,021$), *asmeniniai*

pokalbiai ($\chi^2=13,657$, $df=5$, $p=0,018$), *mokyklos renginiai* ($\chi^2=14,275$, $df=5$, $p=0,014$), *stendai ir plakatai* ($\chi^2=15,934$, $df=5$, $p=0,007$), *lankstinukai ir kita dalinamoji medžiaga* ($\chi^2=11,857$, $df=5$, $p=0,037$), *išvykos ir ekskursijos* ($\chi^2=15,489$, $df=5$, $p=0,008$). Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 3 priedą) galima teigti, kad šias veiklas taikyti labiausiai linkę 41-45 m. amžiaus pedagogai.

Sekančiu klausimu buvo norima sužinoti kokiais informaciniais šaltiniais naudojasi pedagogai teikdami vaikams informaciją apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 11 paveiksle.



11 pav. Pedagogų naudojami informaciniai šaltiniai teikiant vaikams informaciją apie saugų elgesį soc. tinkluose (%)

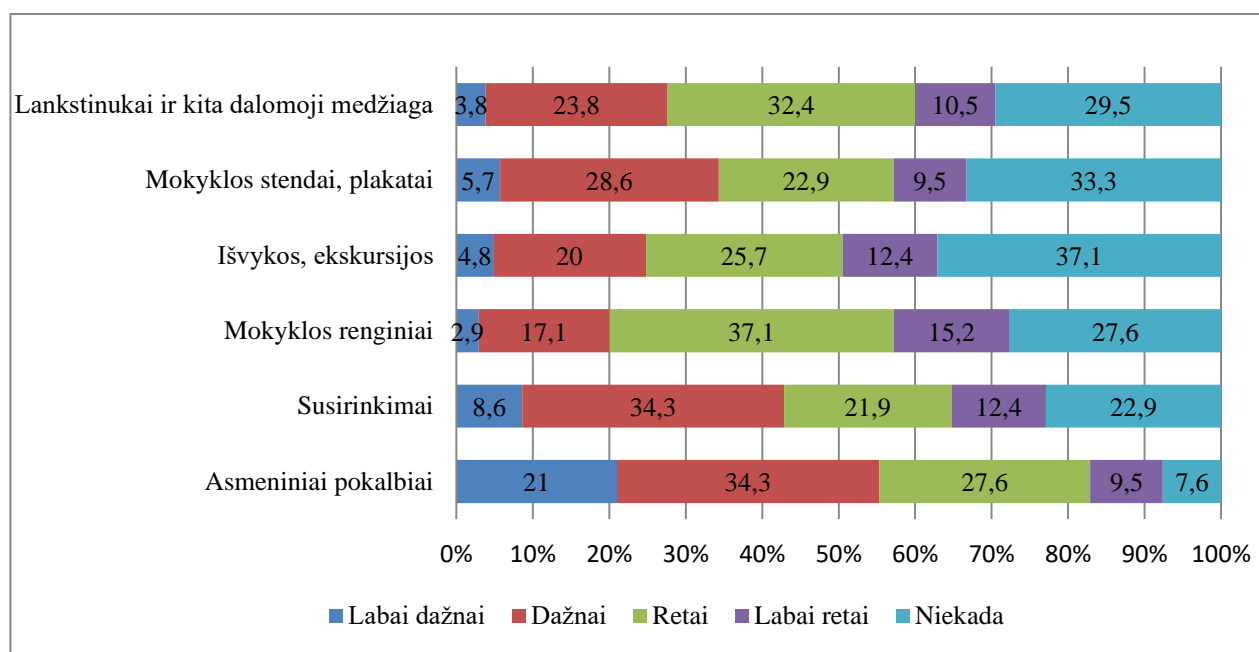
Kaip matome iš 11 paveiksle pateiktų atsakymų, pedagogai teikdami vaikams informaciją apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose dažniausiai naudojami šiais informaciniais šaltiniais: *internetiniais straipsniais bei kita medžiaga* (51,4%), *seminarų medžiaga* (44,8%) ir *kolegų pasakojimais bei patarimais* (42,9%). O retai naudojami *teisiniais aktais bei įstatymais* (40%).

Grupių palyginimui pritaikius neparametrinę Kruskal-Wallis testą, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp pedagogų amžiaus ir šių naudojamų informacinių šaltinių: *seminarų medžiaga* ($\chi^2=11,946$, $df=5$, $p=0,036$) ir *internetiniai straipsniai bei kita medžiaga* ($\chi^2=11,294$, $df=5$, $p=0,046$). Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 4 priedą) galima teigti, jog labiausiai šiais informaciniais šaltiniais naudojami pedagogai, kurių amžius yra 41-45 m.

Sekančiu klausimu buvo norima sužinoti ar pradinio ugdymo pedagogai šviesdami ir mokydami jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose dalyvauja kokiuose projektuose ar programose. Jeigu dalyvauja tai kokiuose (-iose). Net 59,04% respondentų nurodė, jog iš viso nedalyvauja jokiuose projektuose ar programose, kurios būtų skirtos

šviesti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus apie pavojus socialiniuose tinkluose ir kaip nuo jų apsisaugoti. 9,52% respondentų nurodė, jog dalyvauja „Saugus internetas“ programoje, 2,85% nurodė, jog dalyvauja „Olweus“ programoje prieš patyčias. Likusi dalis nurodė (28,59%), jog dalyvauja „Lions Quest“, „eTwinning“, „Iveikime kartu“, „Antras žingsnis“ programose ir projektuose. Gauti rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad pradinio ugdymo pedagogai mažai dalyvauja projektuose ir programose, kurios mokytų jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus kaip saugiai elgtis socialiniuose tinkluose.

Sekančiu klausimu buvo norima sužinoti kokias veiklos formas pedagogai naudoja teikdami informaciją tėvams (globėjams) apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 12 paveiksle.



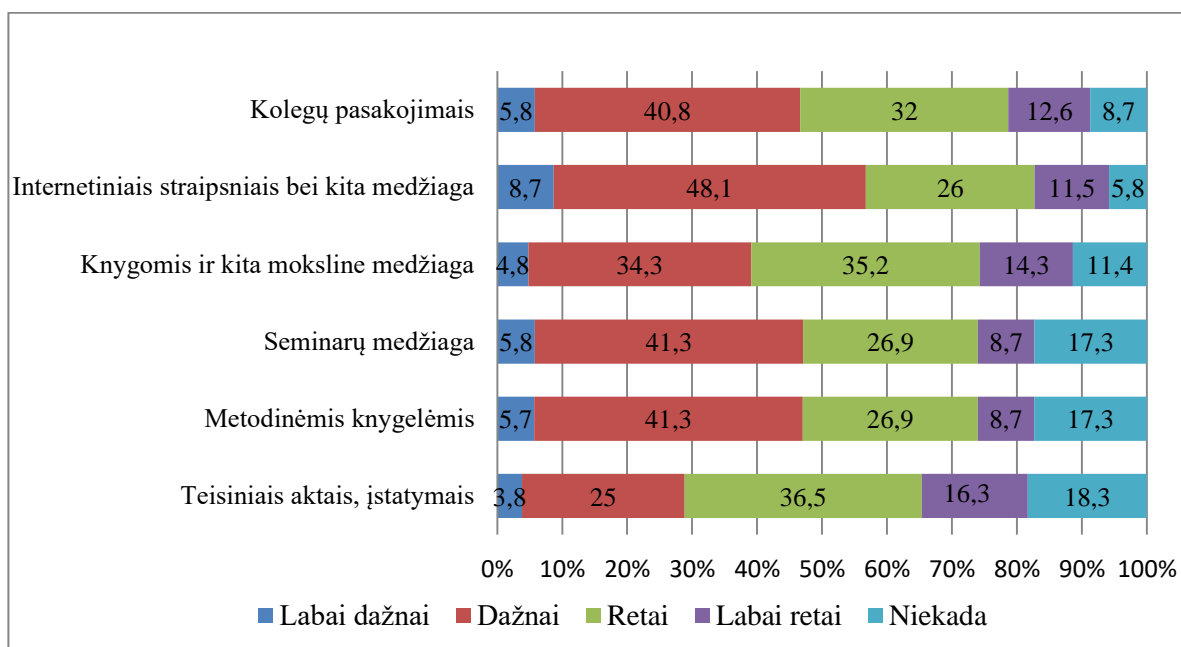
12 pav. Pedagogų veiklos teikiant tėvams (globėjams) informaciją apie vaikų saugų elgesį soc. tinkluose (%)

Kaip matome iš 12 paveiksle pateiktų atsakymų, pedagogai teikdami informaciją tėvams (globėjams) apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose dažnai naudoja šias veiklos formas: *asmeniniai pokalbiai* (34,3%) ir *susirinkimai* (34,3%). Retai *organizuoja renginius* (37,1%) bei naudoja *lankstinukus ir kitą dalomąją medžiagą* (32,4%). Ir niekada nenaudoja šių veiklos formų: *išvykos ir ekskursijos* (37,1%) bei *mokyklos stendai ir plakatai* (33,3%). Vadinasi pradinio ugdymo pedagogai ne itin aktyviai įtraukia tėvus (globėjus) į mokykloje vykstančias veiklas, kurios suteiktų tėvams (globėjams) žinių apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose bei neskatina bendradarbiavimo tarp tėvų (globėjų) bei pedagogų, o pasak. N. Grincevičienės (2014), mokykla

kaip bendruomenė savo funkciją gali atlikti tik tuomet, kai visi jos nariai vaikai, tėvai (globėjai) ir pedagogai bendradarbiauja, siekia bendrų, su visuomeniniu gyvenimu susijusių tikslų.

Grupių palyginimui pritaikius neparametrinį Kruskal-Wallis testą, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp pedagogų amžiaus ir šių informacinių šaltinių: *asmeniniai pokalbiai* ($\chi^2=17,154$, $df=5$, $p=0,004$), *susirinkimai* ($\chi^2=13,854$, $df=5$, $p=0,017$), *mokyklos renginiai* ($\chi^2=12,380$, $df=5$, $p=0,030$), *išvykos ir ekskursijos* ($\chi^2=13,475$, $df=5$, $p=0,019$), *mokyklos stendai ir plakatai* ($\chi^2=16,306$, $df=5$, $p=0,006$), *lankstinukai ir kita dalomoji medžiaga* ($\chi^2=13,144$, $df=5$, $p=0,022$). Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 5 priedą) matyti, kad šiais veiklas labiausiai linkę taikyti vyresnio amžiaus pedagogai (41-45 m.).

Išsiaiškinus kokias veiklas pedagogai taiko tėvams (globėjams) teikdami informaciją apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose, buvo norima sužinoti kokiais informacijos šaltiniais jie remiasi teikdami informaciją tėvams (globėjams). Atsakymai pateikiami 13 paveiksle.



13 pav. Informaciniai šaltiniai, kuriais naudojasi pedagogai teikdami tėvams (globėjams) informaciją apie vaikų saugų elgesį soc. tinkluose (%)

Kaip matome iš 13 paveiksle pateiktų atsakymų, pedagogai dažnai naudojami *internetiniais straipsniais bei kita medžiaga* (48,1%), *seminarų medžiaga* (41,3%), *metodinėmis knygelėmis* (41,3%) bei *kolegų pasakojimais ir patarimais* (40,8%). Retai naudojami *teisiniais aktais, įstatymais* (36,5%) bei *knygomis ir kita mokslinė medžiaga* (35,2%). Grupių palyginimui pritaikius neparametrinį Kruskal-Wallis testą, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp pedagogų amžiaus ir šių informacinių šaltinių: *teisiniai aktai ir įstatymai* ($\chi^2=11,963$, $df=5$, $p=0,035$), *seminarų medžiaga* ($\chi^2=15,872$, $df=5$, $p=0,007$), *knygomis ir kita mokslinė medžiaga* ($\chi^2=13,055$, $df=5$, $p=0,023$), *internetiniai straipsniai bei kita medžiaga* ($\chi^2=15,794$, $df=5$, $p=0,007$), *kolegų*

pasakojimai ($\chi^2=13,513$, $df=5$, $p=0,019$). Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 6 priedą), matyti, jog labiausiai šiais informaciniais šaltiniais naudojami tie pedagogai, kurių amžius yra 41-45 m.

Paskutiniu anketos klausimu buvo norima sužinoti kokios, pedagogų nuomone, prevencinės veiklos priemonės yra tinkamiausios siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internetiniuose socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė

Pedagogų vertinamos prevencinės veiklos galimybės siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internetiniuose socialiniuose tinkluose (%)

	Labai tinkama	Tinkama	Iš dalies tinkama	Netinkama	Visiškai netinkama
Problemos paplitimo mokykloje įvertinimas atliekant anoniminę apklausą	(37.1%)	(41.9%)	(13.3%)	(6.7%)	(1.0%)
Veiksmų plano mokykloje sukūrimas , kuris padėtų išspręsti esamą problemą	(40.0%)	(41.0%)	(19.0%)	(0.0%)	(0.0%)
Mokyklos strategijos sukūrimas , kurioje būtų aiškiai nurodyta koks elgesys yra laikomas netinkamu mokymo įstaigoje ir kokie veiksmai priskiriami prie soc. tinklų grėsmių	(42.9%)	(42.9%)	(10.5%)	(3.8%)	(0.0%)
Mokytojų mokymai , kurie suteiktų žinių apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes bei vaikų švietimo šiuo klausimu būdus	(52.4%)	(35.2%)	(10.5%)	(1.0%)	(1.0%)
Mokytojų mokymai , kurie suteiktų žinių kaip šviesti ir konsultuoti tėvus (globėjus), apie jų vaikams gresiančius pavojus ir saugumą soc. tinkluose	(53.8%)	(35.6%)	(8.7%)	(1.0%)	(1.0%)
Tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose	(61.5%)	(29.8%)	(6.7%)	(1.9%)	(0.0%)
Tėvų (globėjų) švietimas siunčiant jiems el. laiškus , kuriuose būtų informacija apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose, apsisaugojimo galimybes bei kur gali prašyti pagalbos esant problemai	(51.4%)	(32.4%)	(12.4%)	(2.9%)	(1.0%)
Paskaitų mokykloje vedimas tėvams (globėjams) apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes	(52.9%)	(34.6%)	(7.7%)	(1.9%)	(2.9%)
Paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes	(59.6%)	(37.5%)	(1.0%)	(1.0%)	(1.0%)

Renginių ir išvykų organizavimas , kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimu būdus įtraukiant į juos ne tik vaikus, bet ir pedagogus bei tėvus (globėjus)	(52.4%)	(29.5%)	(14.3%)	(1.9%)	(1.9%)
Tėvams (globėjams) periodiškai tikrinti , ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose	(65.4%)	(28.8%)	(5.8%)	(0.0%)	(0.0%)
Tėvams (globėjams) užsiimti vaiko internetiniu auklėjimu pasakojant apie galimas grėsmes soc. tinkluose, apsisaugojimo būdus, į ką kreiptis pagalbos susidūrus su pavojais ir pan.	(77.1%)	(20.0%)	(2.9%)	(0.0%)	(0.0%)
Tėvams (globėjams) riboti laiką , kurį vaikas praleidžia naudodamasis internetu	(67.6%)	(27.6%)	(3.8%)	(1.0%)	(0.0%)
Tėvams (globėjams) naudoti filtravimo ir stebėjimo programas nepageidaujamiems soc. tinklams, kad galėtų žinoti kuo vaikas užsiima	(72.4%)	(21.9%)	(3.8%)	(1.0%)	(1.0%)
Skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis	(60.0%)	(33.3%)	(5.7%)	(0.0%)	(1.0%)
Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas	(51.4%)	(29.5%)	(14.3%)	(2.9%)	(1.9%)
Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į neformalųjį ugdymą	(48.6%)	(31.4%)	(14.3%)	(1.9%)	(3.8%)
Interneto naudojimo taisyklių ugdymo įstaigoje sukūrimas	(49.5%)	(31.4%)	(14.3%)	(3.8%)	(1.0%)
Pastebėjus vaiko ar mokyklos įrenginyje įtartina ir nelegalią veiklą bei informaciją (globėjams) pranešti tai atitinkamoms įstaigoms (policijai, „Vaikų linija“, „Karštajai linijai“ ir pan.)	(48.6%)	(33.3%)	(15.2%)	(1.9%)	(1.0%)
Tėvams būti šalia, kai vaikas naršo socialiniuose tinkluose	(14.3%)	(16.2%)	(26.7%)	(8.6%)	(34.3%)
Tėvams (globėjams) uždrausti savo vaikams naudotis socialiniais tinklais	(2.9%)	(14.3%)	(23.8%)	(19.0%)	(40.0%)
Mokytojams drausti mokykloje naudotis internetu	(4.8%)	(13.3%)	(16.2%)	(10.5%)	(55.2%)

Kaip matome iš 5 lentelėje pateiktų duomenų, pradinio ugdymo pedagogai geriausiai vertina šias prevencinės veiklos priemones: *tėvams (globėjams) užsiimti vaiko internetiniu auklėjimu pasakojant apie galimas grėsmes soc. tinkluose, apsisaugojimo būdus, į ką kreiptis pagalbos susidūrus su pavojais ir pan.* (77,1%), *tėvams (globėjams) naudoti filtravimo ir stebėjimo*

programas nepageidaujamiems soc. tinklams, kad galėtų žinoti kuo vaikas užsiima (72,4%), tėvams (globėjams) riboti laiką, kurį vaikas praleidžia naudodamasis internetu (67,6%), tėvams (globėjams) periodiškai tikrinti, ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose (65,4%), tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose (61,5%), skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis (60%), paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes (59,6%). Šiek tiek mažiau tinkamomis pedagogai laiko šias priemones: mokytojų mokymai, kurie suteiktų žinių kaip šviesti ir konsultuoti tėvus (globėjus), apie jų vaikams gresiančius pavojus ir saugumą soc. tinkluose (53,8%), paskaitų mokykloje vedimas tėvams (globėjams) apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes (52,9%), mokytojų mokymai, kurie suteiktų žinių apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes bei vaikų švietimo šiuo klausimu būdus (52,4%), renginių ir išvykų organizavimas, kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimu būdus įtraukiant į juos ne tik vaikus, bet ir pedagogus bei tėvus (globėjus) (52,4%) ir informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas (51,4%).

Pedagogai mažiausiai veiksmingomis prevencinės veiklos formomis laiko šias: mokytojams drausti vaikams mokykloje naudotis internetu (55,2%), tėvams (globėjams) uždrausti savo vaikams naudotis socialiniais tinklais (40,0%), tėvams (globėjams) būti šalia, kai vaikas naršo socialiniuose tinkluose (34,3%). Rezultatai tik patvirtina M. Marčėnaitės (2011), D. Bereikienės, T. Vašcovos (2011) išvalgas, jog kur kas svarbiau yra šviesti savo vaikus apie socialinių tinklų teikiamas galimybes, tykančias grėsmes ir pavojus bei neatsakingo naudojimosi pasekmes, o ne riboti galimybę naudotis informacija, bendrauti, reikšti pažiūras ir įsitikinimus, tyrinėti ir tobulėti.

Grupių palyginimui pritaikius neparametrinį Kruskal-Wallis testą, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp pedagogų darbo stažo ir 5 lentelėje nurodytų prevencinės veiklos priemonių. Duomenys pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė

Statistiškai reikšmingi skirtumai tarp pedagogų amžiaus ir prevencinės veiklos priemonių

Pedagogų amžius	Prevencinės veiklos priemonės	Kruskal-Wallis testo rezultatai	Rangų vidurkis
<25 m.	<i>Mokytojų mokymai, kurie suteiktų žinių apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes bei vaikų švietimo šiuo klausimu būdus.</i>	$\chi^2=18,455$, $df=7$, $p=0,010$	74,00

	<i>Mokytojų mokymai, kurie suteiktų žinių kaip šviesti ir konsultuoti tėvus (globėjus), apie jų vaikams gresiančius pavojus ir saugumą soc. tinkluose.</i>	$\chi^2=23,648$, $df=7$, $p=0,001$	76,00
	<i>Tėvų (globėjų) švietimas siunčiant jiems el. laiškus, kuriuose būtų informacija apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose, apsisaugojimo galimybes bei kur gali prašyti pagalbos esant problemai.</i>	$\chi^2=18,243$, $df=7$, $p=0,011$	103,00
	<i>Paskaitų mokykloje vedimas tėvams (globėjams) apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes.</i>	$(\chi^2=14,289)$, $df=7$, $p=0,046$	96,50
	<i>Paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes.</i>	$\chi^2=14,173$, $df=7$, $p=0,048$	83,00
	<i>Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas.</i>	$\chi^2=14,405$, $df=7$, $p=0,044$	70,00
	<i>Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į neformalųjį ugdymą.</i>	$\chi^2=17,952$, $df=7$, $p=0,012$	68,00
26-30 m.	<i>Problemos paplitimo mokykloje įvertinimas atliekant anoniminę apklausą.</i>	$\chi^2=18,027$, $df=7$, $p=0,012$	67,97
	<i>Tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose.</i>	$\chi^2=16,957$, $df=7$, $p=0,018$	58,35
31-35 m.	<i>Mokyklos strategijos sukūrimą, kurioje būtų aiškiai nurodyta koks elgesys yra laikomas netinkamu mokymo įstaigoje ir kokie veiksmai priskiriami prie soc. tinklų grėsmių.</i>	$\chi^2=15,977$, $df=7$, $p=0,025$	61,68
>46 m.	<i>Tėvams (globėjams) užsiimti vaiko internetiniu auklėjimu pasakojant apie galimas grėsmes soc. tinkluose, apsisaugojimo būdus, į ką kreiptis pagalbos susidūrus su pavojais ir pan.</i>	$\chi^2=14,540$, $df=7$, $p=0,042$	55,89

	<i>Skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis.</i>	$\chi^2=20,087, df=7, p=0,005$	57,05
--	--	--------------------------------	-------

Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 5 lentelę ir 7 priedą) matyti, kad pedagogai, kurių amžius yra <25 m. geriausiai vertina tas prevencinės veiklos priemonės, kurios yra skirtos vaikų, tėvų (globėjų), pedagogų švietimui ir jų žinių gilinimui apie socialiniuose tinkluose esančius pavojus bei apsisaugojimo galimybes. Galima manyti, jog pedagogai taip vertina dėl to, jog jiems dėl jauno amžiaus ir kompetencijos stokos patiems trūksta žinių šiuo klausimu. O tai tik patvirtina 2018 m. „Spinter“ tyrimo rezultatus, kurio rezultatai parodė, jog pedagogams trūksta žinių kaip šviesti vaikus ir tėvus (globėjus) šiuo klausimu.

26-30 m. amžiaus pedagogai mano, jog yra labai svarbu išsiaiškinti kokio masto problema yra mokykloje, kad būtų galima imtis atitinkamų sprendimų, jog jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai būtų apsaugoti nuo socialiniuose tinkluose esančių pavojų. Taip pat šio amžiaus pedagogai mano, jog tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose gali būti puiki prevencinės veiklos priemonė padedanti apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio soc. tinkluose.

Tuo tarpu 31-35 m. amžiaus pedagogai mano, jog mokyklos strategijos sukūrimas, kurioje būtų aiškiai nurodyta koks elgesys yra laikomas netinkamu mokymo įstaigoje ir kokie veiksmai priskiriami prie soc. tinklų grėsmių būtų taip pat tinkama prevencinės veiklos priemonė.

O pedagogai, kurių amžius yra >46 m. mano, jog svarbiausia yra tėvams (globėjams) užsiimti savo vaikų internetiniu auklėjimu bei skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais bei apsisaugojimo galimybėmis socialiniuose tinkluose. O tai patvirtina M. Mažionienės (2012) mintį, jog svarbiausia yra šviesti pačius mokinius apie tinkamą bendravimą bei saugų elgesį elektroninėje erdvėje bei skatinti tai daryti juos pačius.

Atlikta koreliacinė Spearman'o analizė išryškino statistiškai reikšmingus (reikšmingumas nustatytas 0,05 lygmeniu), silpnus ir teigiamus ryšius tarp pedagogų darbo stažo ir šių prevencinės veiklos priemonių: *tėvų (globėjų) konsultavimas vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose* ($r=0,213, p=0,029<0,05$), *skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis* ($r=0,214, p=0,28<0,05$). Vadinasi, kuo pedagogų darbo stažas didesnis, tuo jie geriau vertina šias prevencinės veiklos priemones.

Tyrimo analizė parodė, jog pedagogai sutinka, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai socialiniuose tinkluose susiduria su įvairiomis grėsmėmis ir vaiko teisių pažeidimais. Jie taip pat pritaria, kad reikia vaikus šviesti apie socialiniuose tinkluose esančius pavojus. Tačiau, pedagogų

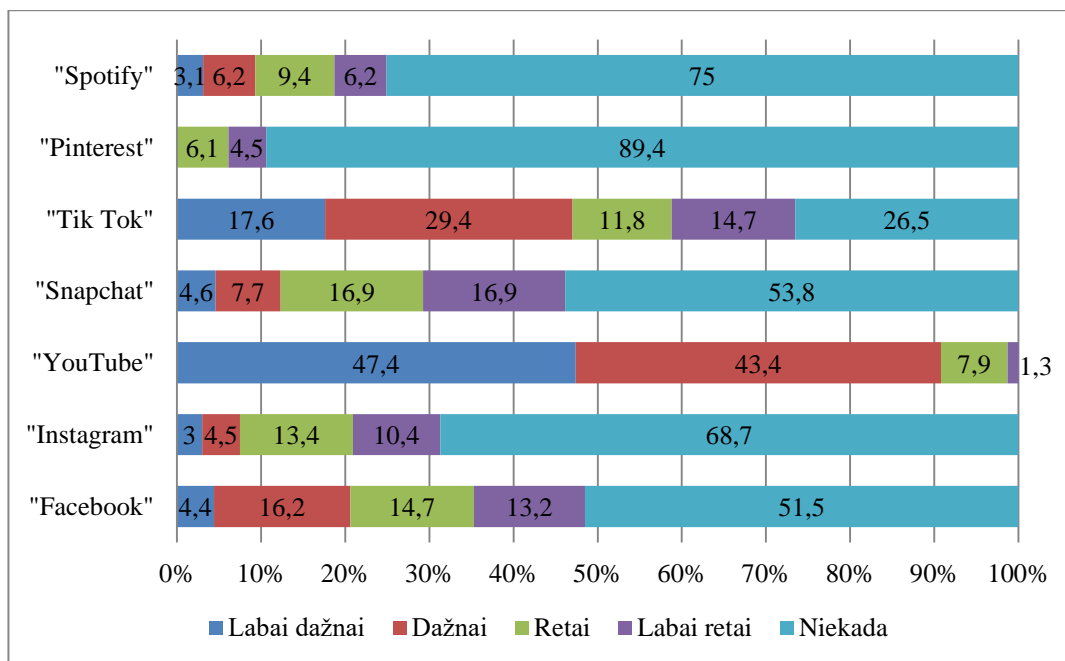
teigimu, tuo užsiimti labiausiai turi tėvai (globėjai) arba kvalifikuoti šios srities specialistai ir tik pusė apklaustųjų mano, kad prie to prisidėti turi ir pedagogai. Pedagogai teigia, jog šviesdami vaikus ir tėvus (globėjus) apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose dažniausiai naudoja asmeninius pokalbius, bet mažai dalyvauja projektuose ir programose, retai organizuoja renginius, išvykas, popamokinę ir kitą veiklą, taip pat mažai šią informaciją integruoja ir į dalykų pamokas. O pagrindiniai informaciniai šaltiniai, kuriais naudojasi pedagogai teikdami vaikams ir tėvams (globėjams) informaciją apie vaikų saugų elgesį soc. tinkluose yra internetiniai straipsniai, seminarų medžiaga, metodinės knygelės bei kolegų pasakojimai ir patarimai. Pedagogų nuomone, geriausios prevencinės veiklos skirtos apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose yra: internetinis vaikų auklėjimas, kuriuo turėtų užsiimti tėvai (globėjai), internetinio turinio stebėjimo ir filtravimo programų įdiegimas į įrenginius, laiko ribojimas naudotis socialiniais tinklais, tėvų (globėjų) konsultavimas, kuriuo turėtų užsiimti pedagogai, pačių vaikų skatinimas domėtis tykančiais pavojais bei apsisaugojimo galimybėmis soc. tinkluose, paskaitų bei mokymų organizavimas vaikams, tėvams (globėjams) bei pedagogams apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes bei vaikų švietimo šiuo klausimu būdus, renginių ir išvykų organizavimas, kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo būdus bei informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas.

2.4. Tėvų (globėjų) nuomonės apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose galimybes tyrimo rezultatų analizė

Net 75% apklaustų tėvų (globėjų) teigia, jog jų jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai jau naudojami socialiniais tinklais ir naršydami juose vidutiniškai praleidžia 1-3 val. per dieną (46,1%). Kanados pediatrių asociacijos teigimu, laikas praleidžiamas naudojantis internetu bendrai neturėtų viršyti 2 val. per dieną (*Canadian Paediatric Society*, 2017). Tad gauti rezultatai leidžia teigti, kad vaikų bendras praleidžiamas laikas naršant internete gerokai viršija rekomenduojamą laiką, nes vaikai vien naršydami socialiniuose tinkluose praleidžia 1-3 val. per dieną. Grupių palyginimui pritaikius neparametrinį Kruskal-Wallis testą, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp praleidžiamo laiko naudojantis socialiniais tinklais ir tėvų (globėjų) nurodytos vaiko lankomos klasės mokykloje ($\chi^2=12,365$, $df=3$, $p=0,006$). Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 8 priedą) matyti, jog vidutiniškai 1-3 val. per dieną socialiniais tinklais daugiausiai naudojami tie vaikai, kurie mokosi 3-oje klasėje (rangų vidurkis – 63,61), o mažiausiai tie, kurie mokosi 1-oje klasėje (rangų vidurkis –

39,54). O tai tik patvirtina faktą, kad vaikai socialiniais tinklais pradeda naudotis labai anksti ir su kiekvienais metais jų skaičius tik didėja.

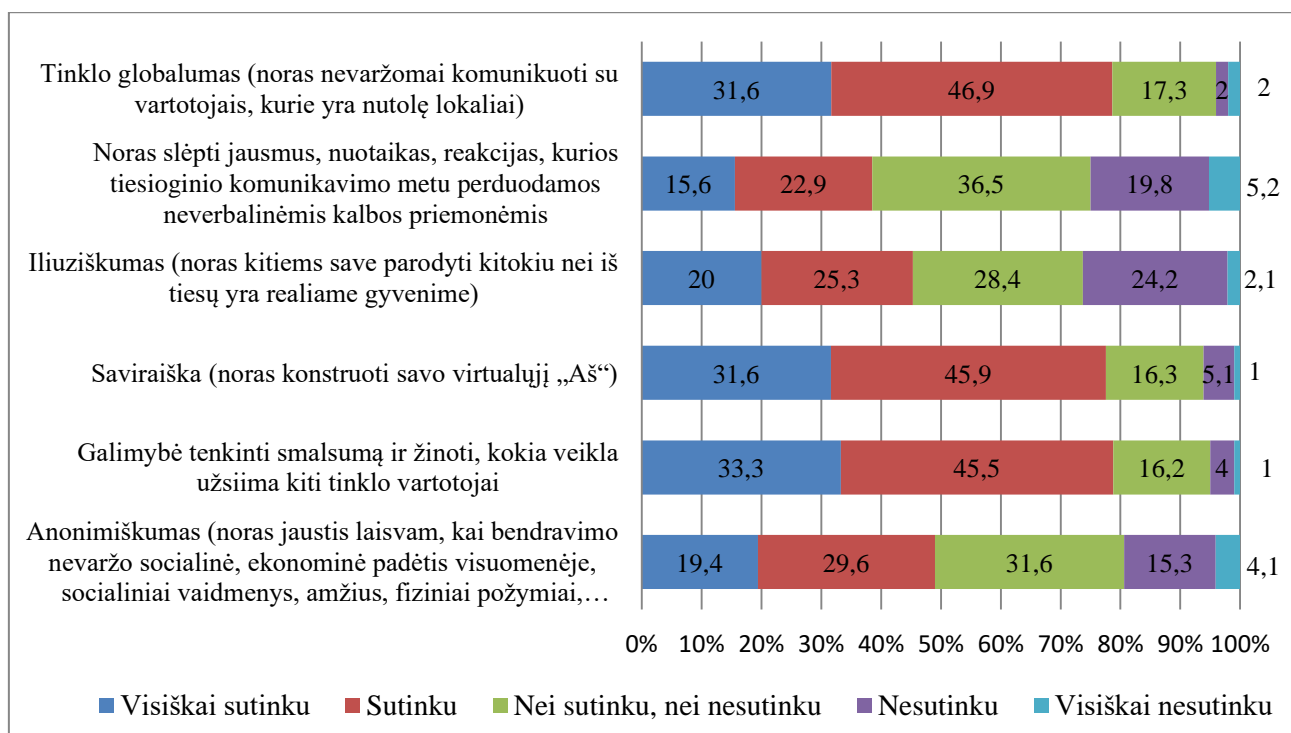
Išsiaiškinus, kad didžioji dauguma vaikų jau naudojami socialiniais tinklais, buvo norima sužinoti, kokiais, tėvų (globėjų) teigimu, socialiniais tinklais jų vaikai naudojami dažniausiai. Atsakymai pateikiami 14 paveiksle.



14 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų dažniausiai naudojamus socialinius tinklus (%)

Kaip matome iš 14 paveiksle pateiktų atsakymų, tėvų (globėjų) nuomone, jų jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai dažniausiai naudojami šiais socialiniais tinklais: „YouTube“ (47,4%), „Tik Tok“ (29,4%), „Snapchat“ (16,9%) ir „Facebook“ (16,2%). 2020 m. sausio mėn. duomenimis populiariausias socialinis tinklas visame pasaulyje buvo „Facebook“, tačiau gauti duomenys rodo, kad nors jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų tarpe šis socialinis tinklas jau yra naudojamas, bet jis nėra toks populiarus lyginant su prieš tai išvardintais socialiniais tinklais. Todėl gauti tyrimo rezultatai patvirtina tai, kad pastaruoju metu ypač auga tokių socialinių tinklų populiarumas kaip „Snapchat“, „YouTube“ ir „Tik Tok“. Atlikta koreliacinė Spearman'o analizė išryškino statistiškai reikšmingus (reikšmingumas nustatytas 0,05 lygmeniu) pateiktų socialinių tinklų koreliacinius ryšius su tėvų (globėjų) amžiumi. Silpni, statistiškai reikšmingi ir neigiami koreliaciniai ryšiai nustatyti tarp tėvų (globėjų) amžiaus ir šių socialinių tinklų: „Facebook“ ($r=-0,232$, $p=0,019$), „Snapchat“ ($r=-0,213$, $p=0,032<0,05$), „Tik Tok“ ($r=-0,199$, $p=0,045<0,05$). Taip pat silpnas, statistiškai reikšmingas ir neigiamas koreliacinis ryšys (reikšmingumas nustatytas 0,01 lygmeniu) buvo nustatytas tarp tėvų (globėjų) amžiaus ir socialinio tinklo „Spotify“ ($r=-0,266$, $p=0,007<0,05$). Vadinasi, kuo tėvai (globėjai) jaunesni, tuo jie labiau nurodo, jog jų vaikai naudojami šiais socialiniais tinklais.

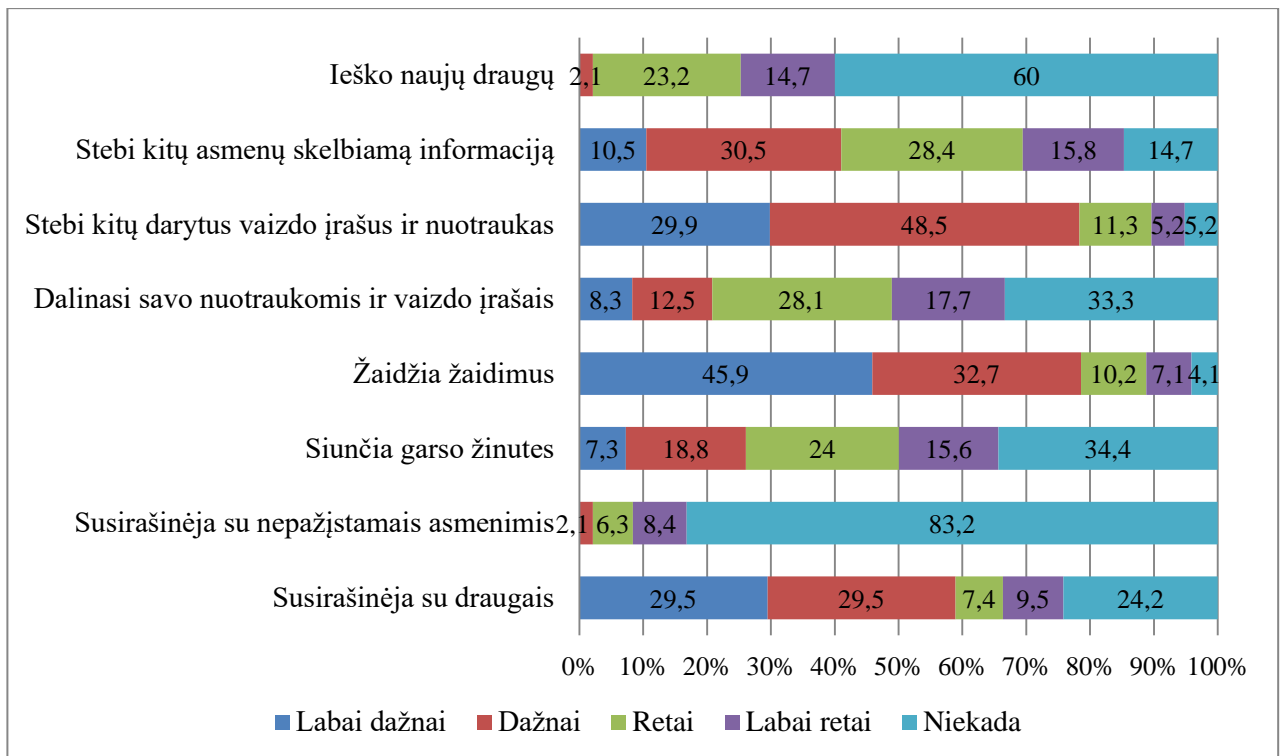
Literatūros analizė parodė, kad svarbiausi motyvai, skatinantys naudotis socialiniais tinklais yra anonimiškumas, smalsumo tenkinimas, saviraiška, galimybė slėpti jausmus ir reakcijas, iliuziškumas bei tinklo globalumas (Pertegal, Oliva, Meirinhos, 2019; Cristescu, 2018; Iordache, 2017). Tad sekančiu klausimu buvo norima sužinoti, kokie yra pagrindiniai jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai. Atsakymai pateikiami 15 paveiksle.



15 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų naudojimosi soc. tinklais motyvus (%)

Kaip matome iš 15 paveiksle pateiktų atsakymų, tėvų (globėjų) nuomone, pagrindiniai vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai yra šie: *tinklo globalumas (noras nevaržomai komunikuoti su vartotojais, kurie yra nutolę lokaliai)* (46,9%), *saviraiška (noras konstruoti savo virtualųjį „Aš“)* (45,9%) bei *galimybė tenkinti smalsumą ir žinoti, kokia veikla užsiima kiti tinklo vartotojai* (45,5%). Kiek prasčiau tėvai vertina šiuos motyvus: *iliuziškumas (noras kitiems save parodyti kitokiu nei iš tiesų yra realiame gyvenime)* (25,3%) bei *noras slėpti jausmus, nuotaikas, reakcijas, kurios tiesioginio komunikavimo metu perduodamos neverbalinėmis kalbos priemonėmis* (22,9%). Atlikta koreliacinė Spearman'o analizė išryškino statistiškai reikšmingus (reikšmingumas nustatytas 0,05 lygmeniu), teigiamus ir silpnus koreliacinius ryšius tarp tėvų (globėjų) amžiaus ir šio motyvo: *tinklo globalumas (noras nevaržomai komunikuoti su vartotojais, kurie yra nutolę lokaliai)* ($r=0,225$, $p=0,023$). Vadinas, jaunesni tėvai (globėjai) geriau vertina šį vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvą.

Sekančiu klausimu buvo norima išsiaiškinti kokia veikla vaikai dažniausiai užsiima socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 16 paveiksle.



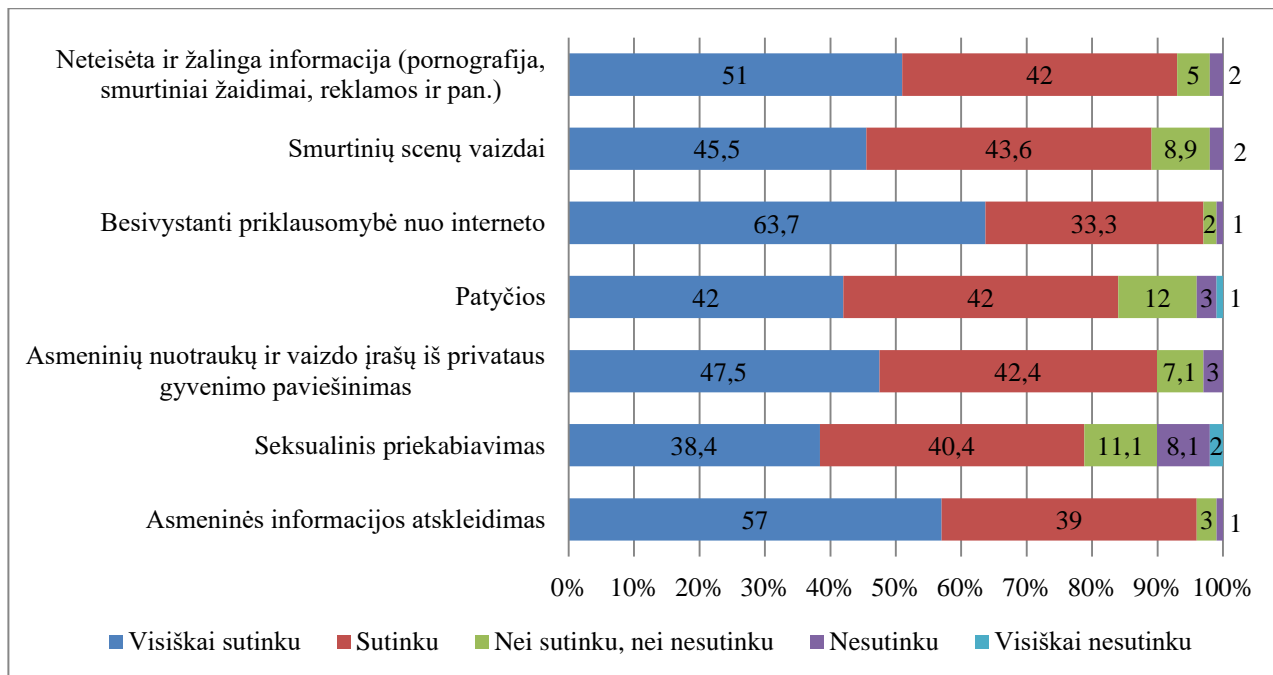
16 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų veiklas socialiniuose tinkluose

Kaip matome iš 16 paveiksle pateiktų atsakymų, vaikai dažniausiai socialiniuose tinkluose stebi kitų darytus vaizdo įrašus ir nuotraukas (48,5%), žaidžia žaidimus (45,9%), stebi kitų asmenų skelbiamą informaciją (30,5%) ir susirašinėja su draugais (29,5%). Tėvai (globėjai) mano, jog jų vaikai niekada socialiniuose tinkluose nesusirašinėja su nepažįstamais asmenimis (83,2%) ir neieško naujų draugų (60%). Tačiau M. Mažionienės ir kt. (2012) teigimu, tėvai (globėjai) ne visada žino, kokią informaciją apie save vaikai pateikia viešoje erdvėje, kaip ir su kuo bendrauja bei kuo užsiima socialiniuose tinkluose. Todėl šie duomenys gali neatspindėti tikrosios realybės.

Grupių palyginimui pritaikius neparametrinį Kruskal-Wallis testą, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp vaikų lankomų klasių, kurias nurodė tėvai (globėjai) ir šių vaikų veiklų socialiniuose tinkluose: *susirašinėja su draugais* ($\chi^2=8,566$, $df=3$, $p=0,036$), *susirašinėja su nepažįstamais asmenimis* ($\chi^2=10,414$, $df=3$, $p=0,015$), *dalinasi savo nuotraukomis ir vaizdo įrašais* ($\chi^2=10,045$, $df=3$, $p=0,018$), *ieško naujų draugų* ($\chi^2=10,732$, $df=3$, $p=0,013$). Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 9 priedą) matyti, kad su draugais susirašinėja (rangų vidurkis - 62,45), dalinasi savo nuotraukomis bei vaizdo įrašais (rangų vidurkis - 61,92) ir ieško naujų draugų (rangų vidurkis - 61,18) labiau tie vaikai, kurie lanko 1-ąją klasę, o susirašinėja su nepažįstamais asmenimis (rangų vidurkis - 59,72) labiau 2-osios klasės mokiniai. Šie rodikliai tik patvirtina prielaidą, kad apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose būtina pradėti kalbėti vaikams kuo anksčiau.

Literatūros analizė parodė, kad vaikai internetiniuose socialiniuose tinkluose susiduria su įvairiomis grėsmėmis, tad sekančiu klausimu buvo norima sužinoti su kokioms grėsmėmis, tėvų

(globėjų) nuomone, jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai susiduria labiausiai. Atsakymai pateikiami 17 paveiksle.



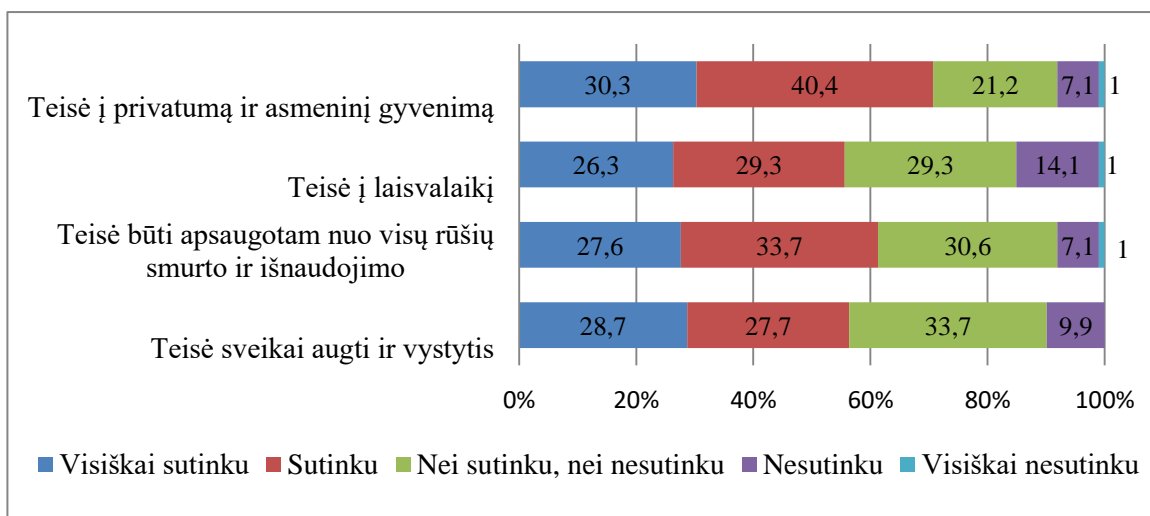
17 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų patiriamas grėsmes socialiniuose tinkluose (%)

Kaip matome iš 17 paveiksle pateiktų atsakymų, tėvų (globėjų) nuomone, jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai internetiniuose socialiniuose tinkluose labiausiai susiduria su šiomis grėsmėmis: *besivystanti priklausomybė nuo interneto* (63,7%), *asmeninės informacijos atskleidimas* (57%), *neteisėta ir žalinga informacija (pornografija, smurtiniai žaidimai, reklamos ir pan.)* (51%), *asmeninių nuotraukų ir vaizdo įrašų iš privataus gyvenimo paviėšinimas* (47,5%), *smurtinių scenų vaizdai* (45,5%), *patyčios* (42%). Pasak tėvų (globėjų) jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams mažiausiai galima grėsmė socialiniuose tinkluose yra *seksualinis priekabiavimas* (38,4%). Grupių palyginimui pritaikius neparametrinį Kruskal-Wallis testą, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp tėvų (globėjų) amžiaus ir šių socialiniuose tinkluose tykančių grėsmių: *asmeninės informacijos atskleidimas* ($\chi^2=11,930$, $df=4$, $p=0,018$), *asmeninių nuotraukų ir vaizdo įrašų iš privataus gyvenimo paviėšinimas* ($\chi^2=10,772$, $df=4$, $p=0,029$), *patyčios* ($\chi^2=11,348$, $df=4$, $p=0,023$), *neteisėta ir žalinga informacija (pornografija, smurtiniai žaidimai, reklamos ir pan.)* ($\chi^2=13,251$, $df=4$, $p=0,010$). Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 10 priedą) matyti, jog socialiniuose tinkluose vaikai labiausiai galima susidurti su asmeninės informacijos atskleidimu (rangų vidurkis – 57,38), asmeninių nuotraukų ir vaizdo įrašų iš privataus gyvenimo paviėšinimu (rangų vidurkis – 58,17) bei neteisėta ir žalinga informacija (pornografija, smurtiniai žaidimai, reklamos ir pan.) (rangų vidurkis – 58,51) mano 31-35 m. amžiaus tėvai (globėjai). O, kad socialiniuose tinkluose

galima susidurti su patyčių grėsme (rangų vidurkis – 57,86) labiausiai mano 36-40 m. amžiaus tėvai (globėjai).

Atlikta koreliacinė Spearman'o analizė išryškino statistiškai reikšmingus (reikšmingumas nustatytas 0,01 lygmeniu), teigiamus ir silpnus koreliacinius ryšius tarp *vaikų susirašinėjimo su draugais* ir *patyčių grėsmės* ($r=0,271$, $p=0,06<0,05$). Statistiškai reikšmingi, teigiami ir silpni koreliaciniai ryšiai nustatyti ir tarp *vaikų siunčiamų garso žinučių* bei grėsmės *susidurti su neteisėta ir žalinga informacija* ($r=0,264$, $p=0,007$). Vadinasi, kuo vaikai daugiau susirašinėja su draugais bei siunčia garso žinutes, tuo labiau didėja rizika susidurti su neteisėta ir žalinga informacija bei patyčiomis. Taip pat nustatyta, kad kuo vaikai labiau dalinasi savo nuotraukomis ir vaizdo įrašais socialiniuose tinkluose, tuo jie labiau susiduria su grėsme patirti patyčias (Spearman, koreliacija teigiama ir silpna, $r=0,300$, $p=0,002$).

Vaikams socialiniuose tinkluose susidūrus su grėsmėmis neretai būna pažeidžiamos ir jų teisės, tad sekančiu klausimu buvo norima sužinoti su kokiais, tėvų (globėjų) nuomone, vaiko teisių pažeidimais jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai susiduria socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 18 paveiksle.

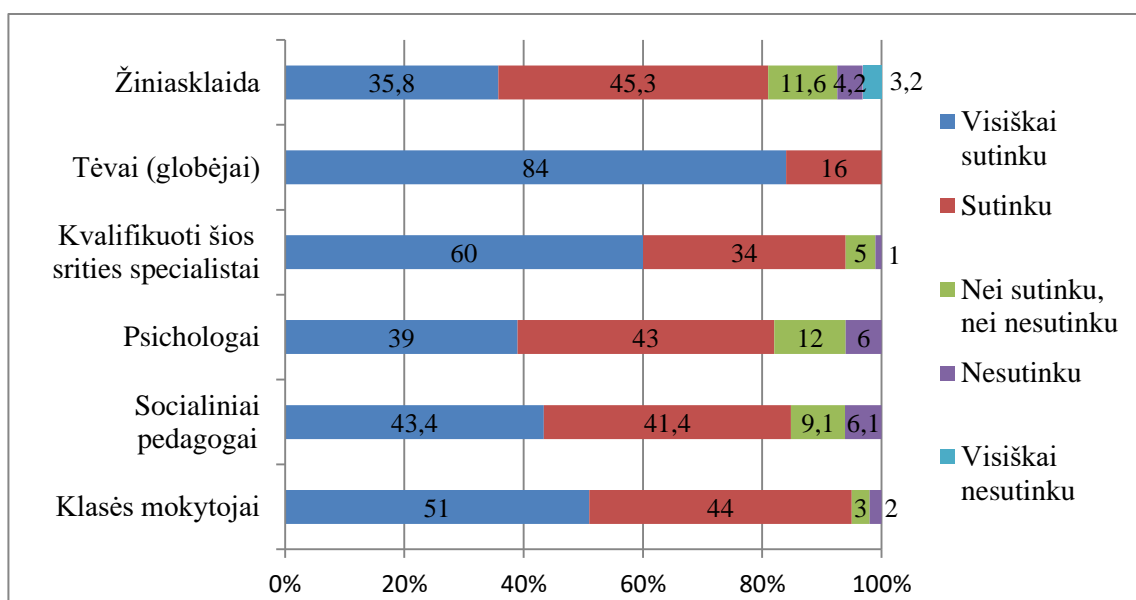


18 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaiko teisių pažeidimus soc. tinkluose (%)

Kaip matome iš 18 paveiksle pateiktų atsakymų, tėvai (globėjai) sutinka, kad vaikai dažniausiai susiduria su šiais vaiko teisių pažeidimais: *teisė į privatumą ir asmeninį gyvenimą* (40,4%), *teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo* (33,7%). Grupių palyginimui pritaikius neparametrinį Kruskal-Wallis testą, statistiškai reikšmingų skirtumų tarp tėvų (globėjų) amžiaus bei išsilavinimo nebuvo nustatyta. Tačiau atlikta koreliacinė Spearman'o analizė išryškino statistiškai reikšmingus (reikšmingumas nustatytas 0,01 lygmeniu), teigiamus ir silpnus koreliacinius ryšius tarp *vaikų susirašinėjimo su draugais socialiniuose tinkluose* ir šių vaiko teisių pažeidimų: *teisė sveikai augti ir vystytis* ($r=0,259$, $p=0,009$), *teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių*

smurto ir išnaudojimo ($r=0,305$, $p=0,002$), *teisė į laisvalaikį* ($r=0,338$, $p=0,001$), *teisė į privatumą ir asmeninį gyvenimą* ($r=0,233$, $p=0,019$). Vadinasi, kuo vaikai daugiau laiko praleidžia susirašinėdami su draugais soc. tinkluose, tuo didesnė tikimybė jiems susidurti su šiais vaiko teisių pažeidimais.

Literatūros analizė parodė, kad norint, jog vaikai būtų apsaugoti nuo internete ir internetiniuose socialiniuose tinkluose tykančių pavojų yra labai svarbus glaudus tėvų (globėjų) ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas. Vadinasi abi šios tikslinės grupės turi vienodai prie to prisidėti. Tad sekančiu anketos klausimu buvo bandoma sužinoti kas, tėvų (globėjų) nuomone, yra atsakingas už vaikų švietimą apie saugų elgesį internete ir socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 19 paveiksle.

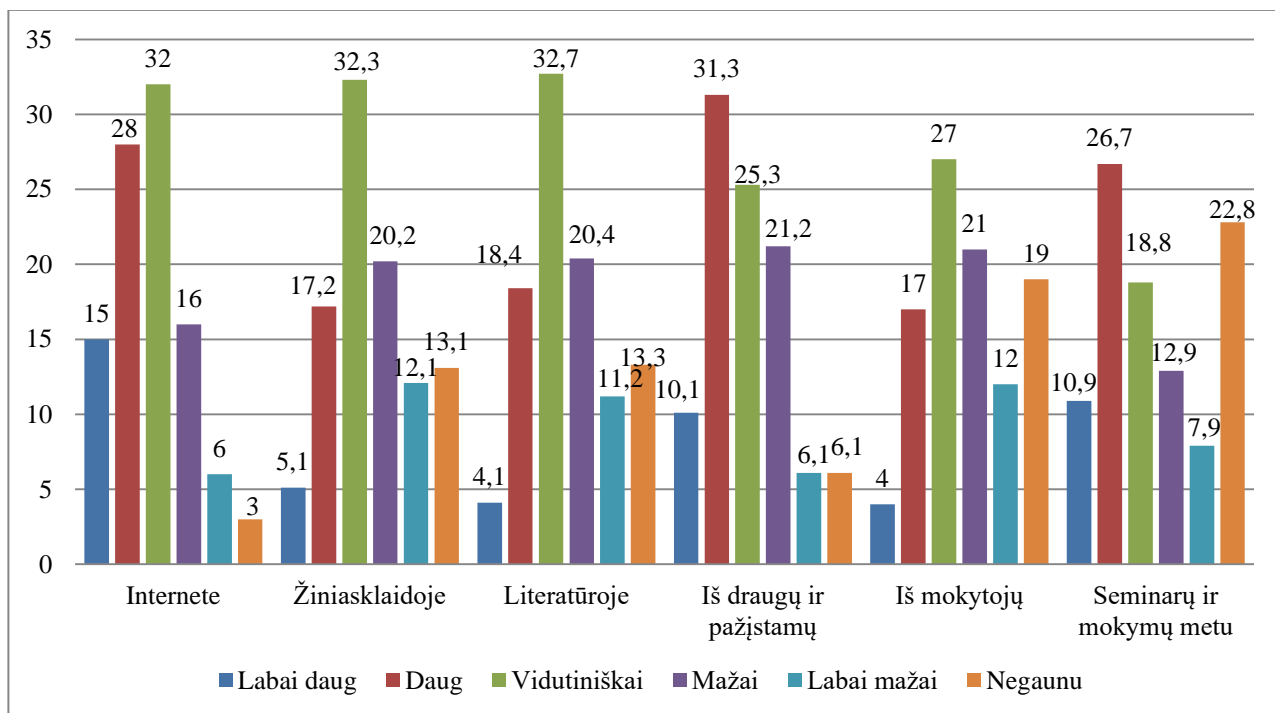


19 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė, kas turėtų šviesti vaikus apie saugų elgesį soc. tinkluose (%)

Kaip matome iš 19 paveiksle pateiktų atsakymų, tėvų (globėjų) nuomone, labiausiai tuo užsiimti turi *tėvai (globėjai)* (84%) ir *kvalifikuoti šios srities specialistai* (60%). 51% mano, jog tuo užsiimti turi *klasių mokytojai*, 43,3% mano, jog tai turėtų daryti *socialiniai pedagogai*. Mažiausia dalis respondentų mano, jog tuo užsiimti turi *psichologai* (39%) ir *žiniasklaida* (35,8%). Keletas tėvų (globėjų) paminėjo, jog tuo užsiimti galėtų dar vyresni broliai, sesės, vaiko teisių apsaugos specialistai, visuomenės sveikatos priežiūros specialistai, socialiniai darbuotojai. Vadinasi tėvai (globėjai) sutinka, kad internetinis vaikų auklėjimas turėtų būti kompleksinis dalykas ir prie to prisidėti turėtų visi. Grupių palyginimui pritaikius neparametrinį Kruskal-Wallis testą, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp tėvų (globėjų) amžiaus ir šių pasakymų kas turi užsiimti vaikų švietimu apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose: *socialiniai pedagogai* ($\chi^2=10,109$, $df=4$, $p=0,039$; rangų vidurkis – 57,13), *kvalifikuoti šios srities specialistai* ($\chi^2=11,527$, $df=4$,

$p=0,021$; rangų vidurkis – 60,92). Pažvelgus į rangų vidurkius (žr. 11 priedą) matyti, jog šiems tam labiausia pritaria tėvai (globėjai), kurių amžius yra 31-35 m.

Sekančiu klausimu buvo norima sužinoti, kiek tėvai (globėjai) gauna informacijos apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose iš nurodytų informacijos šaltinių. Atsakymai pateikiami 20 paveiksle.

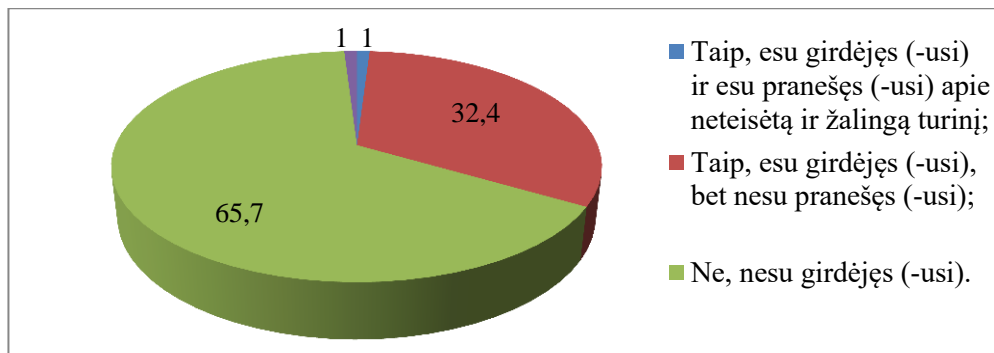


20 pav. Tėvų (globėjų) nurodomi informaciniai šaltiniai, kur jie gauna informacijos apie vaikų saugų elgesį soc. tinkluose (%)

Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp respondentų lyties, amžiaus, išsilavinimo ir pateiktų informacinių šaltinių nebuvo aptikta ($p<0,05$), tačiau kaip matome iš 20 paveiksle pateiktų duomenų, 31,3% tėvų (globėjų) teigia, jog informacijos apie saugų vaikų elgesį socialiniuose tinkluose daug gauna iš *draugų ir pažįstamų*, 28%, kad *informacijos randa internete*, 26,7% nurodo, jog daug informacijos *gauna seminarų ir mokymų metu*. Šiek tiek didesnė dalis respondentų nurodė, jog *literatūroje* (32,7%), *žiniasklaidoje* (32,3%), *internetu* (32%) ir *iš mokytojų* (27%) informacijos gauna tik vidutiniškai. 22,8% tėvų (globėjų) nurodo, jog iš viso informacijos negauna *seminarų ir mokymų metu* ir *iš mokytojų* (19%). Rezultatai leidžia daryti išvadą, kad tėvai (globėjai) daugiausiai informacijos apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose randa viešose priemonėse arba bendraudami su draugais bei pažįstamais ir labai mažai informacijos gauna iš pedagogų.

Vaikams vis daugiau laiko praleidžiant virtualioje erdvėje buvo susirūpinta jų saugumu, todėl Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba įkūrė „*Karštąją liniją*“, kurioje galima pranešti apie pastebėtą neteisėtą ir žalingą turinį internete ir socialiniuose tinkluose. Tyrimo metu buvo

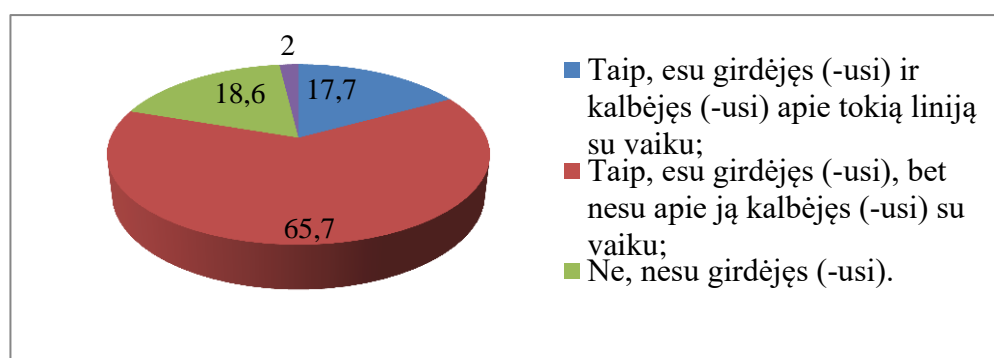
norima išsiaiškinti, koks yra „Karštosios linijos“ žinomumas tėvų (globėjų) tarpe. Atsakymai pateikiami 21 paveiksle.



21 pav. Tėvų (globėjų) žinios apie „Karštąją liniją“ (%)

Kaip matome iš 21 paveiksle pateiktų atsakymų, „Karštosios linijos“ nežino net 65,7% apklaustų tėvų (globėjų). 32,4% apie ją yra girdėję, tačiau nėra kalbėję su savo vaiku. Galima daryti prielaidą, jog „Karštosios linijos“ žinomumas tėvų (globėjų) tarpe vis dar yra per menkas ir kaip prevencinės veiklos priemonė siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose nėra labai tinkama. Šie gauti rezultatai taip pat prieštarauja „Saugus internetas“ užsakyto „Spinter“ (2018) tyrimo gautiems rezultatams, kuriuose nurodoma, jog „Karštosios linijos“ žinomumas didėja. Tačiau neatmetama, kad tyrimo rezultatai galbūt pasikeistų tyrime sudalyvaus didesniai respondentų skaičiui.

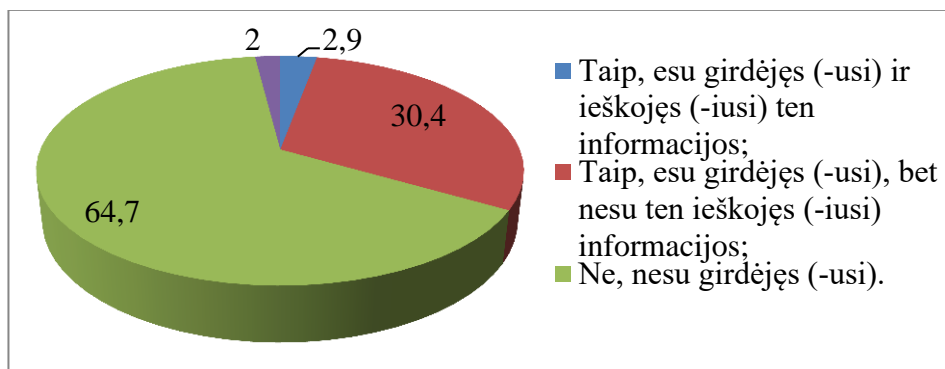
Išsiaiškinus kad apklaustų respondentų tarpe „Karštosios linijos“ žinomumas yra palyginus menkas, buvo norima sužinoti koks yra „Vaikų linijos“ žinomumas. Atsakymai pateikiami 22 paveiksle.



22 pav. Tėvų (globėjų) žinios apie „Vaikų liniją“ (%)

Kaip matome iš 22 paveiksle pateiktų atsakymų, „Vaikų linija“ yra labiau žinoma nei „Karštoji linija“. 65,7% tėvų (globėjų) teigia ją žinantys, tačiau nėra kalbėję apie ją su savo vaiku. 18,6% tėvų (globėjų) teigia, jog šios linijos nežino visiškai. Tačiau nors „Vaikų linija“ ir yra žinoma tėvų (globėjų) tarpe, bet tik 13,7% jų nurodo, jog apie „Vaikų liniją“ yra kalbėję su savo vaiku.

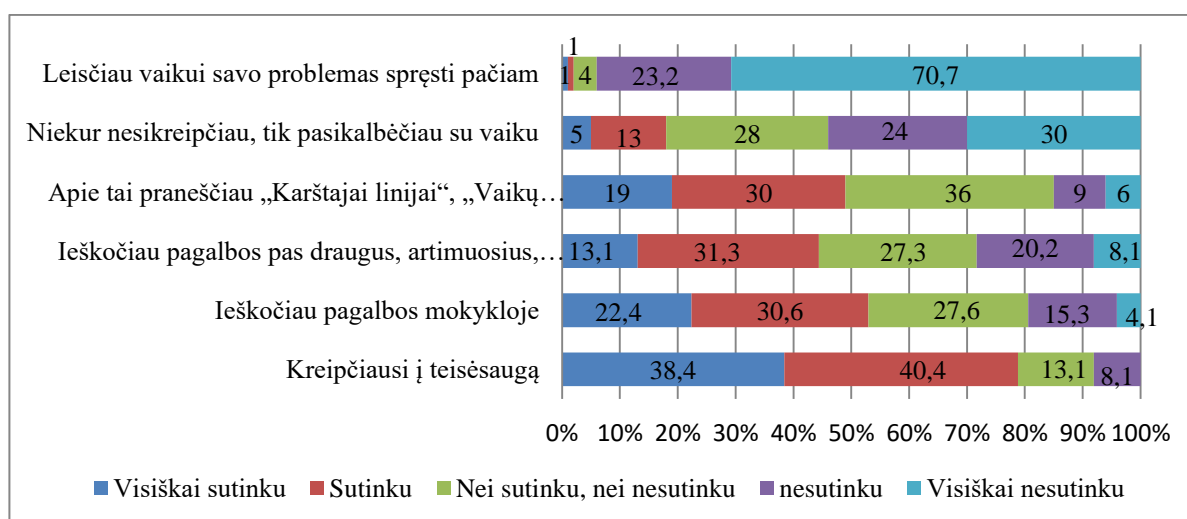
Sekančiu klausimu buvo norima išsiaiškinti, ar tėvai (globėjai) yra ką nors girdėję apie „Saugesnio interneto“ programos internetinę svetainę www.draugiskasinternetas.lt, kur galima rasti daug informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį internete bei socialiniuose tinkluose, taip pat pranešti apie pastebėtą neteisėtą ir žalingą turinį, bei gauti įvairių patarimų šiuo klausimu. Atsakymai pateikiami 23 paveiksle.



23 pav. Tėvų (globėjų) žinios apie internetinę svetainę www.draugiskasinternetas.lt (%)

Kaip matome iš 23 paveiksle pateiktų atsakymų, 64,7% respondentų iš viso nėra nieko girdėję apie šią internetinę svetainę. 30,4% respondentų yra girdėję apie šią svetainę, bet nėra ten ieškoję jokios informacijos. Ir tik 2,9% procentai respondentų nurodė, jog žino šią svetainę ir yra ieškoję ten informacijos. Galima daryti išvadą, kad šiai internetinei svetainei, kaip ir „Karštajai linijai“ vis dar trūksta žinomumo.

Tyrimo metu buvo norima taip pat sužinoti, kaip tėvai (globėjai) elgtusi sužinoję, jog socialiniuose tinkluose buvo pažeistos jų vaiko teisės. Atsakymai pateikiami 24 paveiksle.



24 pav. Tėvų (globėjų) nuomonė, kur jie ieškotų pagalbos vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose (%)

Kaip matome iš 24 paveiksle pateiktų atsakymų, tėvai (globėjai) labiausiai linkę pasitikėti teisėsauga, nes į ją kreiptųsi 40,4% apklaustųjų. Kiek mažesnė dalis nurodo, jog kreiptųsi į draugus ir pažįstamus (31,3%), ieškotų pagalbos mokykloje (30,6%) bei apie tai praneštų „Karštajai linijai“ arba „Vaikų linijai“ (30%). 30% respondentų nurodo, jog niekur nesikreiptų, tik pasikalbėtų su vaiku. Ir labai didelė dalis (70,7%) respondentų nurodė, jog neleistų vaikui pačiam spręsti savo problemų. Vadinasi tėvai (globėjai) vis dėlto yra linkę savo vaikui padėti išspręsti kylančias problemas, o ne leisti jų spręsti pačiam į visa tai nesikišant. Atlikta koreliacinė Spearman'o analizė išryškino statistiškai reikšmingą (reikšmingumas nustatytas 0,05 lygmeniu), silpną ir teigiamą koreliacinį ryšį su tėvų (globėjų) amžiumi ir pasakymu, jog *pagalbos ieškotų pas draugus, pažįstamus ir artimuosius* ($r=0,203$, $p=0,041<0,05$). Vadinasi vyresni tėvai (globėjai) labiau linkę pagalbos ieškoti pas draugus ir pažįstamus, nei jaunesni tėvai (globėjai).

Paskutiniu klausimu buvo norima išsiaiškinti kokios, pasak tėvų (globėjų), prevencinės veiklos priemonės yra tinkamos siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose. Atsakymai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė

Tėvų (globėjų) vertinamos prevencinės veiklos galimybės siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internetiniuose socialiniuose tinkluose (%)

	Labai tinkama	Tinkama	Nei tinkama, nei netinkama	Netinkama	Visiškai netinkama
Tėvams (globėjams) periodiškai tikrinti , ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose	(70.0%)	(23.0%)	(3.0%)	(3.0%)	(1.0%)
Tėvams (globėjams) užsiimti vaiko internetiniu auklėjimu pasakojant apie galimas grėsmes soc. tinkluose, apsaugojimo būdus, į ką kreiptis pagalbos susidūrus su pavojais ir pan.	(75.8%)	(21.2%)	(3.0%)	(0.0%)	(0.0%)
Pastebėjus vaiko ar namų įrenginyje įtartina ir nelegalią veiklą bei informaciją tėvams (globėjams) pranešti tai atitinkamoms įstaigoms (policijai, „Vaikų linija“, „Karštajai linijai“ ir pan.)	(37.4%)	(31.3%)	(27.3%)	(2.0%)	(2.0%)
Tėvams (globėjams) riboti laiką , kurį vaikas praleidžia naudodamasis internetu	(69.7%)	(20.2%)	(8.1%)	(1.0%)	(1.0%)
Tėvams (globėjams) naudoti	(65.7%)	(21.2%)	(9.1%)	(3.0%)	(1.0%)

filtravimo ir stebėjimo programos nepageidaujamiems soc. tinklams, kad galėtų žinoti kuo vaikas užsiima					
Mokytojams riboti vaikų naudojimąsi internetu mokykloje	(40.4%)	(29.3%)	(20.2%)	(6.1%)	(4.0%)
Paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie pavojus soc. tinkluose ir apsaugojimo galimybes	(66.0%)	(26.0%)	(7.0%)	(1.0%)	(0.0%)
Renginių ir išvykų organizavimas mokykloje , kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsaugojimu būdus įtraukiant į juos ne tik vaikus, bet ir pedagogus bei tėvus (globėjus)	(64.0%)	(27.0%)	(8.0%)	(1.0%)	(0.0%)
Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas	(61.2%)	(29.6%)	(8.2%)	(1.0%)	(0.0%)
Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į neformalųjį ugdymą	(56.7%)	(33.0%)	(10.3%)	(0.0%)	(0.0%)
Tėvų (globėjų) švietimas rengiant mokykloje paskaitas, klasės susirinkimus apie vaikų saugumą soc. tinkluose	(52.5%)	(34.3%)	(13.1%)	(0.0%)	(0.0%)
Tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose	(61.2%)	(30.6%)	(7.1%)	(1.0%)	(0.0%)
Skatinti pačius vaikų domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsaugojimo galimybėmis	(49.0%)	(35.7%)	(13.3%)	(2.0%)	(0.0%)
Tėvų (globėjų) būvimas šalia , kai vaikas naršo socialiniuose tinkluose	(15.3%)	(19.4%)	(29.6%)	(17.3%)	(18.4%)
Tėvams (globėjams) uždrausti savo vaikams naudotis socialiniais tinklais	(9.1%)	(4.0%)	(32.3%)	(27.3%)	(27.3%)

Kaip matome iš 6 lentelėje pateiktų duomenų, tėvai (globėjai) mano, jog labiausiai apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus yra tinkamos yra šios prevencinės veiklos priemonės: *tėvams (globėjams) užsiimti vaiko internetiniu auklėjimu pasakojant apie galimas grėsmes soc. tinkluose, apsaugojimo būdus, į ką kreiptis pagalbos susidūrus su pavojais ir pan. (75,8%), tėvams (globėjams) periodiškai tikrinti, ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose (70,0%), tėvams*

(globėjams) riboti laiką, kurį vaikas praleidžia naudodamasis internetu (69,7%), paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes (66,0%), tėvams (globėjams) naudoti filtravimo ir stebėjimo programas nepageidaujamiems soc. tinklams, kad galėtų žinoti kuo vaikas užsiima (65,7%), renginių ir išvykų organizavimas mokykloje, kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimu būdus įtraukiant į juos ne tik vaikus, bet ir pedagogus bei tėvus (globėjus) (64,0%), informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas (61,2%), tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose (61,2%). Kiek mažesnė dalis respondentų teigia, jog tinkamos priemonės yra šios: tėvų (globėjų) švietimas rengiant mokykloje paskaitas, klasės susirinkimus apie vaikų saugumą soc. tinkluose (52,5%), skatinti pačius vaikų domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis (49,0%), mokytojams riboti vaikų naudojimąsi internetu mokykloje (40,4%), pastebėjus vaiko ar namų įrenginyje įtartą ir nelegalią veiklą bei informaciją tėvams (globėjams) pranešti tai atitinkamoms įstaigoms (policijai, „Vaikų linijai“, „Karštajai linijai“ ir pan.) (37,4%). Tokias prevencinės veiklos priemones, kaip tėvams (globėjams) uždrausti savo vaikams naudotis socialiniais tinklais (27,3%) ir tėvų (globėjų) būvimas šalia, kai vaikas naršo socialiniuose tinkluose (17,3%) tėvų (globėjų) yra laikomos abejotomis.

Atlikta koreliacinė Spearman'o analizė išryškino statistiškai reikšmingą (reikšmingumas nustatytas 0,05 lygmeniu), silpną ir neigiamą koreliacinį ryšį su tėvų (globėjų) amžiumi ir šia prevencine veiklos priemone: *informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas* ($r=-0,227$, $p=0,022<0,05$). Vadinasi, kuo tėvai (globėjai) jaunesni, tuo jie geriau vertina šią prevencinės veiklos priemonę. Taip pat koreliacinė Spearman'o analizė išryškino statistiškai reikšmingą (reikšmingumas nustatytas 0,05 lygmeniu), silpną ir teigiamą koreliacinį ryšį su tėvų (globėjų) išsilavinimu ir šia prevencine veiklos priemone: *paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes* ($r=0,242$, $p=0,014<0,05$). Vadinasi, kuo tėvai (globėjai) vyresni, tuo jie geriau vertina šią prevencinę veiklos priemonę.

Tyrimo analizė parodė, jog daugiau negu pusė jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų jau naudojami socialiniais tinklais, ir prie jų per dieną praleidžia daugiau laiko nei rekomenduojama. Populiariausi socialiniai tinklai, kuriais naudojami šio amžiaus vaikai yra „YouTube“, „Tik Tok“, „Snapchat“ ir „Facebook“. Tėvų (globėjų) nuomone, pagrindiniai motyvai, kurie skatina vaikus naudotis socialiniais tinklais yra tinklo globalumas, saviraiška bei galimybė tenkinti smalsumą ir žinoti kokia veikla užsiima kiti tinklo vartotojai. Todėl dažniausiai socialiniuose tinkluose, tėvų (globėjų) nuomone, vaikai stebi kitų darytus vaizdo įrašus ir nuotraukas, žaidžia žaidimus, stebi kitų asmenų skelbiamą informaciją ir susirašinėja su draugais. Tėvai (globėjai) taip pat kaip ir pedagogai sutinka, jog jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai socialiniuose tinkluose susiduria su

įvairiomis grėsmėmis ir vaiko teisių pažeidimais. Todėl jie taip pat pritaria, kad reikia vaikus šiuo klausimu šviesti. Tėvai (globėjai) taip pat kaip ir pedagogai sutinka, kad labiausiai tuo užsiimti turėtų tėvai (globėjai) ir kvalifikuoti šios srities, tačiau jie taip pat mano, kad prie to prisidėti turėtų ir pedagogai. Tėvai (globėjai) teigia, jog daugiausiai informacijos kaip šviesti vaikus apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose jie gauna iš draugų ir pažįstamų arba randa internete, o mažiausiai iš seminarų bei mokytojų. Tyrimo metu taip pat paaiškėjo, jog tėvų (globėjų) žinios apie „Karštąją liniją“ ir internetinę svetainę „www.draugiskasinternetas.lt“ yra labai menkos, o „Vaikų linijos“ žinomumas nors ir yra didesnis, tačiau didžioji dalis tėvų (globėjų) teigia, jog apie šią liniją nėra nieko kalbėję su savo vaiku. Tėvų (globėjų) nuomone, jų vaikui susidūrus socialiniuose tinkluose su grėsme ar vaiko teisių pažeidimais, labiausiai jie būtų linkę pasitikėti teisėsauga, draugais ir pažįstamais, mokykla, „Karštąja linija“ ir „Vaikų linija“ arba būtų linkę nesikreipti niekur, o tik pasikalbėtų su vaiku. Tėvai (globėjai) tai pat kaip ir pedagogai sutinka, kad geriausia prevencinės veiklos priemonė skirta apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose yra internetinis vaikų auklėjimas, kuriuo turėtų užsiimti tėvai (globėjai). Tėvai (globėjai) taip pat mano, jog periodišką tikrinimą ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose, internetinio turinio stebėjimo ir filtravimo programų įdiegimas į įrenginius bei laiko ribojimas naudotis socialiniais tinklais gali būti tinkamos prevencinės veiklos priemonės. Tėvai (globėjai) taip pat gerai vertina šias priemones: tėvų (globėjų) konsultavimas, kuriuo turėtų užsiimti pedagogai, pačių vaikų skatinimas domėtis tykančiais pavojais bei apsisaugojimo galimybėmis soc. tinkluose, paskaitų bei mokymų organizavimas vaikams, tėvams (globėjams) apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes bei vaikų švietimo šiuo klausimu būdus, renginių ir išvykų organizavimas, kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimu būdus bei informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas. Tėvai (globėjai) taip pat mano, jog mokytojams gerai būtų mokykloje riboti vaikų naudojimąsi internetu, o pastebėjus vaiko ar namų įrenginyje įtartina ir nelegalią veiklą bei informaciją, tėvams (globėjams) pranešti tai atitinkamoms įstaigoms (policijai, „Vaikų linijai“, „Karštajai linijai“ ir pan.).

DISKUSIJA

Vaikai ir socialiniai tinklai – tai itin aktuali ir plačiai nagrinėjama šių dienų tema. Iki šiol Lietuvoje daugiausiai dėmesio buvo skiriama paauglių naudojimosi socialiniais tinklais ypatumams, tačiau dar 2013 m. „*ES vaikai internete*“ tyrimas parodė, kad didėja internetiniais socialiniais tinklais besinaudojančių jaunesniojo mokyklinio amžiaus (6 - 11 m.) vaikų. Šio amžiaus vaikai yra ypatingai pažeidžiami dėl savo brandos, aplinkos vertinimo ir suvokimo galimybių. Naudodamiesi socialiniais tinklais vaikai išvelgia nemažai privalumų ir teikiamų galimybių, tačiau tik maža dalis susimąsto apie galimas grėsmes ir pavojus, kurie gali pažeisti jų asmenines teises, įtakoti jų realų gyvenimą, santykius su aplinkiniais, mokslų rezultatus bei sveikatą.

Atlikus tėvų (globėjų) apklausą paaiškėjo, kad socialiniais tinklais naudojasi didelė dalis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų. Šio amžiaus socialinių tinklų vartotojų skaičiaus didėjimas buvo pastebėtas ir 2018 m. atlikto „*Spinter*“ tyrimo metu, kuriame paaiškėjo, kad daugiau negu puse jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų jau naudojasi socialiniais tinklais. Tad akivaizdu, kad šio amžiaus vartotojų skaičius su lyg kiekvienais metais tik didėja. Tyrimo metu taip pat paaiškėjo, kad vaikai naudodamiesi socialiniais tinklais praleidžia 1-3 val. per dieną. Kai tuo tarpu Kanados pediatrijos asociacija skelbia, jog jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų bendra buvimo prie ekranų trukmė neturėtų viršyti 2 val. per dieną (*Canadian Paediatric Society*, 2017).

Tėvų (globėjų) nuomone, jų vaikai dažniausiai naudojasi „*YouTube*“, „*Tik Tok*“, „*Snapchat*“ ir „*Facebook*“ socialiniais tinklais. 2020 m. sausio mėn. duomenimis populiariausias socialinis tinklas visame pasaulyje buvo „*Facebook*“, tačiau gauti duomenys rodo, kad nors jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų tarpe šis socialinis tinklas jau yra naudojamas, tačiau jis nėra toks populiarus lyginant su prieš tai išvardintais socialiniais tinklais. Todėl gauti tyrimo rezultatai patvirtina J. Chen (2020) išvargą, kad pastaruoju metu ypač auga tokių socialinių tinklų populiarumas kaip „*Snapchat*“, „*YouTube*“ ir „*Tik Tok*“.

Remiantis M. A. Pertegal, I., A. Oliva, A. R. Meirinhos (2019), I. Cristescu (2018) bei D. D. Iordache (2017) išvargomis, pagrindiniai vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai yra *anonimiškumas*, kuris leidžia vartotojui jaustis laisvam; *galimybė tenkinti smalsumą*; *saviraiška*, kai narys gali konstruoti savo virtualųjį „Aš“; *iliuziškumas*, kuris leidžia save parodyti kitaip nei jis yra realiame gyvenime; *galimybė slėpti jausmus, nuotaikas, reakcijas*; *tinklo globalumas*, kuris leidžia nevaržomai komunikuoti su vartotojais. Tyrimo metu paaiškėjo, kad panašiai kaip šie autoriai galvoja pedagogai bei tėvai (globėjai). Jų nuomone, pagrindiniai jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai yra: *galimybė tenkinti smalsumą ir žinoti, kokia veikla užsiima kiti tinklo vartotojai*, *tinklo globalumas (noras nevaržomai komunikuoti su vartotojais, kurie yra nutolę lokaliai)* ir *saviraiška (noras konstruoti savo virtualųjį „Aš“)*.

R. Jokūbaitės (2014) bei T. Bacio (2012) teigimu, vaikai socialiniuose tinkluose gali susidurti su šiomis grėsmėmis ir pavojais: pornografija, patyčios, seksualinio turinio žinučių gavimas, kontaktai su nepažįstamais žmonėmis, susitikimai su asmenimis, su kuriais kontaktas buvo užmegztas socialiniame tinkle, kitų interneto vartotojų sukurtos potencialiai žalingo turinio informacija, piktnaudžiavimas asmeniniais duomenimis bei priklausomybė nuo socialinių tinklų. Panašiai, kaip šie autoriai galvoja ir tėvai (globėjai) bei pedagogai. Jų teigimu jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai socialiniuose tinkluose labiausiai gali susidurti su tokiomis grėsmėmis kaip: *besivystanti priklausomybė nuo interneto, patyčios, neteisėta ir žalinga informacija, smurtinių scenų vaizdai, asmeninių nuotraukų ir vaizdo įrašų iš privataus gyvenimo pavišėjimas bei asmeninės informacijos atskleidimas*. Mažiausia grėsmė su kuria gali susidurti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai socialiniuose tinkluose tėvai (globėjai) ir pedagogai laiko *seksualinį priekabiavimą*.

Taip pat vieningai tėvai (globėjai) ir pedagogai sutinka, kad socialiniuose tinkluose labiausiai gali būti pažeidžiama vaiko *teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo*. Ši teisė susijusi su viliojimu, priekabiavimu ir elektroninėmis patyčiomis. O L. Sapeginos (2018) teigimu, elektroninės patyčios – tai psichologinio smurto forma ir tai yra viena opiausių šių dienų problemų. Tyrimo metu taip pat paaiškėjo, kad socialiniuose tinkluose gali būti pažeidžiama ir *vaiko teisės į privatumą ir asmeninį gyvenimą*. Todėl D. Brasienės (2013) teigimu, vaikai publikuodami savo asmenines nuotraukas ar vaizdo įrašus socialiniuose tinkluose gali atsidurti reklamoje, erotinio ar pornografinio pobūdžio svetainėse ir pan.

R. Kondratavičienė (2019), N. Grigutytė, S. Raižienė ir kt. (2018) teigia, kad vaikams vis daugiau laiko praleidžiant socialiniuose tinkluose daroma žala tiek fiziniam, tiek psichiniam, tiek socialiniam vystymuisi ir pažeidžia viena vaiko pagrindinių teisių – *sveikai augti ir vystytis bei teisė į kokybišką laisvalaikį*. Besaikis naudojimas socialiniais tinklais taip pat gali sukelti depresiją, dėmesio trūkumo sutrikimus, socialinę fobiją ir vieną didžiausių viso to pasekmių – priklausomybę nuo socialinių tinklų. Su tuo sutinka ir tyrime dalyvavę tėvai (globėjai) bei pedagogai.

Mokytojo vaidmuo mokant vaikus saugiai elgtis socialiniuose tinkluose pabrėžiamas „*Langas į ateitį*“ asociacijos pateiktoje nuotolinio mokymo kursų medžiagoje „*Saugesnis internetas pedagogams*“ (2013) (Grincevičienė, 2014). Šioje mokymo medžiagoje numatoma, jog pedagogas turėtų būti vienas pagrindinių asmenų teikiantis informaciją ir šviečiantis mokinius apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose, nepertraukiamai bendradarbiauti su mokinio tėvais (globėjais) bei su jais pasidalinti turima informacija. Tačiau atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad pedagogai nėra labai linkę prie to prisidėti. Jų teigimu labiausiai tuo užsiimti turi tėvai (globėjai) ir kvalifikuoti šios srities specialistai ir tik pusė apklaustųjų mano, jog prie to prisidėti turi ir pedagogai. Jie taip pat

nurodo, kad mažai dalyvauja projektuose ir programose, mažai vykdo ir kitas veiklas, kurios gilintų vaikų žinias apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose. Ieškodami informacijos kaip šviesti vaikus ir tėvus (globėjus) šia tema remiasi *internetiniais straipsniais, seminarų medžiaga bei kolegų pasakojimais ir patarimais*. O dažniausiai taikoma veikla šviečiant vaikus ir tėvus (globėjus) yra asmeniniai pokalbiai, nors tėvų (globėjų) teigimu, jie šios informacijos iš pedagogų gauna per mažai.

R. Jokūbaitės (2012) teigimu, tobulėjant informacinėms technologijoms neretai tėvams (globėjams) pritrūksta žinių kaip vaikus apsaugoti nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose, todėl pedagogai turėtų prisiimti didesnę atsakomybę rengdami mokinius saugiai naudotis informacinėmis technologijomis. Tačiau atlikto tyrimo metu išryškėjo tendencija, kad pradinio ugdymo pedagogai geriausias prevencinės veiklos priemones laiko tas, kurias vaikams taikyti turėtų tėvai (globėjai) arba tos, kurios skirtos tėvų (globėjų) žinių gilinimui.

Siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio pradinio ugdymo pedagogai ir tėvai (globėjai) geriausiai vertina šią prevencinės veiklos priemonę: *tėvams (globėjams) užsiimti vaiko internetiniu auklėjimu pasakojant apie galimas grėsmes soc. tinkluose bei apsisaugojimo būdus*. Apie tai kalba ir M. Mažionienė ir kt. (2012), C. Elsaesser, B. Russell, C. Ohannessian, D. Patton (2017), H. Sasson ir G. Mesch (2014), nes pasak jų tėvų (globėjų) dalyvavimas vaiko internetinėje veikloje, šilti ir nuoširdūs tarpusavio santykiai bei jaučiamas šeimos palaikymas yra veiksniai, kurie gali apsaugoti vaikus nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose.

Tėvų (globėjų) teigimu, siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose taip pat būtų naudinga *periodiškai tikrinti, ką vaikas ten veikia*, o pedagogų nuomone, kur kas geriau būtų *tėvams (globėjams) naudoti filtravimo ir stebėjimo programas, kad galėtų žinoti kuo vaikas užsiima socialiniuose tinkluose*. Tuo tarpu 2018 m. „Spinter“ tyrimo rezultatai rodo, kad griežtesnių priemonių, tokių kaip nepageidaujamų svetainių filtravimas yra mažiau populiarius, palyginti su demokratiškesnėmis priemonėmis – kalbėjimusi su vaiku apie neteisėtą ir žalingą turinį socialiniuose tinkluose. Ši tendencija išryškėjo ir apklausus tėvus (globėjus) bei pasidalinus paruoštomis rekomendacijomis (sud. darbo autorius S. Bajorūnienės, žr. 13 priedą), kaip įdiegiant į įrenginius internetinio turinio stebėjimo ir filtravimo programas galima apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio. Rekomendacijomis buvo suskubta pasidalinti su didžiąja dalimi Klaipėdos miesto apskrities mokyklų, bei socialinio tinklo „Facebook“ vartotojais, dėl mūsų šalyje ir visame pasaulyje paplitusios koronaviruso pandemijos, kada buvo įvestas karantino režimas bei pradėtas nuotolinis vaikų mokymas. Tikėtina, kad šiuo laikotarpiu vaikams praleidžiant

vis daugiau laiko internete bei socialiniuose tinkluose tikimybė susidurti su įvairiomis grėsmėmis ir pavojais gali tapti kur kas didesnė nei įprastai. Pasidalinus rekomendacijomis buvo sulaukta asmeninių žinučių su padėkomis bei prašymais suteikti išsamesnės informacijos apie šių programėlių teikiamas galimybes. Todėl galima manyti, jog tėvams (globėjams) trūksta išsamios informacijos apie internetinio turinio filtravimo, stebėjimo ir apsaugos programas bei jų teikiamas galimybes.

Pedagogai ir tėvai (globėjai) taip pat gerai vertina šias prevencinės veiklos priemones: *paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes* bei *tėvams (globėjams) riboti laiką, kurį vaikas praleidžia naudodamasis socialiniais tinklais*. M. Marčėnaitės (2011), D. Bereikienės, T. Vašcovos (2011) teigimu, kur kas svarbiau yra šviesti savo vaikus apie socialinių tinklų teikiamas galimybes, tykančias grėsmes ir pavojus bei neatsakingo naudojimosi pasekmes, o ne riboti galimybę naudotis informacija, bendrauti, reikšti pažiūras ir įsitikinimus, tyrinėti ir tobulėti.

2018 m. atliktas „Spinter“ tyrimo rezultatai atskleidžia, kad trečdalis tėvų (globėjų) nežino, kaip mokyti vaikus saugiai elgtis socialiniuose tinkluose bei norėtų, kad tuo užsiimtų mokytojai. Todėl pedagogų teigimu, *tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose* bei *paskaitų mokykloje vedimas tėvams (globėjams) apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes* yra tinkamos prevencinės veiklos priemonės. Tačiau D. Brasienės (2013) atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kad pedagogams trūksta žinių kaip apsaugoti vaikus nuo socialiniuose tinkluose esančių grėsmių ir pavojų. Kad pedagogams galbūt trūksta žinių patvirtina ir šio tyrimo rezultatai, nes pasak pedagogų norint prisidėti prie vaikų internetinės apsaugos taip pat yra labai svarbūs *mokytojų mokymai, suteiktų žinių apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes, vaikų švietimo šiuo klausimu būdus bei kaip šiuo klausimu šviesti ir konsultuoti tėvus (globėjus)*.

Pedagogai šiek tiek labiau nei tėvai (globėjai) pritaria, kad taip pat yra labai svarbu *skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis*. Tačiau M. Marčėnaitės (2011) teigimu vaikų iki 14 metų tėvai (globėjai) atsako už vaiko saugumą, tad jie atsakingi ir už neteisėtą vaiko elgesį ir teisių pažeidimus virtualioje erdvėje bei už vaiko neteisėto elgesio sukeltas neigiamas pasekmes kitiems asmenims.

Tyrimo metu išaiškėjo, kad pedagogai šviesdami vaikus apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose labai retai organizuoja renginius, išvykas ir kitas veiklas bei retai šią informaciją integruoja į dalykų pamokas. Tačiau kalbant apie prevencinės veiklos galimybes siekiant apsaugoti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose pastebėta, kad tėvai (globėjai) labiau nei pedagogai pritaria, jog *renginių ir išvykų organizavimas, kurie padėtų gilinti*

vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimu būdus įtraukiant į juos ne tik vaikus, bet ir pedagogus bei tėvus (globėjus) ir informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas gali būti puikios prevencinės priemonės.

Tėvai (globėjai) taip pat akcentuoja, jog yra svarbu *mokytojams riboti vaikų naudojimąsi internetu mokykloje*, o M. Marčėnaitės (2011) ir M. Mažionienės (2012) teigimu, mokykloje kur kas svarbiau yra ne apribojimai, o interneto naudojimo taisyklių sukūrimas, pateikiant svarbiausius perspėjimus dėl veiksmų, kurie gali sukelti pavojų bei vaikų švietimas apie tinkamą bendravimą bei saugų elgesį elektroninėje erdvėje.

Tačiau tyrimo metu liko neatsakyta dėl kokių priežasčių pedagogai šviesdami jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus ir jų tėvus (globėjus) apie vaikų saugumą socialiniuose tinkluose prevencinei veiklai skiria nepakankamai dėmesio bei stokoja prevencinės veiklos įvairovės. Neatsakyta liko ir kiek prie prevencinės veiklos prisideda patys tėvai (globėjai), su kokiais sunkumais susiduria, kokių konkrečių žinių jiems trūksta ir pan. Įvertinant šios problemos aktualumą taip pat būtų naudinga išsiaiškinti, kokios yra jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų žinios apie galimas grėsmes ir pavojus bei saugų elgesį socialiniuose tinkluose. Tad dėl šios priežasties yra reikalingi detalesni ir nuoseklūs tyrimai visos Lietuvos mastu, jog būtų galima daryti patikimas išvalgas apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų naudojimosi socialiniais tinklais ypatumus, problemas, pedagogų ir tėvų (globėjų) vaidmenį šiuo klausimu bei prevencinės veiklos galimybes.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad šiandien pradinio ugdymo pedagogai mokykloje skiria mažai dėmesio prevencinei veiklai siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose. Per menkai yra plėtojamas ir pedagogų bei tėvų (globėjų) bendradarbiavimas šiuo klausimu. Tad remiantis *humanizmo* teorija, yra svarbu, kad mokykla ateityje taptų atvira visuomenei, o svarbiausia - ugdytinių tėvams (globėjams). Mokyklos ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimas padedant vaikui išvengti socialiniuose tinkluose tykančių pavojų ir vaiko teisių pažeidimų turi tapti glaudus ir kokybiškas. Taip pat labai svarbus yra ir vaikų kritinio mąstymo ugdymas, kuris, remiantis *socialinio rekonstrukcionizmo* idėjomis skatintų vaikus pasitikėti savo žiniomis ir gebėjimais vertinant socialinių tinklų teikiamas galimybes. Tėvų (globėjų) ir pedagogų pareiga yra padėti vaikui suvokti šio reiškinių problematiškumą, kad jis gebėtų adekvačiai tai vertinti, pasirinkti ir tinkamai naudotis socialinių tinklų teikiamomis galimybėmis. Todėl remiantis *pragmatizmo* idėjomis, mokymasis turi būti aktyvus užsiėmimas, kylantis vaikui susidūrus su problema, o visa mokyklinė aplinka turi būti priartinta prie realaus gyvenimo, kas leistų vaikui lengviau adaptuotis realiame visuomeniniame gyvenime.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė rodo, kad didėja internetiniais socialiniais tinklais besinaudojančių jaunesniojo mokyklinio amžiaus (6 - 11 m.) vaikų. O svarbiausi motyvai, skatinantys vaikus naudotis socialiniais tinklais yra anonimiškumas, smalsumo tenkinimas, saviraiška, galimybė slėpti jausmus ir reakcijas, iliuziškumas bei tinklo globalumas. Internetiniai socialiniai tinklai, tai ne tik puikios galimybės vaikams, bet ir akivaizdi kylanti grėsmė susidurti su pornografija, patyčiomis, grasinimais, viliojimu bei kitomis grėsmėmis. Neatsargiai elgiantis socialiniuose tinkluose taip pat yra rizikuojama, jog gali būti pažeista vaiko teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo, teisė į privatumą, asmeninį gyvenimą, teisė į laisvalaikį bei sveikai augti ir vystytis.

Siekiant apsaugoti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose yra rengiamos įvairios programos, kuriami projektai skirti šviesti ir mokyti vaikus, jų tėvus (globėjus) bei mokytojus. Taip pat yra kuriami įvairūs teisės aktai ir įstatymai, kurie nustato valstybės pareigą tinkamai ginti prioritetingas vaiko teises ir teisėtus interesus socialiniuose tinkluose, tame tarpe užtikrinti saugią vaikui interneto aplinką bei ginti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose. Tačiau grėsmes ir vaiko teisių pažeidimus socialiniuose tinkluose yra sunku kontroliuoti, nes visa tai nepasiekia tokio lygmens, už kurį būtų numatyta kokia nors teisinė atsakomybė. Be to saugus darbas socialiniuose tinkluose nėra pakankamai užtikrinamas dar dėl to, kad šiuo metu nėra teisės normomis įtvirtinto grėsmės vaikui internete apibrėžimo. Grėsmės vertinamos tik pagal informacijos turinį, tačiau neatsižvelgiama į grėsmių internetinėje erdvėje diferencijavimą pagal vaiko amžių ir brandos lygį.

2. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad didžioji dauguma apklausoje dalyvavusių pedagogų pritaria, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai socialiniuose tinkluose susiduria su įvairiomis grėsmėmis, pavojais ir vaiko teisių pažeidimais, tačiau tik pusė jų sutinka, kad prie internetinio vaikų auklėjimo turi prisidėti pradinių klasių pedagogai. Pasak jų, labiausiai tuo užsiimti turi tėvai (globėjai) ir kvalifikuoti šios srities specialistai. Pedagogai taip pat nurodo, jog jie labai retai dalyvauja projektuose ir programose, kurios suteiktų jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams žinių apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose. Retai pedagogai šią informaciją integruoja ir į dalykų pamokas bei neformalųjį ugdymą, retai vykdo išvykas, ekskursijas ir kitas veiklas. Vietoj to pedagogai mieliau renkasi asmeninius pokalbius tiek kalbant šia tema su vaikais, tiek su jų tėvais (globėjais). O daugiausiai informacijos kaip šviesti vaikus ir tėvus (globėjus) apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose, jie nurodo jog gauna internete arba sužino iš kolegų.

Pedagogų geriausiai vertinamos prevencinės veiklos priemonės siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio yra:

- Tėvams (globėjams) užsiimti savo vaiko internetiniu auklėjimu;
- Į įrenginius įdiegti internetinio turinio filtravimo ir stebėjimo programas;
- Riboti laiką praleidžiamą socialiniuose tinkluose;
- Tėvams (globėjas) periodiškai tikrinti, ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose;
- Tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose;
- Skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais socialiniuose tinkluose;
- Paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes.

3. Tėvų (globėjų) apklausos metu paaiškėjo, kad daugiau negu pusė jų jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų jau naudojami socialiniais tinklais nepaisydami nustatyto 13 m. amžiaus cenzo, o naršydami juose jie praleidžia maždaug 1-3 val. per dieną, nors pagal rekomendacijas bendras praleidžiamas laikas prie ekranų neturėtų viršyti 2 val. Pagrindiniai jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai yra – tinklo globalumas, saviraiška ir noras tenkinti smalsumą. Tėvai (globėjai) taip pat kaip ir pedagogai sutinka, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai socialiniuose tinkluose susiduria su įvairiomis grėsmėmis ir vaiko teisių pažeidimais, o vaikus šviesti apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose, pasak jų, labiausiai turi tėvai (globėjai) bei kvalifikuoti šios srities specialistai. Apklausos metu paaiškėjo, kad informacijos apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose tėvai (globėjai) daugiausiai gauna iš draugų ir pažįstamų bei randa internete, o mažiausiai iš pedagogų. Vadinasi tėvams (globėjams) trūksta iš pedagogų informacijos ir bendradarbiavimo šiuo klausimu. Tačiau nepaisant to, kad tėvai (globėjai) ir mažai gauna informacijos apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose, ji yra linkę jais pasitikėti, nes jų vaikui susidūrus su grėsme socialiniuose tinkluose jie nurodo, kad pirmiausiai ieškotų pagalbos kreipdamiesi į teisėsaugą ir mokyklą.

Tėvai (globėjai) mano, jog siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio socialiniuose tinkluose geriausiai yra tėvams (globėjams) užsiimti vaiko internetiniu auklėjimu, periodiškai tikrinti, ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose bei riboti laiką, kurį praleidžia naudodamasis socialiniais tinklais. Taip pat tėvai (globėjai) gerai vertina paskaitų mokykloje vedimą vaikams apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes, internetinio turinio filtravimo ir stebėjimo programų įdiegimą į įrenginius, kad galėtų žinoti kuo vaikas užsiima internete, renginių ir išvykų organizavimą mokykloje, kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo būdus, informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimą į dalykų pamokas bei tėvų (globėjų) konsultavimą vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose.

REKOMENDACIJOS

Pedagogams

Bendros:

1. Sukurti mokyklos strategiją, kurioje būtų aiškiai nurodyta koks elgesys yra laikomas netinkamu mokymo įstaigoje ir kokie veiksmai priskiriami prie internetinių grėsmių;
2. Periodiškai vertinti mokinių patiriamų grėsmių ir vaiko teisių pažeidimų soc. tinkluose problemos paplitimą mokykloje atliekant anoniminę apklausą;
3. Sukurti mokykloje veiksmų planą, kuris padėtų išspręsti problemą, kai mokinys soc. tinkluose susiduria su grėsme ar vaiko teisių pažeidimais;
4. Sukurti bendras interneto naudojimo taisykles ugdymo įstaigoje;
5. Dalyvauti mokytojų mokymuose, kurie suteiktų žinių apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes bei mokinių tėvų (globėjų) švietimo ir konsultavimo šiuo klausimu būdus;
6. Pastebėjus vaiko ar mokyklos įrenginyje įtartiną ir nelegalią veiklą bei informaciją (globėjams) pranešti tai tėvams (globėjams) ir atitinkamoms įstaigoms (policijai, „*Vaikų linijai*“, „*Karštajai linijai*“ ir pan.).

Šviečiant mokinius:

1. Supažindinti mokinius su bendromis saugumo internete taisyklėmis;
2. Supažindinti su Garbingo elgesio internete kodeksu (*12 priedas*);
3. Paašškinti mokiniams, kaip susidūrus su internetinėmis grėsmėmis jie galėtų elgtis ir kur kreiptis pagalbos;
4. Kalbėti apie reikšmingą stebėtojų vaidmenį internetinių grėsmių situacijoje. Aptarti, kaip stebėtojai galėtų reaguoti;
5. Įtraukti mokinius į prevenciją. Pvz. kviesti vyresnių klasių mokinius ieškoti informacijos apie saugumą virtualioje erdvėje, ruošti prezentacijas ir vesti jaunesniems mokiniams pamokas apie interneto pavojus ir tai, kaip jų išvengti;
6. Didinant mokinių psichologinį bei socialinį atsparumą diskutuojant. Į diskusiją įtraukti teigiamų ir neigiamų patyrimų turinčius mokinius, pedagogus, tėvus (globėjus);
7. Vesti mokiniams paskaitas apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes;
8. Kviestis į mokyklą vaiko teisių apsaugos specialistus, kurie supažindintų mokinius su jų teisėmis; policijos atstovus, kurie supažindintų su gresiančia atsakomybe neatsakingai elgiantis internete ar pažeidžiant kitų teises; žinomus žmones ir kt. asmenis, kurie

papasakotų savo asmenines patirtis ir išgyvenimus kai patys susidūrė su internetinėmis grėsmėmis ir pavojais;

9. Organizuoti daugiau renginių ir išvykų, kurie padėtų gilinti mokinių žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimu būdus įtraukiant į juos ne tik vaikus, bet ir pedagogus bei tėvus (globėjus);
10. Skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis;
11. Integruoti informaciją apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose į dalykų pamokas ir neformalųjį ugdymą.

Šviečiant tėvus (globėjus):

1. Siųsti el. laiškus, kuriuose būtų informacija apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose, apsisaugojimo galimybes bei kur gali prašyti pagalbos esant problemai;
2. Vesti tėvams (globėjams) paskaitas, susirinkimus, individualius pokalbius apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes;
3. Konsultuoti tėvus (globėjus) jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose.

Tėvams

1. Domėtis kokiomis paslaugomis ir socialiniais tinklais naudojami vaikas, kuo jis domisi, kokios informacijos ieško;
2. Vaikams nustatyti interneto naudojimo taisykles;
3. Supažindinti vaikus su Garbingo elgesio internete kodeksu (*12 priedas*);
4. Pastebėjus vaiko ar namų įrenginyje įtartina ir nelegalią veiklą bei informaciją pranešti tai atitinkamoms įstaigoms (policijai, „*Vaikų linijai*“, „*Karštajai linijai*“ ir pan.);
5. Stebėti, kad vaikas prie ekranų nepraleistų daugiau negu 2 val. per dieną;
6. Sudaryti vaikams rekomenduojamų tinklalapių, socialinių tinklų, programėlių telefone ir kituose įrenginiuose sąrašą;
7. Padėti vaikui atskirti, ką jam galima talpinti virtualioje erdvėje, o ko nevertėtų viešinti;
8. Akcentuoti vaikui slaptažodžių parinkimo ir saugojimo svarbą;
9. Kalbėti su vaiku apie bendravimo su nepažįstamais žmonėmis galimas rizikas;
10. Tikrinti, kokia informacija yra prieinama virtualioje erdvėje apie jo vaiką;
11. Skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis;
12. Įrenginiuose įdiegti filtravimo ir stebėjimo programas, kurios leistų žinoti ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose ir pan. (*Rekomenduojamų programų sąrašą žr. 13 priede*).

LITERATŪRA

1. Anderson M., Jiang J. 2018. Teens, Social Media & Technology. Pew Research Center [žiūrėta 2020 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.pewinternet.org/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/>>.
2. Bacys T. 2012. Paauglių priklausomybė nuo socialinių tinklų internetinėje erdvėje. Kaunas: VDU.
3. Baldry A. C., Farrington D. P., Sorrentino A. 2015. „Am I at Risk of Cyberbullying“? A Narrative Review and Conceptual Framework for Research on Risk of Cyberbullying and Cybervictimization: The Risk and Needs Assessment Approach. *Aggression and Violent Behavior*, 23, 36–51 p.
4. Baniulienė A., Juodaitytė A. 2011. Vaikų patyčių prevencijos programos „Olweus“ efektyvumo raiška: mokyklos bendruomenės narių patirties analizė. Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 3 (32), 17-25 p.
5. Bereikienė D., Vašcova Ž. 2011. Interneto keliamos grėsmės ir vaiko teisė į asmeninį gyvenimą, bendravimą ir susirašinėjimo internetinėje erdvėje slaptumą. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka. Nr. 5, 43-55 p.
6. Brasienė I. 2013. Vaiko teisių pažeidimai ir jų prevencija internetiniuose socialiniuose tinkluose (magistro baigiamasis darbas, apgintas MRU).
7. Broadbent H., Fell L., Green P., Gardner W. 2013. Have your Say: Listening to Young People About Their Online Rights and Responsibilities. Plymouth: Childnet International and UK Safer Internet Centre [žiūrėta 2019 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.saferinternet.org.uk/research>>.
8. Boyd D., Ellison N. B. 2011. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer Mediated Communication* [žiūrėta 2018 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/220438020_Social_Network_Sites_Definition_History_and_Scholarship.
9. *Canadian Paediatric Society*. 2017. Screen Time and Young Children: Promoting Health and Development in a Digital World. *Paediatrics & Child Health*, 22 (8), 461 – 468 p. [žiūrėta 2020 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1093/pch/pxx123>>.
10. Chan M., Lake A., Hansen K. (2017). The Early Years: Silent Emergency or Unique Opportunity? *The Lancet*, Vol. 389 (10064), 11–13 p.
11. Chen J. 2020. Important Instagram Stats You Need to Know for 2020. [žiūrėta 2020 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<https://sproutsocial.com/insights/instagram-stats/>>.

12. Clement J. 2019. Number of Global Social Media Users 2010-2021 [žiūrėta 2020 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>.
13. Cristescu I. 2018. The Effect of Social Influence on the Motives of Using Social Networks. eLearning & Software for Education. Vol. 4, 137-144 p. [žiūrėta 2020 m. balandžio 24 d.] Prieiga per internetą: <<http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3671/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=12238994-6961-41bb-8558-77dc81b9dfcf%40pdc-v-sessmgr05>>.
14. Čičević S., Samčović A., Nešić M. 2016. Exploring Collegestudents' Generational Differences in Facebook Usage. Computers in Human Behavior, 56, 83-92 p. [žiūrėta 2020 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/284929725_Exploring_college_students'_generational_differences_in_Facebook_usage.
15. Draugiskasinternetas.lt 2020 m. I ketvirčio viešoji ataskaita [žiūrėta 2020 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.draugiskasinternetas.lt/per-2020-metu-i-ketvirti-rrt-gavo-383-pranesimus-apie-neteiseta-ar-zalinga-turini-internete/>>.
16. Elsaesser C., Russell B., Ohannessian C. M., Patton, D. 2017. Parenting in a Digital Age: A Review of Parents' Role in Preventing Adolescent Cyberbullying. Aggression and Violent Behavior, 35, 62–72 p. [žiūrėta 2020 m. vasario 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://safelab.socialwork.columbia.edu/sites/default/files/content/1-s2.0-S1359178917301878-main.pdf>>.
17. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (8 ir 10 straipsniai). Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987.
18. *Filtravimo programos* [žiūrėta 2020 m. vasario 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.itc.smm.lt/mobilioji-programele-suteiks-pirmaja-pagalba-paaugliams-susidurusiems-su-elektroninemis-patyciomis/>>.
19. *Filtravimo programos* [žiūrėta 2020 m. vasario 17 d.]. Prieiga per internetą: <<https://inovacijubiuras.tele2.lt/programeles-vaiko-saugumui-internete/>>.
20. „Friends“ patyčių programa [žiūrėta 2020 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://friends.vaikulinija.lt/friends-prevencijos-programa/friends-patyciu-prevencijos-programa/>.
21. Gaižauskaitė I., Mikėnė S. 2014. Socialinių tyrimų metodai: apklausa. Vilnius: MRU.

22. Garbingo elgesio internete kodeksas [žiūrėta 2019 m. gruodžio 4 d.]. Prieiga per internetą:https://www.itc.smm.lt/wpcontent/uploads/2013/02/garbingo_elgesio_kodeksas4.pdf.
23. Grigutytė N., Raižienė S., Pakalniškienė V., Povilaitis R. 2018. Lietuvos vaikų naudojimosi internetu 2010 ir 2018 metais ypatumų palyginimas. Vilnius: Psichologija.
24. Grincevičienė V. 2014. Mokyklos ir šeimos sąveikos ypatumai S. Šalkauskio filosofijoje ir ugdymo tikrovėje. Filosofija. Sociologija. Lietuvos mokslų akademija. Nr. 3. 174–180 p.
25. Haddon L., Livingstone S. 2012. EU Kids Online: National Perspectives. EU Kids Online, London, UK [žiūrėta 2018 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://eprints.lse.ac.uk/46878/>.
26. Holloway D., Green L., Brady D. 2013. 0-8: Young Children's Internet Use. Paper Presented at the Australian & New Zealand Communication Association Conference, Fremantle, Australia [žiūrėta 2018 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/270583255_0-8_Young_children's_Internet_use.
27. Iordache D. D. 2017. Gender Differences in the Motives of Using Online Social Networks by University Students. eLearning & Software for Education; Vol. 2, 570-577 p. [žiūrėta 2020 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3671/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=13&sid=12238994-6961-41bb-8558-77dc81b9dfcf%40pdc-v-sessmgr05>>.
28. Jokubaitė R. 2014. Paauglių rizikingo elgesio internete veiksniai. *Tiltai*, 1, 1–12.
29. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. 1995. Vilnius: Valstybės žinios.
30. Jurkevičienė J. 2015. Elektroniniai socialiniai tinklai naujose socialinėse medijose: dalyviai ir jų veiklos. Daktaro disertacija. Kaunas: KTU.
31. Karalienė R. 2016. Motinų raiška Facebook tinkle (magistro baigiamasis darbas, apgintas MRU).
32. Kaspersky Lab: Kaspersky Lab's latest Parental Control Report Reveals Children's Online Activities this Summer. 2018. [žiūrėta 2020 m. kovo 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.kaspersky.com/about/press-releases/2018_parental-control-summer>.
33. Kondratavičienė R. 2019. Pradinių klasių mokinių vertybių ugdymas naudojant informacines komunikacines technologijas. VDU: Švietimo akademija. Nr. 1, 202–216 p.
34. Kupiainen R., Holmberg B. 2017. Life Online – Through Children's Eyes. Findings from the Children's Advisory Panel [žiūrėta 2020 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.teliacompany.com/globalassets/telia-company/documents/about-telia-company/life-online---through-childrens-eyes-cap-report-2017.pdf>>

35. Leliūgienė I, Simanavičiūtė G. 2010. Pedagoginis tėvų švietimas kaip sėkmingos vaikų socializacijos prielaida. *Socialinis darbas*, 9 (1), p. 114-121.
36. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas su pakeitimais ir papildymais. 2012. Vilnius: „Piligrimas“.
37. Lietuvos Respublikos Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. 2018. Vilnius: Valstybės žinios.
38. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. 2000. Vilnius: Valstybės žinios.
39. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. 2000. Vilnius: Valstybės žinios.
40. Lietuvos Respublikos Konstitucija su pakeitimais ir papildymais iki 2006 m. birželio 1 d. 2006. Vilnius: Valstybės žinios.
41. Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas. 2000. Vilnius: Valstybės žinios.
42. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2011. Vilnius: Valstybės žinios.
43. Lietuvos Respublikos Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymas. 2002. Vilnius: Valstybės žinios.
44. Lietuvos Respublikos Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo 7 ir 9 straipsnio pakeitimo įstatymas. 2011. Vilnius: Valstybės žinios.
45. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. 2006. Vilnius: Valstybės žinios.
46. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo. 2010. Vilnius: Valstybės žinios.
47. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. 1996. Vilnius: Valstybės žinios.
48. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo. 2003. Vilnius: Valstybės žinios.
49. Livingstone S., Görzig A. 2014. When Adolescents Receive Sexual Messages on the Internet: Explaining experiences of Risk and Harm. *Computers in Human Behavior*. 33:8-15 p.
50. Livingstone S., Haddon, L., Görzig A., Ólafsson K. 2011. Risks and Safety on the Internet: The Perspective of European Children: Full Findings and Policy Implications from the EU Kids Online Survey of 9–16 Year Olds and Their Parents in 25 Countries. *EU Kids Online*

- London, UK [žiūrėta 2019 m. spalio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://eprints.lse.ac.uk/33731/>.
51. Malinauskaitė - van de Castel I. 2017. Duomenų subjekto teisės virtualiuose socialiniuose tinkluose (daktaro disertacija). Vilnius: MRU.
 52. Marčėnaitė M. ir kt. 2011. Vaiko privatumo apsauga internete. Vilnius: Lietuvos vartotojų institutas.
 53. Mažionienė M., Povilaitis R., Suchodolska I. 2012. Elektroninės patyčios ir jų prevencija [žiūrėta 2018 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: http://www.bepatyciu.lt/static/cms_page_media/4/Leidinys%20%20Elektronines%20patycios%20ir%20ju%20prevencija.pdf.
 54. McCrindle M. 2014. The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations. University of New South Wales Press [žiūrėta 2020 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/35646276/The_ABC_of_XYZ_-_Mark_McCrindle_PDF.pdf
 55. Meilutė-Ribokė M. ir Pakalniškienė V. 2018. Implicitinis ir eksplicitinis požiūris į naudojimąsi „Facebooku“. *Psichologija*, 57, 23–33 p.
 56. Niekada nežinai, kas yra kitoje pusėje. 2012. [žiūrėta 2019 m. lapkričio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vaikystebesmurto.lt/lt/niekada-nezinai-kas-yra-kitoje-puseje>.
 57. Olšauskė D. ir Valickienė R. 2016. Vaikų saugumas internete, 500 Lietuvos tėvų, turinčių 7–16 metų amžiaus vaikų, tyrimo ataskaita. Vilnius: SIC.
 58. Paluckaitė U., Žardeckaitė-Matulaitienė K. 2015. Rizikingas elgesys internete: jo formos ir pasekmės tarpasmeniniams santykiams bei asmens privatumui. *Visuomenės sveikata*, 3 (70), 29–38 p.
 59. Pertegal M. A., Oliva I. A., Meirinhos A. R. 2019. Development and Validation of the Scale of Motives for Using Social Networking Sites (SMU-SNS) for Adolescents and Youths. *PLoS ONE*. 12/3, Vol. 14 Issue 12, 21 p. [žiūrėta 2020 m. balandžio 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://ezproxy.biblioteka.ku.lt:3671/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=18&sid=12238994-6961-41bb-8558-77dc81b9dfcf%40pdc-v-sessmgr05>
 60. Petraitienė R. 2016. Gimnazistų naudojimosi socialiniais tinklais ypatumai ir galimos priklausomybės požymiai. Magistro darbas. Šiauliai: ŠU.
 61. Programa „Antras žingsnis“ [žiūrėta 2020 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pvc.lt/lt/antras-zingsnis/446-programa-antras-zingsnis>.
 62. Povilaitis R., Valiukevičiūtė J. 2013. Apie priekabiavimą [žiūrėta 2018 m. lapkričio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vaikulinija.lt/index.php/skaitiniai/priekabiavimas/>.

63. Rupšienė L., Rutkienė A. 2016. Edukacinis eksperimentas. Klaipėda: KU leidykla.
64. Rupšienė L. 2007. Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: KU leidykla.
65. Rupšienė R. 2015. Mokinių patyčių socialiniuose tinkluose formos ir jų prevencijos galimybės mokykloje (magistro baigiamasis darbas, apgintas ASU).
66. Ruškus J. ir kt. 2010. Interneto vartojimo grėsmių suvokimas ir patirtis: moksleivių viktimizacijos prielaidos. Socialinis darbas, Nr. 9 (2), 70-78 p.
67. Safer Internet Centre Lithuania: draugiskasinternetas.lt II viešoji ataskaita 2016-2018 [žiūrėta 2018 m. spalio 26 d.]. Prieiga per internetą: https://www.draugiskasinternetas.lt/wp-content/uploads/2019/04/D1-4_draugiskasinternetas_viesoji_LT_final.pdf.
68. Sapegina L. 2018. Rizikos ir apsauginiai veiksniai, susiję su 11-17 metų paauglių dalyvavimu kibernetinėse patyčiose (magistro baigiamasis darbas, apgintas VU).
69. Sasson H. ir Mesch G. 2014. Parental Mediation, Peer Norms and Risky Online Behavior among Adolescents. Computers in Human Behavior, 33, 32–38 p.
70. Saugesnio interneto projektas SIC LT II. Galutinė viešoji ataskaita 2012-2014 [žiūrėta 2018 m. spalio 26 d.]. Prieiga per internetą: https://www.draugiskasinternetas.lt/wpcontent/uploads/2018/03/SIC_LT_II_final_public_report_2012-2014_LT.pdf.
71. Sinkevičiūtė V. 2017. Tėvų taikomos prevencinės priemonės prieš vaikų patiriamą smurtą virtualioje erdvėje (magistro baigiamasis darbas, apgintas MRU).
72. Skališienė R., Žukauskienė L. 2018. Paauglių mergaičių atsakingumo dalyvaujant interneto socialiniuose tinkluose ugdymo galimybės vaikų dienos centruose. Tiltai, Nr. 1, 250–267 p.
73. Stankuvienė E. 2016. Elektronines patyčias mažinančios inovacijos „Saugesnis internetas“ edukacinė vertė skirtingų švietimo subjektų aspektu (magistro baigiamasis darbas, apgintas KTU).
74. Statistikos portalas. 2018. Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos [žiūrėta 2019 m. spalio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://statistika.ivpk.lt/temos#>.
75. Strazdienė N., L. Eirošė, A. Norvilienė. 2018. Informacinių technologijų plėtra pradiniam ugdyme ir vaikų sveikatai palankios mokymo(si) aplinkos kūrimo ypatumai. Tiltai, Nr. 3, 25–40 p.
76. „SOS elektroninės patyčios“ programėlė [žiūrėta 2020 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vaikulinija.lt/naudinga-informacija/musu-naujienos/2018/02/08/mobilioji-programele-paaugliams/#sidebar>.

77. Valackienė A., Mikėnė S. 2008. Socialinis tyrimas/metodologija ir atlikimo metodika. Kaunas: Technologija.
78. Žvirblytė A. 2011. Paauglių komunikacijos socialinių tinklų svetainėse ypatumai: tarptautinis aspektas. Vilnius: VU.
79. Žukauskienė R. 2013. ES vaikai internete II [žiūrėta 2018 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://e-erdveje.mruni.eu/moksliniai-tyrimai>>.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Tyrimė dalyvavusių pedagogų nurodyti vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai

	Pedagogų darbo stažas:	N	Mean Rank
Anonimiškumas (noras jaustis laisvam, kai bendravimo nevaržo socialinė, ekonominė padėtis visuomenėje, socialiniai vaidmenys, amžius, fiziniai požymiai, lytis, apranga ir pan.)	<1 m.	1	96,00
	1-5 m.	15	59,00
	6-10 m.	14	50,43
	11-15 m.	6	11,00
	16-20 m.	15	50,33
	21-25 m.	17	58,47
	26-30 m.	15	55,20
	>30 m.	22	56,14
	Total	105	
Galimybė tenkinti smalsumą ir žinoti, kokia veikla užsiima kiti tinklo vartotojai	<1 m.	1	76,50
	1-5 m.	15	59,13
	6-10 m.	14	50,00
	11-15 m.	6	37,33
	16-20 m.	15	46,90
	21-25 m.	17	43,32
	26-30 m.	15	48,30
	>30 m.	22	68,77
	Total	105	
Noras slepti jausmus, nuotaikas, reakcijas, kurios tiesioginio komunikavimo metu perduodamos neverbalinėmis kalbos priemonėmis	<1 m.	1	46,50
	1-5 m.	15	54,70
	6-10 m.	14	60,07
	11-15 m.	6	26,50
	16-20 m.	15	50,03
	21-25 m.	17	39,21
	26-30 m.	15	50,97
	>30 m.	22	68,93
	Total	105	
Tinklo globalumas (noras nevaržomai komunikuoti su vartotojais, kurie yra nutolę lokaliai)	<1 m.	1	69,50
	1-5 m.	15	57,00
	6-10 m.	14	38,21
	11-15 m.	6	38,50
	16-20 m.	15	48,20
	21-25 m.	17	49,03
	26-30 m.	15	49,10
	>30 m.	22	71,89

2 PRIEDAS

Pedagogų nuomonė apie vaiko teisių pažeidimus socialiniuose tinkluose

	Pedagogų darbo stažas:	N	Mean Rank
Teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo	<1 m.	1	73,00
	1-5 m.	15	66,70
	6-10 m.	14	50,21
	11-15 m.	6	44,33
	16-20 m.	15	44,07
	21-25 m.	17	39,29
	26-30 m.	15	51,73
	>30 m.	22	64,43
	Total	105	
Teisė į laisvalaikį	<1 m.	1	64,00
	1-5 m.	15	61,63
	6-10 m.	14	57,39
	11-15 m.	6	39,33
	16-20 m.	15	43,37
	21-25 m.	17	34,53
	26-30 m.	15	50,00
	>30 m.	22	70,43
	Total	105	
Teisė į privatumą ir asmeninį gyvenimą	<1 m.	1	71,50
	1-5 m.	15	59,83
	6-10 m.	14	52,50
	11-15 m.	6	42,83
	16-20 m.	15	46,40
	21-25 m.	17	38,97
	26-30 m.	15	48,97
	>30 m.	22	68,68
	Total	105	

3 PRIEDAS

Pedagogų taikomos veiklos šviečiant vaikus apie saugų elgesį soc. tinkluose

	Pedagogo amžius:	N	Mean Rank
Integravimas į pamokas	<25 m	1	9,00
	26-30 m.	17	52,71
	31-35 m.	7	63,57
	36-40 m.	10	55,25

	41-45 m.	17	71,74
	>46 m.	53	46,09
	Total	105	
Klasės valandėlės	<25 m	1	10,00
	26-30 m.	17	48,18
	31-35 m.	7	57,14
	36-40 m.	10	50,50
	41-45 m.	17	74,59
	>46 m.	53	48,36
	Total	105	
Asmeniniai pokalbiai	<25 m	1	13,50
	26-30 m.	17	57,24
	31-35 m.	7	62,21
	36-40 m.	10	39,00
	41-45 m.	17	71,21
	>46 m.	53	47,97
	Total	105	
Mokyklos renginiai	<25 m	1	16,50
	26-30 m.	17	50,91
	31-35 m.	7	62,93
	36-40 m.	10	36,30
	41-45 m.	17	72,85
	>46 m.	53	49,83
	Total	105	
Stendai, plakatai	<25 m	1	5,50
	26-30 m.	17	48,53
	31-35 m.	7	65,57
	36-40 m.	10	49,50
	41-45 m.	17	75,24
	>46 m.	53	47,20
	Total	105	
Lankstinukai ir kita dalinamoji medžiaga	<25 m	1	4,00
	26-30 m.	17	54,56
	31-35 m.	7	65,86
	36-40 m.	10	45,90
	41-45 m.	17	69,74
	>46 m.	53	47,70
	Total	105	
Išvykos, ekskursijos	<25 m	1	7,00
	26-30 m.	17	54,32
	31-35 m.	7	63,21
	36-40 m.	10	54,50

	41-45 m.	17	73,44
	>46 m.	53	45,25
	Total	105	

4 PRIEDAS

Pedagogų naudojami informaciniai šaltiniai teikiant vaikams informaciją apie saugų elgesį soc. tinkluose

	Pedagogų amžius:	N	Mean Rank
Seminarų medžiaga	<25 m	1	5,50
	26-30 m.	17	55,85
	31-35 m.	7	51,50
	36-40 m.	10	51,95
	41-45 m.	17	71,59
	>46 m.	53	47,42
	Total	105	
Internetiniais straipsniais bei kita medžiaga	<25 m	1	10,50
	26-30 m.	17	42,15
	31-35 m.	7	60,14
	36-40 m.	10	56,40
	41-45 m.	17	68,91
	>46 m.	53	50,59
	Total	105	

5 PRIEDAS

Pedagogų veiklos teikiant tėvams (globėjams) informaciją apie vaikų saugų elgesį soc. tinkluose

	Pedagogo amžius:	N	Mean Rank
Asmeniniai pokalbiai	<25 m	1	11,50
	26-30 m.	17	49,29
	31-35 m.	7	73,86
	36-40 m.	10	43,50
	41-45 m.	17	73,59
	>46 m.	53	47,41
	Total	105	
Susirinkimai	<25 m	1	5,00
	26-30 m.	17	54,21
	31-35 m.	7	65,21
	36-40 m.	10	54,30

	41-45 m.	17	71,50
	>46 m.	53	45,73
	Total	105	
Mokyklos renginiai	<25 m	1	2,00
	26-30 m.	17	53,65
	31-35 m.	7	64,71
	36-40 m.	10	50,70
	41-45 m.	17	70,29
	>46 m.	53	47,09
	Total	105	
Išvykos, ekskursijos	<25 m	1	16,00
	26-30 m.	17	59,41
	31-35 m.	7	57,57
	36-40 m.	10	51,90
	41-45 m.	17	71,88
	>46 m.	53	45,19
	Total	105	
Mokyklos stendai, plakatai	<25 m	1	21,50
	26-30 m.	17	50,53
	31-35 m.	7	51,29
	36-40 m.	10	55,10
	41-45 m.	17	77,79
	>46 m.	53	46,26
	Total	105	
Lankstinukai ir kita dalomoji medžiaga	<25 m	1	2,50
	26-30 m.	17	54,06
	31-35 m.	7	52,50
	36-40 m.	10	53,75
	41-45 m.	17	73,09
	>46 m.	53	47,09
	Total	105	

6 PRIEDAS

Informaciniai šaltiniai, kuriais naudojasi pedagogai teikdami tėvams (globėjams) informaciją apie vaikų saugų elgesį soc. tinkluose

	Pedagogų amžius:	N	Mean Rank
Teisiniais aktais, įstatymais	<25 m	1	3,50
	26-30 m.	17	50,65
	31-35 m.	7	68,14
	36-40 m.	10	43,50
	41-45 m.	17	69,26
	>46 m.	53	49,26
	Total	105	
Seminarų medžiaga	<25 m	1	4,50
	26-30 m.	17	54,74
	31-35 m.	7	59,64
	36-40 m.	10	50,35
	41-45 m.	17	74,68
	>46 m.	53	46,03
	Total	105	
Knygomis ir kita mokslinė medžiaga	<25 m	1	3,00
	26-30 m.	17	47,62
	31-35 m.	7	62,21
	36-40 m.	10	41,25
	41-45 m.	17	71,47
	>46 m.	53	50,75
	Total	105	
Internetiniais straipsniais bei kita medžiaga	<25 m	1	35,50
	26-30 m.	17	44,97
	31-35 m.	7	55,36
	36-40 m.	10	49,90
	41-45 m.	17	77,38
	>46 m.	53	48,36
	Total	105	
Kolegų pasakojimais ir patarimais	<25 m	1	29,50
	26-30 m.	17	47,47
	31-35 m.	7	53,50
	36-40 m.	10	44,40
	41-45 m.	17	75,79
	>46 m.	53	49,46
	Total	105	

7 PRIEDAS

Pedagogų vertinamos prevencinės veiklos galimybės siekiant apsaugoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internetiniuose socialiniuose tinkluose

	Pedagogų amžius:	N	Mean Rank
Problemos paplitimo mokykloje įvertinimas atliekant anoniminę apklausą	<25 m	1	20,00
	26-30 m.	17	67,97
	31-35 m.	7	55,29
	36-40 m.	10	36,60
	41-45 m.	17	38,91
	>46 m.	53	56,13
	Total	105	
Mokyklos strategijos sukūrimas, kurioje būtų aiškiai nurodyta koks elgesys yra laikomas netinkamu mokymo įstaigoje ir kokie veiksmai priskiriami prie soc. tinklų grėsmių	<25 m	1	23,00
	26-30 m.	17	61,68
	31-35 m.	7	64,21
	36-40 m.	10	50,00
	41-45 m.	17	36,24
	>46 m.	53	55,25
	Total	105	
Mokytojų mokymai, kurie suteiktų žinių apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes bei vaikų švietimo šiuo klausimu būdus	<25 m	1	74,00
	26-30 m.	17	56,59
	31-35 m.	7	44,57
	36-40 m.	10	48,80
	41-45 m.	17	43,35
	>46 m.	53	56,45
	Total	105	
Mokytojų mokymai, kurie suteiktų žinių kaip šviesti ir konsultuoti tėvus (globėjus), apie jų vaikams gresiančius pavojus ir saugumą soc. tinkluose	<25 m	1	76,00
	26-30 m.	17	54,09
	31-35 m.	7	46,79
	36-40 m.	10	42,90
	41-45 m.	17	46,24
	>46 m.	53	57,11
	Total	105	
Tevų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose	<25 m	1	33,50
	26-30 m.	17	58,35
	31-35 m.	7	35,64
	36-40 m.	10	47,75
	41-45 m.	17	46,06
	>46 m.	53	57,16
	Total	105	
Tevų (globėjų) švietimas siunčiant jiems el. laiškus, kuriuose būtų	<25 m	1	103,00
	26-30 m.	17	56,15
	31-35 m.	7	46,36

informacija apie	36-40 m.	10	54,20
vaikams gresiančius	41-45 m.	17	42,41
pavojus soc. tinkluose,	>46 m.	53	55,09
apsisaugojimo	Total	105	
galimybes bei kur gali			
prašyti pagalbos esant			
problemai			
Paskaitų mokykloje	<25 m	1	96,50
vedimas tėvams	26-30 m.	17	59,94
(globėjams) apie	31-35 m.	7	49,00
vaikams gresiančius	36-40 m.	10	52,35
pavojus soc. tinkluose ir	41-45 m.	17	41,44
apsisaugojimo	>46 m.	53	54,31
galimybes	Total	105	
Paskaitų mokykloje	<25 m	1	83,00
vedimas vaikams apie	26-30 m.	17	53,29
vaikams gresiančius	31-35 m.	7	49,93
pavojus soc. tinkluose ir	36-40 m.	10	47,65
apsisaugojimo	41-45 m.	17	45,68
galimybes	>46 m.	53	56,10
	Total	105	
Tėvams (globėjams)	<25 m	1	41,00
užsiimti vaiko	26-30 m.	17	50,71
internetiniu auklėjimu	31-35 m.	7	55,57
pasakojant apie galimas	36-40 m.	10	51,20
grėsmes soc. tinkluose,	41-45 m.	17	47,00
apsisaugojimo būdus, į	>46 m.	53	55,89
ką kreiptis pagalbos	Total	105	
susidūrus su pavojais ir			
pan.			
Skatinti pačius vaikus	<25 m	1	32,00
domėtis tykančiais	26-30 m.	17	52,18
pavojais soc. tinkluose ir	31-35 m.	7	56,43
apsisaugojimo	36-40 m.	10	51,60
galimybėmis	41-45 m.	17	41,85
	>46 m.	53	57,05
	Total	105	
Informacijos apie	<25 m	1	70,00
grėsmes ir saugų elgesį	26-30 m.	17	60,94
soc. tinkluose	31-35 m.	7	55,07
integravimas į dalykų	36-40 m.	10	44,85
pamokas	41-45 m.	17	37,03

	>46 m.	53	56,52
	Total	105	
Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į neformalųjį ugdymą	<25 m	1	68,00
	26-30 m.	17	61,24
	31-35 m.	7	50,00
	36-40 m.	10	45,20
	41-45 m.	17	35,50
	>46 m.	53	57,56
	Total	105	

8 PRIEDAS

Tėvų (globėjų) nurodoma klasė, kurios mokiniai naudodamiesi soc. tinklais praleidžia 1-3 val. per dieną

	Klasė, kurioje mokosi tėvų (globėjų) vaikas:	N	Mean Rank
Kiek laiko per dieną	1-oje;	37	39,54
Jūsų vaikas praleidžia naršydamas internetiniuose socialiniuose tinkluose?	2-oje;	18	53,28
	3-ioje;	23	63,61
	4-oje.	24	57,00
	Total	102	

9 PRIEDAS

Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų veiklas socialiniuose tinkluose

	Klasė, kurioje mokosi tėvų (globėjų) vaikas;	N	Mean Rank
Susirašinėja su draugais	1-oje;	37	62,45
	2-oje;	18	47,61
	3-ioje;	23	44,26
	4-oje.	24	44,48
	Total	102	
Susirašinėja su nepažįstamais asmenimis	1-oje;	37	55,03
	2-oje;	18	59,72
	3-ioje;	23	39,72
	4-oje.	24	51,19
	Total	102	
Dalinasi savo nuotraukomis ir vaizdo įrašais	1-oje;	37	61,92
	2-oje;	18	36,86
	3-ioje;	23	47,35
	4-oje.	24	50,40

	Total	102	
Ieško naujų draugų	1-oje;	37	61,18
	2-oje;	18	55,28
	3-ioje;	23	43,52
	4-oje.	24	41,40
	Total	102	

10 PRIEDAS

Tėvų (globėjų) nuomonė apie vaikų patiriamas grėsmes socialiniuose tinkluose

	Tėvų (globėjų)		Mean Rank
	amžius:	N	
Asmeninės informacijos atskleidimas	26-30 m.	12	36,54
	31-35 m.	39	57,38
	36-40 m.	29	56,41
	41-45 m.	19	46,16
	>46 m.	3	21,17
	Total	102	
Asmeninių nuotraukų ir vaizdo įrašų iš privataus gyvenimo paviešinimas	26-30 m.	12	36,04
	31-35 m.	39	58,17
	36-40 m.	29	52,03
	41-45 m.	19	51,95
	>46 m.	3	18,67
	Total	102	
Patyčios	26-30 m.	12	37,92
	31-35 m.	39	56,23
	36-40 m.	29	57,86
	41-45 m.	19	46,24
	>46 m.	3	16,17
	Total	102	
Neteisėta ir žalinga informacija (pornografija, smurtiniai žaidimai, reklamos ir pan.)	26-30 m.	12	33,54
	31-35 m.	39	58,51
	36-40 m.	29	54,60
	41-45 m.	19	48,82
	>46 m.	3	19,17
	Total	102	

11 PRIEDAS

Tėvų (globėjų) nuomonė, kas turėtų šviesti vaikus apie saugų elgesį soc. tinkluose

	Tėvų (globėjų) amžius:	N	Mean Rank
Socialiniai pedagogai	26-30 m.	12	36,29
	31-35 m.	39	57,13
	36-40 m.	29	52,67
	41-45 m.	19	53,16
	>46 m.	3	17,33
	Total	102	
Kvalifikuoti šios srities specialistai	26-30 m.	12	37,75
	31-35 m.	39	60,92
	36-40 m.	29	50,83
	41-45 m.	19	44,87
	>46 m.	3	32,50
	Total	102	

Garbingo elgesio internete kodeksas

☺ Bendravimas socialiniuose tinkluose:

- ☺ *Viešai neskelbk savo draugų paslapčių, kurios jiems labai svarbios, nesvarbu, ar jie tave išeidė, ar susipykot;*
- ☺ *Nesišaiptyk iš kitų nuotraukų, neviešink privačių vaizdo įrašų;*
- ☺ *Nepriimk į draugus nepažįstamų žmonių;*
- ☺ *Būk garbingas ir elkis taip, kaip norėtum, kad kiti su tavimi elgtųsi.*

☺ Tu ir tavo įvaizdis internete:

- ☺ *Saugok savo privatumą, būk atsargus;*
- ☺ *Nenaudok žargono ar keiksmažodžių;*
- ☺ *Nesinaudok ir nesidalink kitų asmenine informacija ir duomenimis;*
- ☺ *Elkis atsakingai ir nepamiršk savo ir kitų teisių.*

☺ Komentavimas:

- ☺ *Reikšk savo nuomonę pagarbiai, neižeidinėk kitų;*
- ☺ *Gerbk kitokią nuomonę;*
- ☺ *Prieš rašydamas, gerai pagalvok. Skelbk patikrintą informaciją, nešmeišk kitų;*
- ☺ *Kritikuok argumentuotai ir protingai.*

☺ Bendravimas elektroniniu paštu:

- ☺ *Saugok savo asmeninius duomenis ir kitą svarbią informaciją;*
- ☺ *Laikykis elektroninio laiško rašymo taisyklių. Nesiųsk įžeidžiančių arba nemandagių laiškų;*
- ☺ *Neatidarinėk įtartinų elektroninių laiškų ir juose esančio turinio. Nesiųsk tokio laiško, kokio nenorėtum pats gauti;*
- ☺ *Nesiųsk nereikalingų laiškų ar grandininių žinučių.*



TVIRTINA: Lietuvos Respublikos moksleiviai. 2013 m. vasario 5 d., Saugesnio interneto diena



Vaikų saugumas internetinėje erdvėje

Rekomendacijos tėvams (globėjams)

Internetė vaikų tyko įvairios grėsmės ir pavojai, kurios neretai pažeidžia jų teises. Todėl norėdami apsaugoti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internete, rekomenduojama išmaniuosiuose įrenginiuose įdegti internetinio turinio filtravimo, stebėjimo bei tėvų kontrolės programas. Šios programos apriboja vaikų prieigą prie netinkamo turinio informacijos, įvairių programų, nepageidaujamų internetinių puslapių, leidžia kontroliuoti praleidžiamą laiką internete ir pan.

Rekomenduojamos šios programos:

ESET Parental Control	Leidžia tėvams (globėjams) valdyti vaikų naudojamą programėles ir lankomus tinklapius bei nuspręsti, kas jiems yra tinkama. Taip pat galima matyti, kur šiuo metu yra jūsų vaikai bei pasiųsti žinutes tiesiai į jų įrenginių ekranus.
Google Family Link	Leidžia sekti vaikų veiklą internete, nustatyti vaikų įrenginių, programėlių bei žaidimų apribojimus, blokuoti netinkamą turinį, išvengti netikėtų išlaidų ir pan., žinoti vaiko buvimo vietą, nuotoliniu būdu užblokuoti įrenginį.
Kaspersky Safe Kids	Apsaugo nuo žalingo turinio informacijos, gąsdinančių internetinių svetainių ir nepadorių reklamjuosčių, leidžia riboti vaiko prisijungimo prie interneto laiką, taip pat interneto turinį filtruoti pagal pasirinktas turinio kategorijas, nustatyti saugią paiešką internetinėse paieškos svetainėse, pvz. „Google“ ir pan.
Qustodio	Leidžia apriboti vaiko prieigą prie tam tikrų svetainių, sumažina galimybę vaikui susidurti su žalingu turiniu, leidžia riboti laiką, kurį vaikas praleidžia prie kompiuterio.
Norton Family Premier	Leidžia blokuoti nepageidaujamus puslapius, stebėti vaiko aktyvumą socialiniuose tinkluose, kontroliuoti praleidžiamą laiką naršant internete.
Phone Sheriff V2	Leidžia užblokuoti tam tikrus žmones, su kuriais vaikams neverta bendrauti, GPS pagalba žinoti, kur jie šiuo metu yra ar su kuo susirašinėja trumposiomis žinutėmis.
Net Nanny	Leidžia stebėti, kaip, kiek ir ką jūsų vaikai veikia su išmaniaisiais įrenginiais. Aplikacija filtruoja tinklalapių turinį, blokuoja pornografinį ir kitą netinkamą

	turinį bei suteikia galimybę kontroliuoti, kiek laiko vaikas gali naudotis išmaniuoju įrenginiu.
Kids Place	Užkerta kelią vaikams pirkti ar įdiegti naujas programėles, padeda kontroliuoti laiką, praleistą naudojantis išmaniuoju prietaisu bei blokuoti įeinančius skambučius.
MamaBear	Leidžia matyti visų šeimos narių buvimo vietą ir gauti pranešimus, kai jie atvyksta / išvyksta iš pasirinktos vietos. Programėlė išsiskiria tuo, kad leidžia sekti ir vaiko veiklą socialiniuose tinkluose, tad leidžia žinoti su kuo jūsų vaikas susirašinėja, kokias nuotraukas ir įrašus įkelia, gauna arba kokiuose įrašuose būna pažymėtas.
OurPact	Leidžia nuotoliniu būdu kontroliuoti vaiko naudojamą programėles ir interneto prieigą, o prireikus – net jas blokuoti. Aplikacijoje galima nustatyti, kiek laiko per dieną arba kokių tam tikrų dienų metu galima naudotis telefonu, tad būsite tikri, kad vaikas nežais telefonu pamokų metu. Be to, savo išmaniuoju bus galima bet kada suteikti didesnę arba mažesnę prieigą prie programėlių.
Monster Messenger	Leidžia vaikus mokyti virtualaus bendravimo, suteikia daugiau galimybių juos kontroliuoti, nes be tėvų patvirtinimo negalima pridėti naujų kontaktų, tad vaikai bus apsaugoti nuo bendravimo su nepažįstamaisiais. Programėlėje taip pat yra įdiegta sistema prieš patyčias, kur galima pranešti apie netinkamai besielgiančius vartotojus arba paprasčiausiai juos užblokuoti.
Kidslox	Leidžia kontroliuoti vaiko telefone naudojamą programėles ir interneto prieigą, nustatyti koks turinys gali būti pasiekiamas, o netinkamą – blokuoti. Taip pat galima pasirinkti, kiek laiko per dieną arba kuriuo tiksliai metu galima naudotis išmaniuoju, todėl leidžia užtikrinti, kad vaikas juo nežais per pamokas.
SOS: elektroninės patyčios	Suteikia svarbiausius patarimus, ką daryti, nukentėjus nuo elektroninių patyčių, mokoma kaip išsaugoti elektroninių patyčių įrodymus, daryti ekrano nuotraukas, užblokuoti juos skaudinančius asmenis ir apie jų netinkamą elgesį pranešti socialinių tinklų ar programėlių administratoriams.

Rekomendacijos parengtos remiantis esaugumas.lt ir tele2.inovacijubiuras.lt pateikta informacija.

ANKETA PEDAGOGAMS

Gerbiami Pedagogai, esu Sandra Bajorūnienė, Klaipėdos universiteto, Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos studijų programos, II kurso magistrantė. Šiuo metu rašau magistro baigiamąjį darbą tema: „*JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO SOCIALINIULOSE TINKLUOSE GALIMYBĖS*“ ir atlieku tyrimą norėdama išsiaiškinti, kokia yra pradinio ugdymo pedagogų nuomonė apie jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų teisių pažeidimus internetiniuose socialiniuose tinkluose ir prevencinės veiklos galimybes sprendžiant vaiko teisių pažeidimus juose. Jūsų nuomonė man ypatingai svarbi, tad maloniai prašau Jūsų pagalbos atliekant tyrimą. Anketa yra anoniminė, nereikia nurodyti nei vardo, nei pavardės. Visi surinkti duomenys bus naudojami rengiant mokslines išvadas bei praktines rekomendacijas. Tikiuosi Jūsų nuoširdžių atsakymų.

1. Jūsų lytis:

- Vyras;
- Moteris.

2. Jūsų amžius yra:

- <25 m.
- 26-30 m.
- 31-35 m.
- 36-40 m.
- 41-45 m.
- >46 m.

3. Jūsų darbo stažas yra:

- <1 m.
- 1-5 m.
- 6-10 m.
- 11-15 m.
- 16-20 m.
- 21-25 m.
- 26-30 m.
- >30 m.

4. Kurios pradinės klasės mokytoju (-a) šiuo metu esate?

- 1-osios;
- 2-osios;
- 3-osios;
- 4-osios.

5. Ar sutinkate, kad pagrindiniai vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai yra šie:
(Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Anonimiškumas (noras jaustis laisvam, kai bendravimo nevaržo socialinė, ekonominė padėtis visuomenėje, socialiniai vaidmenys, amžius, fiziniai požymiai, lytis, apranga ir pan.)					
Galimybė tenkinti smalsumą ir žinoti, kokia veikla užsiima kiti tinklo vartotojai					
Saviraiška (noras konstruoti savo virtualųjį „Aš“)					
Iliuziškumas (noras kitiems save parodyti kitokiu nei iš tiesų yra realiame gyvenime)					
Noras slėpti jausmus, nuotaikas, reakcijas , kurios tiesioginio komunikavimo metu perduodamos neverbalinėmis kalbos priemonėmis					
Tinklo globalumas (noras nevaržomai komunikuoti su vartotojais, kurie yra nutolę lokaliai)					
Kita (įrašykite)					

6. Ar sutinkate, kad vaikai internetiniuose socialiniuose tinkluose susiduria su šiomis grėsmėmis? (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Asmeninės informacijos atskleidimas					

Seksualinis priekabiavimas					
Asmeninių nuotraukų ir vaizdo įrašų iš privataus gyvenimo pavišinimas					
Patyčios					
Besivystanti priklausomybė nuo interneto					
Smurtinių scenų vaizdai					
Neteisėta ir žalinga informacija (pornografija, smurtiniai žaidimai, reklamos ir pan.)					
Kita (įrašykite)					

7. Ar sutinkate, kad vaikai socialiniuose tinkluose susiduria su šiais vaiko teisių pažeidimais? (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Teisė sveikai augti ir vystytis					
Teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo					
Teisė į laisvalaikį					
Teisė į privatumą ir asmeninį gyvenimą					
Kita (įrašykite)					

8. Ar sutinkate, kad informuoti ir šviesti vaikus apie saugų darbą socialiniuose tinkluose turi: (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Klasės mokytojai					

Socialiniai pedagogai					
Psichologai					
Kvalifikuoti šios srities specialistai					
Tėvai (globėjai)					
Žiniasklaida					
Kita (įrašykite)					

9. Kaip dažnai naudojate lentelėje išvardintas veiklos formas teikiant vaikams informaciją apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose? (Pažymėkite po vieną atsakymą ties kiekviena veiklos forma)

	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada
Integravimas į pamokas					
Klasės valandėlės					
Asmeniniai pokalbiai					
Mokyklos renginiai					
Užklasinė ir neformali veikla					
Stendai, plakatai					
Lankstinukai ir kita dalinamoji medžiaga					
Išvykos, ekskursijos					
Kita (įrašykite)					

10. Kaip dažnai naudojate lentelėje išvardintais informaciniais šaltiniais teikdami mokiniams informaciją apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose? (Pažymėkite po vieną atsakymą ties kiekvienu informaciniu šaltiniu)

	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada
Teisiniais aktais, įstatymais					
Metodinėmis knygelėmis					
Seminarų medžiaga					
Knygomis ir kita mokslinė medžiaga					

Internetiniai straipsniai bei kita medžiaga					
Kolegų pasakojimais ir patarimais					
Kita (įrašykite)					

11. Ar Jūs dalyvaujate projektinėje veikloje ir programų rengime, siekiant šviesti ir mokyti mokinius kaip saugiai elgtis socialiniuose tinkluose? *(Parašykite pavadinimus tik tuomet, jeigu projektinėje veikloje ar programų rengime dalyvaujate)*

	Taip	Kokie? <i>(parašykite pavadinimus)</i>	Ne
Projektai			
Programos			

12. Kaip dažnai naudojate lentelėje nurodytas veiklos formas teikiant tėvams (globėjams) informaciją, apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose? *(Pažymėkite po vieną atsakymą ties kiekviena veiklos forma)*

	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada
Asmeniniai pokalbiai					
Susirinkimai					
Mokyklos renginiai					
Išvykos, ekskursijos					
Mokyklo stendai, plakatai					
Lankstinukai ir kita dalomoji medžiaga					
Kita (įrašykite)					

13. Kaip dažnai naudojate lentelėje išvardintais informaciniais šaltiniais teikdami tėvams (globėjams) informaciją apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose? *(Pažymėkite po vieną atsakymą ties kiekvienu šaltiniu)*

	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada

Teisiniais aktais, įstatymais					
Metodinėmis knygelėmis					
Seminarų medžiaga					
Knygomis ir kita mokslinė medžiaga					
Internetiniais straipsniais bei kita medžiaga					
Kolegų pasakojimais ir patarimais					
Kita (įrašykite)					

14. Kaip manote, ar lentelėje pateiktos prevencinės veiklos priemonės yra tinkamos siekiant apsaugti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internetiniuose socialiniuose tinkluose? (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Labai tinkama	Tinkama	Iš dalies tinkama	Netinkama	Visiškai netinkama
Problemos paplitimo mokykloje įvertinimas atliekant anoniminę apklausą					
Veiksmų plano mokykloje sukūrimas , kuris padėtų išspręsti esamą problemą					
Mokyklos strategijos sukūrimas , kurioje būtų aiškiai nurodyta koks elgesys yra laikomas netinkamu mokymo įstaigoje ir kokie veiksmai priskiriami prie soc. tinklų grėsmių					
Mokytojų mokymai , kurie suteiktų žinių apie soc. tinkluose esančius pavojus, jų priežastis ir pasekmes, reagavimo galimybes bei vaikų švietimo šiuo klausimu būdus					
Mokytojų mokymai , kurie suteiktų žinių kaip šviesti ir konsultuoti tėvus (globėjus), apie jų vaikams gresiančius pavojus ir saugumą soc. tinkluose					
Tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose					

Tėvų (globėjų) švietimas siunčiant jiems el. laiškus, kuriuose būtų informacija apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose, apsisaugojimo galimybes bei kur gali prašyti pagalbos esant problemai					
Paskaitų mokykloje vedimas tėvams (globėjams) apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes					
Paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie vaikams gresiančius pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes					
Renginių ir išvykų organizavimas , kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimu būdus įtraukiant į juos ne tik vaikus, bet ir pedagogus bei tėvus (globėjus)					
Tėvams (globėjams) periodiškai tikrinti , ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose					
Tėvams (globėjams) užsiimti vaiko internetiniu auklėjimu pasakojant apie galimas grėsmes soc. tinkluose, apsisaugojimo būdus, į ką kreiptis pagalbos susidūrus su pavojais ir pan.					
Tėvams (globėjams) riboti laiką , kurį vaikas praleidžia naudodamasis internetu					
Tėvams (globėjams) naudoti filtravimo ir stebėjimo programas nepageidaujamiems soc. tinklams, kad galėtų žinoti kuo vaikas užsiima					
Skatinti pačius vaikus domėtis tykančiais pavojais soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybėmis					
Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas					

į dalykų pamokas					
Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į neformalųjį ugdymą					
Interneto naudojimo taisyklių ugdymo įstaigoje sukūrimas					
Pastebėjus vaiko ar mokyklos įrenginyje įtartina ir nelegalią veiklą bei informaciją (globėjams) pranešti tai atitinkamoms įstaigoms (policijai, „Vaikų linija“, „Karštajai linijai“ ir pan.)					
Tėvams būti šalia, kai vaikas naršo socialiniuose tinkluose					
Tėvams (globėjams) uždrausti savo vaikams naudotis socialiniais tinklais					
Mokytojams drausti mokykloje naudotis internetu					
Kita (įrašykite)					

Ačiū už Jūsų atsakymus!

Sandra Bajorūnienė
bajorunienesandra@gmail.com

ANKETA TĖVAMS (GLOBĖJAMS)

Gerbiami Tėveliai (globėjai), esu Sandra Bajorūnienė, Klaipėdos universiteto, Šeimos edukologijos ir vaiko teisių apsaugos studijų programos, II kurso magistrantė. Šiuo metu rašau magistro baigiamąjį darbą tema: „**JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO SOCIALINIUOSE TINKLUOSE GALIMYBĖS**“ ir atlieku tyrimą norėdama išsiaiškinti, kokia yra tėvų (globėjų), auginančių jaunesniojo mokyklinio amžiaus (6-11 m.) vaikus, nuomonė apie vaiko teisių pažeidimus internetiniuose socialiniuose tinkluose ir prevencinės veiklos galimybes sprendžiant vaiko teisių pažeidimus juose. Jūsų nuomonė man ypatingai svarbi, tad maloniai prašau Jūsų pagalbos atliekant tyrimą. Anketa yra anoniminė, nereikia nurodyti nei vardo, nei pavardės. Visi surinkti duomenys bus naudojami rengiant mokslines išvadas bei praktines rekomendacijas. Tikiuosi Jūsų nuoširdžių atsakymų.

15. Jūsų lytis:

- Vyras;
- Moteris.

16. Jūsų amžius yra:

- <25 m.
- 26-30 m.
- 31-35 m.
- 36-40 m.
- 41-45 m.
- >46 m.

17. Jūsų išsilavinimas:

- Pagrindinis;
- Vidurinis;
- Aukštasis neuniversitetinis;
- Aukštasis universitetinis;
- Kitas (*įrašykite*).....

18. Kurioje klasėje mokosi Jūsų vaikas?

- 1-oje;
- 2-oje;
- 3-ioje;
- 4-oje;

19. Ar Jūsų vaikas naudojasi internetiniais socialiniais tinklais?

- Taip;
- Ne; (*Jeigu pasirinkote šį atsakymo variantą, tai pereikite prie 8 klausimo*)
- Nežinau. (*Jeigu pasirinkote šį atsakymo variantą, tai pereikite prie 8 klausimo*)

20. Kiek laiko per dieną Jūsų vaikas praleidžia naršydamas internetiniuose socialiniuose tinkluose?

- <1 val.
- 1-3 val.

- 4-6 val.
- >6 val.
- Nežinau.

21. Kaip dažnai Jūsų vaikas naudojasi lentelėje išvardintais soc. tinklais? (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada
„Facebook“					
„Instagram“					
„YouTube“					
„Snapchat“					
„Tik Tok“					
„Pinterest“					
„Spotify“					
Kita (įrašykite)					

22. Ar sutinkate, kad pagrindiniai vaikų naudojimosi socialiniais tinklais motyvai yra šie: (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Anonimiškumas (noras jaustis laisvam, kai bendravimo nevaržo socialinė, ekonominė padėtis visuomenėje, socialiniai vaidmenys, amžius, fiziniai požymiai, lytis, apranga ir pan.)					
Galimybė tenkinti smalsumą ir žinoti, kokia veikla užsiima kiti tinklo vartotojai					
Saviraiška (noras konstruoti savo virtualųjį „Aš“)					
Iliuziškumas (noras kitiems save parodyti kitokiu nei iš tiesų yra realiame gyvenime)					
Noras slėpti jausmus, nuotaikas, reakcijas , kurios tiesioginio komunikavimo metu					

perduodamos neverbalinėmis kalbos priemonėmis					
Tinklo globalumas (noras nevaržomai komunikuoti su vartotojais, kurie yra nutolę lokaliai)					
Kita (įrašykite)					

23. Kaip dažnai Jūsų vaikas įsitraukia į šias veiklas socialiniuose tinkluose? (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada
Susirašinėja su draugais					
Susirašinėja su nepažįstamais asmenimis					
Siunčia garso žinutes					
Žaidžia žaidimus					
Dalinasi savo nuotraukomis ir vaizdo įrašais					
Stebi kitų darytus vaizdo įrašus ir nuotraukas					
Stebi kitų asmenų skelbiamą informaciją					
Ieško naujų draugų					
Kita (įrašykite)					

24. Ar sutinkate, kad vaikai internetiniuose socialiniuose tinkluose susiduria su šiomis grėsmėmis? (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Asmeninės informacijos atskleidimas					
Seksualinis priekabiavimas					
Asmeninių nuotraukų ir vaizdo įrašų iš privataus gyvenimo paviešinimas					

Patyčios					
Besivystanti priklausomybė nuo interneto					
Smurtinių scenų vaizdai					
Neteisėta ir žalinga informacija (pornografija, smurtiniai žaidimai ir pan.)					
Kita (įrašykite)					

25. Ar sutinkate, kad vaikai socialiniuose tinkluose susiduria su šiais vaiko teisių pažeidimais? (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Teisė sveikai augti ir vystytis					
Teisė būti apsaugotam nuo visų rūšių smurto ir išnaudojimo					
Teisė į laisvalaikį					
Teisė į privatumą ir asmeninį gyvenimą					
Kita (įrašykite)					

26. Ar sutinkate, kad informuoti ir šviesti vaikus apie saugų elgesį socialiniuose tinkluose turi: (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Klasės mokytojai					
Socialiniai pedagogai					
Psichologai					

Kvalifikuoti šios srities specialistai					
Tėvai (globėjai)					
Žiniasklaida					
Kita (įrašykite)					

27. Kiek informacijos Jūs gaunate iš lentelėje nurodytų informacijos šaltinių apie vaikų saugų elgesį socialiniuose tinkluose: (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Labai daug	Daug	Vidutiniškai	Mažai	Labai mažai	Negaunu
Internete						
Žiniasklaidoje						
Literatūroje						
Iš draugų ir pažįstamų						
Iš mokytojų						
Seminarų ir mokymų metu						
Kita (įrašykite)						

28. Ar esate ką nors girdėję apie „Karštąją liniją“, kurioje galima anonimiškai pranešti apie neteisėtą ir žalingą turinį internete ir socialiniuose tinkluose?

- Taip, esu girdėjęs (-usi) ir esu pranešęs (-usi) apie neteisėtą ir žalingą turinį;
- Taip, esu girdėjęs (-usi), bet nesu pranešęs (-usi);
- Ne, nesu girdėjęs (-usi).

29. Ar esate ką nors girdėję apie „Vaikų liniją“, į kurią vaikai gali kreiptis pagalbos, susidūrus su elektroninėmis patyčiomis, priekabiavimu, žalingu turiniu ar kitomis grėsmėmis bei vaiko teisių pažeidimais socialiniuose tinkluose?

- Taip, esu girdėjęs (-usi) ir kalbėjęs (-usi) apie tokią liniją su vaiku;
- Taip, esu girdėjęs (-usi), bet nesu apie ją kalbėjęs (-usi) su vaiku;
- Ne, nesu girdėjęs (-usi).

30. Ar esate ką nors girdėję apie Saugesnio interneto projekto svetainę www.draugiskasinternetas.lt?

- Taip, esu girdėjęs (-usi) ir ieškojęs (-iusi) ten informacijos;

- Taip, esu girdėjęs (-usi), bet nesu ten ieškojęs (-iusi) informacijos;
- Ne, nesu girdėjęs (-usi).

31. Kaip elgtumėtės sužinoję, jog internetiniuose socialiniuose tinkluose buvo pažeistos Jūsų vaiko teisės?

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Kreipčiausi į teisėsaugą					
Ieškočiau pagalbos mokykloje					
Ieškočiau pagalbos pas draugus, artimuosius, pažįstamus					
Apie tai praneščiau „Karštajai linijai“, „Vaikų linijai“ ir pan.					
Niekur nesikreipčiau, tik pasikalbėčiau su vaiku					
Leisčiau vaikui savo problemas spręsti pačiam					
Kita (įrašykite)					

32. Kaip manote, ar lentelėje pateiktos prevencinės veiklos priemonės yra tinkamos siekiant apsaugti vaikus nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio internetiniuose socialiniuose tinkluose? (Pažymėkite vieną atsakymą ties kiekvienu teiginiu)

	Labai tinkama	Tinkama	Nei tinkama, nei netinkama	Netinkama	Visiškai netinkama
Tėvams (globėjas) periodiškai tikrinti , ką vaikas veikia socialiniuose tinkluose					
Tėvams (globėjams) užsiimti vaiko internetiniu auklėjimu pasakojant apie galimas grėsmes soc. tinkluose, apsisaugojimo būdus, į ką kreiptis pagalbos susidūrus su pavojais ir pan.					
Pastebėjus vaiko ar namų įrenginyje įtartina ir nelegalią veiklą bei informaciją tėvams (globėjams) pranešti tai					

atitinkamoms įstaigoms (policijai, „Vaikų linija“, „Karštajai linijai“ ir pan.)					
Tėvams (globėjams) riboti laiką , kurį vaikas praleidžia naudodamasis internetu					
Tėvams (globėjams) naudoti filtravimo ir stebėjimo programas nepageidaujamiems soc. tinklams, kad galėtų žinoti kuo vaikas užsiima					
Mokytojams riboti vaikų naudojimąsi internetu mokykloje					
Paskaitų mokykloje vedimas vaikams apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimo galimybes					
Renginių ir išvykų organizavimas mokykloje , kurie padėtų gilinti vaikų žinias apie pavojus soc. tinkluose ir apsisaugojimu būdus įtraukiant į juos ne tik vaikus, bet ir pedagogus bei tėvus (globėjus)					
Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į dalykų pamokas					
Informacijos apie grėsmes ir saugų elgesį soc. tinkluose integravimas į neformalųjį ugdymą					
Tėvų (globėjų) švietimas rengiant mokykloje paskaitas, klasės susirinkimus apie vaikų saugumą soc. tinkluose					
Tėvų (globėjų) konsultavimas jų vaikui susidūrus su grėsme soc. tinkluose					

Skatinti pačius vaiku domētis tykančiais pavojaus soc. tīnkluose ir apsisaugojimo galimybēm					
Tēvų (globējū) būvīmas šalia , kai vaikas naršo socialīnīuose tīnkluose					
Tēvams (globējams) uždrausti savo vaīkams naudotis socialīnīais tīnklais					
Kita (<i>īrašykite</i>)					

Ačiū už Jūsų atsakymus!

Sandra Bajorūnīenė
bajorunienesandra@gmail.com